GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİNDE KARAÇAY VE BALKARLAR

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ
Hazırlayan: Abdullah TEMİZKAN

ANKARA-1997

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra burada yaşayan Türkler hakkında bilgi edinme imkânı artmıştır. Önceleri sadece isimlerini duyduğumuz fakat irtibat kuramadığımız Türk topluluklarını daha yakından tanıma imkânına sahip olurken bir taraftan da bu toplulukların tarihine ilgi duyulmaya başlanmıştır. Siyasi ve ekonomik hesapların bu bölgeler üzerine yapıldığı dünyada öncelik buralarda yaşayan insanların ve kültürlerinin tanınmasına verilecektir.

Bu bağlamda Türkiye açısından stratejik önemini her çağda muhafaza etmiş olan Kafkasya'nın tanınması babında Kafkas-Türk topluluklarından olan Karaçay- Balkar Türkleri'nin Sovyetler Birliği dönemindeki tarihî vetirelerini ortaya koymak için bir tarihçi gözüyle objektif olarak bu çalışmayı yapmaya karar verdik.

Çalışma yapılırken kaynaklara ulaşmakta güçlüklerle karşılaşılmıştır. Ulaşılabilen bütün tedkik eserlerden istifade edilmeye çalışılmıştır. Birinci elden kaynakların Rusça ve Karaçay Türkçesi'nde olmasının yanı sıra bunlara ulaşmak da bir hayli güç olmuştur. Zira bölgeye gidilmesi gerekiyordu. Fakat Kafkasya'daki sıcak çatışmalar, bu yolculuğu engellemiştir. Bölgeden getirtilen hatıratlar ve süreli yayınlar birinci elden kaynak sıkıntısını biraz olsun gidermiştir.

Bu çalışmayı yapma fikrini bana veren ve beni değerli fikirleriyle yönlendiren hocam Doç. Dr. Mehmet Şahingöz'e teşekkürü bir borç bilirim.

Abdullah TEMİZKAN

ÖZET

Kafkasya, Batı Hun İmparatorluğu devrinden itibaren çeşitli Türk boylarının, tehlikelerden korunmak için sığındıkları bir mekan olmuştur. Avrupa Hunlarından sonra özellikle İtil Bulgarları ve büyük Kıpçak gücü esnasından bazı Kıpçak grupları Kafkasya'ya sığınmışlardır. İşte Karaçay-Balkar Türkleri İtil Bulgarları ve Kıpçakların ahfadı olarak hala Kuzey Kafkasya'da yaşamaktadırlar.

Zaman zaman bağımsız olmakla birlikte tarih boyunca çeşitli Türk Devletlerinin idaresi altında yaşayan Karaçay-Balkar Türkleri, 8. yüzyılda eski inanç sistemleri Şamanizmi bırakarak İslam'ı kabul etmiş bir süre sonra da Osmanlı Devleti İdaresi'ne girmişlerdir. Osmanlı idaresi altında uzun süre kalmaları mümkün olmamış ve Karaçay - Balkar bölgesi bir Osmanlıların, bir Rusların idaresine geçmiştir.

1917'de Bolşevik İhtilali'nden sonra Çarlık rejiminin yıkılmasıyla Komünist idare altına giren Karaçay- Balkar bölgesi bu tarihten itibaren farklı söylemlerle fakat Çarlık döneminin uygulamalarının hemen aynısına maruz kalmıştır. İmamlar döneminde başlayan Kafkasya direniş hareketi yeni rejim döneminde de devam etmiştir. Komünist rejimle birlikte bütün Müslüman-Türk topluluklarına olduğu gibi Karaçay-Balkar Türkleri üzerinde de yoğun bir asimülasyon politikası uygulanmıştır. Bu politika özellikle Stalin döneminde had safhaya çıkmıştır.

Stalin döneminde Lenin'in mutedil politikasının aksine son derece ceberrut bir idare kurulmuş, din, dil ve kültür gibi değerler baskı altında tutulmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla daha da yoğunlaşan baskılara öteden beri sık sık ayaklanan Karaçay-Balkar Türkleri yine silahla karşılık vermiş hatta Almanlarla işbirliğine gitmişlerdir. Ancak savaşın seyrinin değişmesiyle Karaçay-Balkar Türkleri topyekün tehcire maruz bırakılarak Türkistan coğrafyasına dağıtılmışlardır. Bir kısım Karaçay-

Balkarlı da Almanların peşinden Avrupa'ya sığınmış ve mülteci durumuna düşmüştür. Ancak daha sonra esir statüsüne konularak Sovyetler Birliği'ne iade edilmişlerdir.

Türkistan'a sürgün edilen Karaçay-Balkarlılar burada çok zor şartlarda yaşamaya çalışmışlardır. Zaten nüfuslarının yarısını göç esnasında kaybeden Karaçay-Balkar halkı 1957'de Stalin'in ölümünden sonra, Kruşçev zamanında. çıkan bir afla atayurtlarına dönmüşlerdir. Ancak Kafkasya'da yeni sorunlarla karşılaşmışlardır. Hali hazırda bu sorunlar devam etmektedir ve Kafkasya'nın siyasi belirsizliğinin temelini bu sorunlar oluşturmaktadır.

ABSTRACT

Caucasia has been a place for several Türkish tribes from times of Great Hun Empire to protect themselves from dangers, After European Huns and especially during the migrations of Itil Bulgars and great Kumans, som Kuman groups had settled in Caucasia. Now Karachay-Balkar Türks live in Northern Caucasia as the heir of those Khuman groups.

Although they sometimes had independence, Karachay - Balkar groups were usually ruled by different Türkish states. İn the 18th century Karachay-Balkar Türks left their former religion Shamanizm and accepted İslam religion just before they enter the Ottoman rulership. But the Ottoman rulership lasted in a short time and Karachay Balkar area began to change hand between Russia and Ottomans.

When King regime was given end in 1917 with the October revolotion, Karachay - Balkar became under rulership of Communist administration. After then Karachay-Balkars were objected to the same politics as they were in the King regime but only the manner was differred.

The Caucausia Opposition movement which began in the İmams period also continued in the Communist term. Like all other İslamic- Türkic groups Karachay-Balkars were also objected to an affective assimilation policy by the communist regime. This assimilation policy was extremely carried out by Stalin.

Contrery to Lenin's mild policies, an authoritarian administration was held by Stalin highly pressing on the cultural values like religion and language. Pressure began to increas when the II. World War started. During the war, Karachay-Balkars had armed opposition mouements, besides they had cooperation with Germans. When the destiny of the war changed, all of the Karachay Balkars were forced to migrate and they were delivered to

Türkistan geography. Some of Karachay-Balkars went to Europe by following the German Army and were put under the statue of refugee. Later they were sent to Soviets union as prisoner of wars.

Karachay-Balkars who were living in exile in Türkistan had very hard living conditions. Having lost half of their population during the migration Karachay-Balkars returned to their fatherlands in Khrustchev time after Stalin died in 1957. But they were faced with new troubles in Caucasia. Now these troubles are continueing and they are the indicators of the political uncertainity.

GİRİŞ

1930 YILINA KADAR KARAÇAY-BALKAR

Dünyanın en dağlık ve sarp bölgelerinden biri olan Kafkasya, etnik olarak da oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Sarp dağlar ve derin vadilerle parçalara ayrılmış olan bölge, tabiî bir kale görünümündedir. Bu sayededir ki tarihin en eski devirlerinden beri birçok halk bugüne kadar dilini ve kimliğini kaybetmeden modern çağlara ulaşabilmiştir. Kafkasya'nın bu yapısı istilaları zorlaştırdığı gibi bünyesinde barındırdığı birçok topluluğun ortak bir dile ulaşmasını engellemiştir. Sarp yapısı, sık ormanları ve derin vadileri bu toplulukların birbirleriyle sıkı bir şekilde irtibatlarını engellemiş ve günümüzdeki çok milletli, çok dinli ve çok dilli Kafkasya'yı oluşturmuştur. Kafkasya, bu haliyle bir kavimler müzesini andırmaktadır.

Olanca sarplığına, tabiat şartlarının bütün çetinliğine rağmen stratejik ehemmiyetine binaen etrafındaki büyük siyasi teşekküllerin ilgisini çekmiştir. Kafkasya, konumu itibariyle Anadolu ile Türkistan, Anadolu ile Deşt-i Kıpçak, Deşt-i Kıpçak ile İran ve Mezopotamya arasında hem bir köprü, hem de bir engel görevi yapmıştır. Halihazırda da bu görevini ifa etmektedir.

Bugüne kadar hiç bir kültür ve medeniyet Kafkasya'ya tam manasıyla hakim olamamıştır. Bölge elde edilmesi kadar elde tutulması da güç olan bir yapıya sahiptir. Burada yaşayan topluluklar, hürriyetlerine düşkünlükleri ve son derece savaşçı olmaları sebebiyle hiç bir tahakkümü kabul etmemişlerdir. Bu durum istilacı güçlerin işini zorlaştırmıştır.

Tarihin eski dönemlerinden beri güçlü devletler kuran Türklerin de ilgisini çeken Kafkasya Türk atlılarının Anadolu'ya geçmek için kullandıkları bir geçit vazifesi görmüştür. Kafkasya'nın meşhur geçit ve boğazlarını (Derbent, Daryal) elinde tutabilmek için ordularını seferber eden Türk hakanları, bunu bölgenin stratejik ehemmiyetini gördükleri için yapmışlardır. Eski dünyanın kalpgâh bölgelerinden olan Kafkasya, kimin eline geçerse ona düşmanlarına karşı bir taarruz ve müdafaa üstünlüğü sağlamıştır.

İşte bu sebepten dolayı Hun, Göktürk, Hazar, Sabar, Bulgar, Kıpçak, Altınordu, Timur ve Osmanlılar gibi birçok Türk devlet ve topluluğunun dikkatini çekmiş,

fasılalarla da olsa farklı hanedanların gözetiminde ama her zaman Türk siyasi teşekküllerinin dolayısıyla da Türk kültürünün tesiri altında uzun yıllar yaşamıştır. Fakat bu Türk hakimiyeti, mutlak manada bir hakimiyet değil, sadece boğazları kontrol altında tutma ve bölge halkıyla iyi geçinme şeklinde bir seyir izlemiştir.

Türklerin bölgeyi idareleri altında tuttukları dönemlerde ve büyük göç dalgaları esnasında göçen ya da herhangi bir tehlikeden kaçan bazı küçük Türk toplulukları, Kafkasya'ya sığınmışlardır. Bu topluluklardan günümüze kadar varlığını devam ettirenler şunlardır: Karaçay-Balkar Türkleri, Nogay, Kumuk, Ahıska ve Azerbaycan Türkleridir.

Kuzey Kafkasya'nin Türkçe konuşan topluluklarından Karaçay-Balkarlılar isimlerinden de anlaşılacağı üzere Karaçay-Balkar bölgesinde yaşamaktadırlar. Karaçay-Balkar bölgesi Kafkas sıradağlarının zirvesi denilebilecek bir bölgedir. Karaçay-Balkar topraklarının güneyi olduğu gibi Kafkas dağları ile çevrilidir. Karaçay-Balkarlıların güney komşuları Abhazya, Gürcü ve Snavetya bölgeleridir. Batıda Rusya Federasyonu toprakları ile Adige bölgesi vardır. Doğuda Kuzey Osetya, kuzey düzlüklerinde de Nogaylar ve Abhazlarla komşudurlar.

Karaçay-Balkar bölgesi Kafkasya'nın Orta Kafkaslar kısmında yani merkezinde yer almaktadır. Sadece Kafkasya'nın değil Avrupa'nın da en yüksek dorukları, Karaçay-Balkar'dadır. Mingi Tav (Elbrus) 5642 m., Dıh Tav 5203 m., Kastan Tav 5145 m. vs. gibi. Bu yüksek dağlar buzullarla kaplıdır. 2200 m.ye kadar çam, ladin ve köknar ormanlarıyla kaplı olan dağların daha yukarı kesimlerinde Alp tipi otlak ve yaylalar bulunmaktadır. 3000 m. ve yukarısı buzullarla kaplıdır. Bazı vadilerde buzulların 2000 m.ye kadar indiği görülmektedir.[1]

Kafkasya'nın en büyük akar suları, Mingi Tav'ın buzullarından beslenmektedirler. Karaçay-Balkar halkının tarihi boyunca önemli yerleri olan Uçkulan, Hurzuk, Ullu Kam çayları birleşip Kuban ırmağını oluşturmaktadır. Mingi Tav'ın batı kısmındaki dağlardan doğan Duvut, Teberdi, Arhız, Leba ırmakları ile Mingi Tav'ın doğusundaki buzullardan çıkan Malka ve Bashan çayları, daha doğudaki Çegem, Çerek ırmaklarıyla birleşerek Terek ırmağına katılmaktadırlar. Ayrıca Karaçay'ın kuzey tarafındaki Biyçe

[1] Ufuk Tavkul, Kafkas Dağlılarında Kültür ve Hayat, Ötüken Yay., İstanbul- 1993, s.11.

Sın yaylasından doğan Kuma "Gum" ırmağı da Hazar denizine dökülmektedir. Kafkasya'da bunların haricinde yüzlerce küçük dere ve çay vardır.[2]

Karaçay-Balkarlıların İlk Yurtları

Karaçay-Balkarlıların ilk yurtları hakkında değişik görüşler ileri sürülmektedir. Bashan vadisi, Kuban ırmağının kaynak bölgesindeki Ullu Karaçay bölgesinin ilk yurtları olduğu görüşleri mevcuttur. Bashan vadisi görüşü daha ağır basmaktadır.[3]

Karaçaylılar, 16. yüzyılın sonlarında Kabardey Çerkezlerinin baskılarıyla Bashan vadisinden Mingi Tav'ın batısındaki Kuban vadisine göç etmişlerdir. Bu bilgileri, İtalyan seyyah A. Lamberti'nin 1654'te çizdiği harita da desteklemektedir.[4]

Karaçay-Balkarlılar, Türkçe'nin Kıpçak şivesinde konuşmaktadırlar. Hal böyle olunca yaşadıkları coğrafyayı Türkçe isimler vererek vatanlaştırırlar. Karaçay-Balkar'da ırmak, köy, dağ ve yer adlarının hemen hepsi Kıpçak, Hun, Bulgar Türklerinin izlerini taşımaktadır. Mingi Tav, Can Tuvgan, Dambay Ölgen, Cuguturlu Çat, İrik Çat, Tonguz Orun, Azav, Dıh Tav, Koştan Tav, Adırsuv Başı, Ullu Kara, Caylık Suv Başı, Suvlu Kol Başı, Kalın Tav gibi dağ isimleri; Kuban, Hurzuk, Ullu Kam, Gondaray, Uzun Kol, Mohar, Uçkulan, Garalı Kol, Hudes, Calan Kol, Aman Kol, Duvut, Teberdi, Marh, Ishavat, Arhız, İncik, Urup, Laba, Bashan, Kandelen, Adırsuv, Ters Kol, Çegem, Bızıngı, Çerek gibi ırmak ve vadi adları Hurzuk, Uçkulan, Kart Curt, Duvut, Cazlık, Teberdi, Sıntı, Taşköpür, Mara, Sarı Tüz, Üç Köken, Kumuş, Elkuş, Elterkoç, Çögetey, Bashan, Çegem, Malkar, Holam, Bızıngı, Kara Suv, Ak Suv gibi köy adları, bu faaliyetlerini oldukca açık bir şekilde ortaya koymaktadır.[5]

Bu bölge içerisinde Karaçay-Balkarlılar, genellikle şu bölgelere yerleşmişlerdir: Batıda Büyük Zelencuk nehri ile kolları Kafar, Arhız ırmak boylarına ; Küçük Zelencuk nehri ve Maruha, Aksaut çevresine, Mingi Tav eteklerine, Kuba nehri ve kolları Teberdi, Mara, Daut, Uçkulan, Ullu Kam, Ullu Hurzuk, Hudes ırmak boylarındaki vadilere. Bu yerler Karaçay-Balkar Türklerinin kadim yerleşim merkezlerini olşuturmaktadır. Doğuda ise daha çok Balkarlıların yerleştiği Terek

[2] a.g.e., s.11-12.
[3] a.g.e., s.32.
[4] (Lamberti'den naklen), a.g.e., s.32-33.
[5] a.g.e., s.12.

nehri, Malka, Kurkusun, Baksan, Çegem, Çerek, Lesken ve Uruh ırmak ve vadileri yer almaktadır.[6] Çerek ırmağının bulunduğu vadiye Balkar vadisi, vadiden dolayı da burada meskun olan halka Balkarlı adı verilmektedir.[7]

Karaçay-Balkarlıların Menşe'i

Karaçay-Balkarlılar, ayrı coğrafi bölgelere yerleşmiş, bir Türk boyudur. Bunlar aynı boydan olmalarına rağmen, yerleştikleri coğrafi mekana izafen bölgelerinin ismiyle anılmışlardır. Karaçay bölgesine yerleşenlere Karaçaylı, Balkar bölgesine yerleşenlere de Balkarlı denmiştir. Onlar aynı dili, kültürü ve tarihi paylaşmaktadırlar. Diğer taraftan Karaçay-Balkarlalar kendilerine Tavlu "Dağlı" adını vermektedirler. Dillerine de Tavca "Dağca" demektedirler.[8]

Karaçay Adı

Karaçay adına ilk defa 16. yüzyılda Osmanlı kaynaklarında rastlanmaktadır. 1582 tarihini taşıyan bir fermanda Karaçay adı da geçmektedir.[9] Avrupa kaynaklarında ise 17. yüzyılda rastlanmaktıdır. Rus yazılı kaynaklarında 1649 tarihinde Gürcistan'a giden Rus sefaret heyetinin notlarında geçmektedir.[10]

Karaçaylıların menşei ile ilgili görüşler, Karaçay isminin menşei ile paralellik göstermektedir. Rivayete göre Karaçaylıları şu andaki yurtlarına Karça adındaki beyleri getirmiştir. Karça adı zamanla değişerek Karaçay olmuş, bölgelerine ve dolayısıyla da bu halka ad olmuştur.[11]

Ufuk Tavkul'a göre Karaçay adı Kıpçak lehçesindeki "Karaça" adının Kabardey Çerkesleri tarafından "Karaşa" ya dönüştürülüp el, memleket manasına gelen -ey edatı ile birlmeştirilmesi ile "Karaşey" (Karça'nın eli, memleketi) şeklinde telaffuzunun Karaçay Türkleri tarafından Karaçay şekline dönüştürülmesiyle oluşmuş bir isimdir.

[6] İsmail Doğan, Türkiye'deki Karaçay-Malkar Türkçesi, İn. Ü. Sosyal Bil. Ens. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya-1993, s.2. (Basılmamış Doktora Tezi).
[7] Ufuk Tavkul,a.g.e., s.15.
[8] Ufuk Tavkul, "Karaçay-Malkar Halkının Kökeni", Türk Yurtları, S:3, 1990, ss.36-43.
[9] a.g.m., s36-43.
[10] Ufuk Tavkul, a.g.e., s.31.
[11]Tavkul, a.g.e., s.15.

Karça ise Karaçay destan kahramanlarından olan ve Karaçaylıların ilk atası kabul edilen "Karça" olma ihtimali yüksektir.[12]

Karaçay-Balkarlıların 15. yüzyıla kadar hangi isimle tanındıkları bilinmiyor. Ancak 1404 yılında Kafkasya'da bulunan Başpiskopos Johannes de Golonifontibus Karaçaylıları "Kara Çerkesler" adıyla zikretmektedir. Ondan sonra Kafkasya'ya gelen misyonerler de aynı adı kullanmışlardır.[13]

Balkar (Malkar) Adı

Balkar adının menşei hususunda da muhtelif fikirler vardır. Prof. Dr. M. Miller, bu ismin Bulgar kelimesinden türediğini ileri sürmektedir.[14] Ancak bu fikre Ufuk Tavkul karşı çıkmaktadır. Zira Türkçe'de ses değişimlerinin bir kuralı vardır ve k → g ye dönüşebilir. Fakat g nin k ya dönüşmesinin bir örneği mevcut değildir, demektedir.[15] Diğer taraftan Bulgar kelimesinin komşu Çerkez kabileleri tarafından Balkar şeklinde telaffuzu ve zamanla bunun benimsenmiş olabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Zaten genellikle kavimlere adlarını kendileri değil, münasebette bulundukları komşu kavimler vermiştir.

Balkar ismine ilk defa Osmanlı kaynaklarında 1578 tarihli bir fermanda rastlanmaktadır.[16] Bu fermanda Balkar Begi Karaşay Mirza Osmanlı ordularına yardımından dolayı taltif edilmektedir. Rus kaynaklarında ise 17. yüzyılda rastlanan Balkar[17] isminin Kabardey Çerkeslerinin Nart efsanelerinde geçen Malk isimli kahramandan geçtiği de iddialar arasındadır.[18] Bu sorunun çözümü dilbilimcilere kalmıştır.

Alanlar

Karaçay-Balkarlıların atalarının Alanlar olduğu şeklinde iddialar mevcuttur. Ancak henüz Alanların menşei (İranlı mı, yoksa Turanlı mı?) hakkında kesin bir sonuca varılamamıştır. Fikrimizce, eğer hala Karaçay-Balkarlılar, Türkçe konuşup

---

[12] Tavkul,a.g.m., s.36-43.
[13] Tavkul,a.g.e., s.17.
[14] M. Miller,"Balkar Türkleri", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Ekim 1985, C: I, S:8, ss.38-44.
[15] Ufuk Tavkul, a.g.e., s.16.
[16] Fahrettin Kırzıoğlu, Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi, 1451-1590, Atatürk Üni. Yay. Ankara !976.
[17] a.g.e., s.17.
[18] a.g.e., s.16-17.

Türk inanç sistemini ve kültürünü koruyorlarsa, bu durumda Alanların Karaçay-Balkarlıların ataları olması için Türk olmaları gerekir. Zira Kafkasya'nın en güçlü kavimlerinden olan Alanların eğer Türk değilseler bu derece asimile olup Türkleşmeleri imkansızdır. En azından Karaçay-Balkar dilinde Alanlardan birkaç kelime kalması gerekirdi.

Buna paralel olarak Alanlardan bahseden bütün yazılı eserlerde Alanların Turanî bir kavim olduğu belirtilmektedir. Bunun aksini iddia eden her hangi bir yazılı kaynak da mevcut değildir.[19]

Hun ve Bulgar Türkleri

4. yüzyılda Kafkaslara kadar gelen Hun Türkleri Kafkas ötesine (Azerbaycan) kadar uzanan akınlarda bulunmuşlardır.[20] Karaçay-Balkar Türklerinin bu sıralarda ana gruptan ayrılarak Kafkasya'da yarlaştıkleri düşünülebilir.

Daha sonraki yüzyıllarda doğudan batıya akan Türk boyları da zaman zaman Kafkaslara akınlar tertip etmişlerdir. Bu arada Avrupa'ya doğru akarken önlerine kattıkları birçok kavmi de beraberlerinde götürmüşlerdir. 6. yüzyılda Kafkasların kuzeyine gelen Avarlar, bazı Bulgar boylarını da yanlarına alarak Tuna havzasına göç etmişlerdir. Siyasi birlik içerisinde olmayan Bulgarlardan Batbay isimli teğine bağlı olan zümre batıya gitmemiştir. Batbay'ın idaresindeki Bulgarlara "Kara Bulgarlar" denilmektedir. Bazı bilim adamları Karaçay-Balkarlıların etnik menşeini işte bu Kara Bulgarlara bağlamaktadırlar.[21]

Karaçay-Balkar bölgesinde Bulgar tezini testekler mahiyette arkeolojik buluntulara rastlanmıştır. Bu buluntular, Runik harfli yazıtlar olup Orhun Yazıtları'ndan daha eski dönemlere aittirler. Ayrıca Hun- Bulgar Türkçesinin özelliklerini yansıtmaktadırlar.[22]

Karaçay'ın Arhız bölgesinde ortaya çıkarılan Bulgar mezar kitabesinde; "Dog ısıv en eş men Ög Bka, uluma bökmetim uy...eren az ayrıltım." ben Og Bka tören yerinde

---

[19] a.g.e., s.24.
[20] Akdes Nimet Kurat, IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Murat Yay., 2. Baskı, Ankara-1992, s.12.
[21] Tavkul, a.g.e., s.19.
[22] a.g.e., s.20.

oğluma doyamadım. O yiğitten ayrıldım.[23] Bulgar Türklerinde "Dog" olarak geçen bu kelime yuğ olarak bilgiğimiz cenaze töreni manasına gelmektedir.

Kıpçak lehçesinin kuzey-batı sahası grubuna giren Karaçay-Balkar Türkçesinde Hun- Bulgar Türkçesinin derin tesirleri olduğu aşikardır.[24] Biz burada Karaçay-Balkar Türklerinin etnik menşeini Hun- Bulgar Türklerine dayandığı tezini kuvvetli bir ihtimal olduğunu söyleyebiliriz.

Kıpçaklar

Doğudan büyük bir kitle halinde gelen Kıtaylar'ın önünden batıya doğru kaçan Kıpçaklar 10 ve 11. yüzyıllarda Kafkasların kuzeyindeki sahaya hakim duruma geldiler. 1118 tarihinde Kafkasya'daki Daryal geçidini aşarak Güney Kafkasya ve Anadolu'ya akınlar düzenlemeye başladılar.[25]

Cengiz Han döneminde de Kıpçaklardan Kafkaslara sığınanlar oldu. Bu Kıpçaklar Karaçay-Balkar halkının etnik, dil ve kültürel yapısına son damgayı vurdular.[26]

Karaçaylıların menşei hususunda başka görüşler de vardır. Bu görüşler daha çok Karaçay-Balkar halkı arasında yaygındır. Karaçay-Balkar halkının nesilden nesile aktarılan menşe nazariyesi birkaç değişik varyanta sahiptir. Anadolu'dan Kafkaslara, Anadolu'dan Kırım'a, oradan Kafkaslara ve Kırım'dan Kafkaslara geldikleri şeklinde bir inanca sahiptirler.[27] İster Anadolu'dan ister Kırımdan gelmiş olsunlar Karaçay-Balkarlıların etnik yapısını belirleyen esas unsur Kıpçaklar olmuştur. Zira bütün deliller bu noktada toplanmaktadır.

Pek ciddiye alınmasa da Sovyet tarihçilerinin iddialarına göre ki bu görüş Sovyet Ansiklopedisi'nde ifade edilmişitir- Karaçaylılar, çeşitli taraflardan gelmiş halk kitleleri olup Kafkasya'nın Türk unsuru ile karışarak Türkleşmişlerdir, deniliyor.[28]

---

[23] Tavkul, a.g.e., s.21-22.
[24] L. Rasonyı, Tarihte Türklük, Türk Kültürü Araştırmaları Ens. Yay., 2. Baskı, Ankara-1988, s.61.
[25] Fahrettin Kırzıoğlu, Yukarı Kür ve Çoruh Boylarında Kıpçaklar, TTK. Yay., Ankara-1992, s.107; Kurat, a.g.e., s.72-73.
[26] Tavkul, a.g.e., s.27; İsmail Doğan, a.g.t., s.16; Kurat, a.g.e., s.98.
[27] Saadet Çağatay, "Karaçayca Birkaç Metin", DTCF. Dergisi,C:9, S:3, Eylül-1951, ss.277-300.
[28] Çağatay, a.g.m., ss.277-300.

Karadeniz'in ve Kafkasların kuzeyindeki Kıpçaklar iki kola ayrılmışlardır. Dinepr'in batısındakiler Ak Kıpçak, Don havzasındakiler ise Kara Kıpçaklardır.[29]

Karaçay-Balkar bölgesinde Kıpçaklar'dan kalan arkeolojik malzemenin yanı sıra, Karaçay-Balkar dili, İslamdan önceki dini inançları ve kültürel yapıları tam bir Kıpçak özelliği göstermektedir. Özellikle Karaçay-Balkar bölgesindeki Kıpçak mezarları bunun en müşahhas örnekleridir.[30] Bu mezarların yapısı ve ölü gömme şekilleri Kıpçak Türklerinin ölü gömme tarzlarının aynısıdır.[31]

Bunların yanı sıra Karaçay-Balkarlıların kullandığı on iki hayvanlı Türk takvimi[32] Şamanist inançlar[33] , coğrafi isimler Karaçay-Balkar kültüründeki önemli Türk kültür unsurlarıdır. Mesela Mingi Tav, (Ebedi dağ), yani Tanrı dağı manasına gelmektedir ki Orta Asya Türk kültürü ile Karaçay-Balkar kültürünün bağlantısını ortaya koymaktadır.

Görüldüğü üzere bozkır Türk kültürünün Kafkas dağlarındaki macerası birçok merhaleden oluşmaktadır. Karaçay-Balkar kültürü bu merhalelerin ürünü ve Türk kültürünün Kafkas dağlarındaki temsilcisi olmuştur.

Kafkasya'da Osmanlı İdaresi

18. yüzyılın ikinci yarısına kadar Kafkasya'da eski dinlerine yani; şamanist inançlara göre yaşayan Karaçay-Balkar Türkleri bu tarihlerden sonra Kabardey Çerkeslerinin tesiriyle İslam dinine girmişlerdir. Ancak bu, tam manasıyla İslamı yaşamak şeklinde tecelli etmemiştir. Karaçay-Balkarlılar, İslami görüntüye bürüdükleri şamanist inançlarını devam ettirmişlerdir. İslamiyeti kabulle birlikte Osmanlı devletiyle yakınlaşmalar başlamıştır.

Çarlık Rusyasının sıcak denizlere inme projesi iki kanattan yürütülüyordu. Bu kanatlardan biri boğazlardan, diğeri de Kafkaslardan güneye uzanacak şekilde gerçekleştirilmeye çalışılıyordu. Osmanlı devleti de ister istemez bu noktalar üzerinde dikkatini yoğunlaştırmış, Kuzey Kafkasya'da kalıcı politikalar uygulama sürecini

[29] Kurat, a.g.e., s.74.
[30] Tavkul,a.g.e.,27-29.
[31] Bahaeddin Ögel, İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi, TTK. Yay., Ankara-1988, s.294.
[32] Hasan Ülker, "Karaçay-Balkar Türklerinde Oniki Hayvanlı Takvim ve Yeni Yıl", Türk Kültürü, Temmuz-1991, S:339, ss.447-453.
[33] Tavkul, "Karaçay-Malkar Kültüründe Şamanizmin İzleri", TDA., S:65, Nisan-1990, ss.303-306.

başlatmıştı. 1790'da Batal Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Kafkasya'ya girdi. Ancak Ruslar'a yenilmekten kurtulamadı.[34]

19. yüzyılın başından itibaren Osmanlıların tarfını tutarak Ruslara ve Rus yanlısı Kabardey Çerkeslerine karşı mücadele eden Karaçay-Balkarlılar, Rus baskısına dayanamayarak Osmanlı devletinden yardım istediler. Osmanlı devleti de İslam Kırım Şamhalı Karaçay-Balkar'a vali tayin etti.[35]

1822 ve 1826'da Ruslara karşı ayaklanan[36] Karaçay-Balkar Türkleri 1828'de Rusların büyük bir taaruzuna maruz kaldılar. Hasavka savaşı olarak geçen bu mücadele, bir hayli çetin olmuştur. Fakat Rusların çok güçlü ordularına ve uğradıkları ihanete daha fazla direnemeyen Karaçay-Balkarlılar, teslim olmuşlardır.[37] Bu mücadele esnasında Osmanlılardan yardım isteyen ancak umdukları yardımı bulamayan Karaçay-Balkar Türklerinde Osmanlılar'a karşı bir güvensizlik başlamıştır.[38] 1835- 1837, 1845-1846, 1853-1873 tarihlerinde peş peşe isyan eden Karaçay-Balkarlılar 1873'de zorla Anadolu'ya göç ettirilmişlerdir.[39]

20. yüzyıla girildiğinde uzun savaşalar sonunda bitkin düşen Karaçay-Balkar Türkleri büyük bir karışıklık içerisindeydiler. 1905 ihtilaliyle birlikte bazı haklar almaya başladılar. Ancak bu uzun sürmedi.[40] Bu arada küçük bir kitle Anadolu'ya göç etti.[41]

1914'te Arap alfabesini kullanan Karaçay-Balkar Türkleri, bu alfabe ile yazılmış eserler yayınlama hakkını elde ettiler ve 1916'da ilk Karaçayca kitaplarını yayınladılar. Ayrıca kendi okullarında Karaçay Türkçesinde eğitim ve öğretim hakkını elde ettiler.[42]

Rus hakimiyetine girişle beraber Ruslar'ın ağır baskıları kendini hissettirmeye başladı. Onları dağlar arasına hapseden Ruslar, enginlere inmelerini yasakladılar.[43] Bu

---

[34] Tavkul, a.g.e., s.34.
[35] Tavkul, a.g.e.,s.34.
[36] Doğan, a.g.e., s.18.
[37] Doğan, a.g.e., s.18.
[38] Tavkul, a.g.e., s.35.
[39] Doğan, a.g.e., s.19.
[40] Doğan, a.g.e., s.19.
[41] Tavkul, a.g.e., s.41.
[42] Mahmut Aslanbek, Karaçay-Malkar Türklerinin Faciası, Çankaya Matbaası , Ankara-1952, s.14.
[43] Tavkul, a.g.e., s.40.

baskıcı politikalar ve panslavizm, Karaçay-Balkar Türklerinde reaksiyona yol açmıştır.[44]

Çarlığın nihayetine doğru Karaçay-Balkar Türkleri panslavizm politikası karşısında direnişe geçtiler. Ufukları genişleyen Karaçay-Balkarlılar milli ve siyasi özerklik mücadelesini başlattılar.[45] Rusların Karaçay-Balkar Türkleri üzerinde asırların süren asimilasyon politikası fiziki, iktisadi, kültürel ve manevi baskılar şeklinde kendini hissettiriyordu.[46] Bütün baskılara rağmen Karaçay-Balkarlılar, varlıklarını muhafaza etmeyi başarmışlardır.

Stalin Dönemine Kadar Karaçay-Balkar

1917 Şubat ihtilalinin akabinde çarlık rejimi yıkıldı.[47] Ardından aynı yıl ekim ayında patlak veren ihtilalle Sovyet rejimi kuruldu.[48] Bu ihtilal ile Ruslar ve diğer unsurların arası daha da açıldı.[49] Zira onlar da istiklallerini ilan etmeyi düşünüyorlardı. Rusya'da kurulan yeni rejime Karaçay-Balkarlılar hiç de iyi gözle bakmıyorlardı.[50] Ruslar'ı yeterince tanıyan Karaçay-Balkarlılar, onlar hangi görüntüde gelirlerse gelsinler karşı koymayı amaçlıyorlardı.

Karaçay-Balkarlılar, daha istiklallerini ilan etmeden Sovyet ajanları aralarına sızmış, sınıf farklılıklarını istismar ederek karışıklıklara yol açmışlardır.[x] Komünistlere

[44] Patrik Von Zur Muhlen, Gamalı Haç ile Kızılyıldız Arasında, (Çev. Eşref Bengi Özbilen), Mavi Yay., Ankara-1984, s.4.
[45] Tavkul, a.g.e., s.41-42.
[46] Alexandre Bennigsen, Stepte Ezan Sesleri, (Çev. Nezih Uzel), İrfan Yay., 4. Baskı, İstanbul-1994, s.19.
[47] Muhlen, a.g.e., s.6.
[48] Aslanbek, a.g.e., s.18.
[49] Muhlen, a.g.e., s.7.
[50] Ufuk Tavkul, "2 Kasım 1943 Karaçay Halkının Sürgün ve Soykırımının 50. Yıldönümü", TDA., S:83, Kasım-1993, ss.55-59.
[x] Almanya'daki mülteci kamplarında bulunan Karaçay-Balkar Türklerinden Mustafa Aday Paşa, zamanın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye yazdığı mektupta "1918 yılında Rus Bolşevizmi kendi kanunlarını uygulamaya başladığında biz Malkarlılar 107.500 kişiydik.. Bu Bolşevizm kendi yeni dinini bize empoze etmeye başladı. Allahın yerine Karl Marks, Muhammed peygamberin yerine Lelin, asil imamların yerine de Stalin'i ve parti sekterlerini yerleştirmeye başladı. Daha sonra da iyi, çalışkan, elinde mülkü olan halkın mallarını alıp kendilerini tutup öldürmeye başladılar. Bu zulme bizim halkımız, aslan yüreği ile karşı geldi, biraz güçsüz düşsek de Bolşevikler yeni dinlerini bize zorla bile razı edip boyun eğdiremediler, karşı gelip isyan ettik. Bolşevikler, ellerini bizim kanımıza bulaştırmaya başladılar. 1921 yılında Bolşevikler karşısındaki silahlı ayaklanmanını bitiminde bizim halkın iyi adamlarından 19.700 kişiyi öldürdler. 1929 yılında bu Bolşeviklerin idealleri olan kolhozları yayarak bizi memleketimizden kovmaya başladılar. Bu kolhozculuğu kabul etmeyen halkımız 1930 yılında büyük bir silahlı harbe başladı,

karşı silahlı direnişe geçen Karaçay-Balkarlılar[51] idarenin onların elinde olmasını hazmedememiş direnişi daha da hızlandırmışlardır. Bolşevikler, Kafkasya'yı suni bir şekilde bölgelere ayırmışlardır.[52] Bu durum onların amaçlarını açık bir şekilde ortaya koyuyordu.

Karaçayı Kızıllardan temizleyen Karaçay-Balkarlılar, diğer Kafkas topluluklarıyla da irtibata geçerek Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti'ni kurdular. (11 Mayıs 1918)[53] Böylece Kafkasyalılar, kendi bağımsız devletlerini kurmuş oluyorlardı. Fakat bu birlik uzun sürmeyecek Bolşeviklerin ve Çar taraftarlarının saldırıları bu yeni devleti sarsacaktır.

Tam bu esnada Anadolu'dan gelen Türk kuvvetleri Kafkaslar'a girdi. Bu ordu Kafkasyalılara güven vermiştir. Ancak kısa bir süre sonra bu kuvvetlerin çekilmeleri istiklalleri için mücadele eden Kafkasyalıların moralini bozmuştur. Çünkü Rusya'daki siyasi gelişmeler, aleyhlerinde seyrediyordu.[54] Bu cumhuriyet kuvvetleri kendilerine saldıran Çar taraftarı Denikin'e yenilerek bir şok geçirmiştir. Denikin'in daha sonra Kızıllara yenilmesi, tabi olarak Kafkasya'nın kapılarını komünistlere açacaktır.[55] Çok kısa süren bu istiklal dönemi Kafkasyalıların hafizasından hiç silinmeyecek ve daha yıllarca sürecek olan mücadeleye yeni bir başlangıç noktası teşkil edecektir.

Herşeye rağmen Kafkasya'nın dağlık kesimlerinde dağlılar mücadeleye devam edeiyorlardı.[56] Komünistler, bu direnişi kırmak için geniş ölçüde özerklik vadettiler.[57] Daha fazla direnemeyeceğini anlayan Karaçay-Balkarlılar, Komünistlerle anlaşma yoluna gittiler.[58] Bu mücadeleler esnasında 30.000 den fazla dağlı ölmüştür.[59]

savaşlar dağlılara pahalıya mal olmuştur. Onlar bunun sadece bir başlangıç olduğunu çok geçmeden anlayacaklardır.

böyle olunca Bolşevikler, kendilerinin büyük silahlı güçlerini gönderdiler halkın bir kısmını vurarak ezip ayaklanmayı bastırdılar. Geriye 42.600 kişiyi bıraktılar..." Bkz. İsmail Doğan, Mülteci Kamplarından Karaçay-Malkar Türkçesi Mektupları, Karaçay Kültür Derneği, Konya-1992, s.47.

51 Aslanbek, a.g.e., s.17-19.

52 Mustafa Z. Hızal, "Kuzey Kafkasya'da Katliam", Kuzey Kafkasya'da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası, Hedef Yay., Ankara-1964, ss.9-15.

53 Aslanbek, a.g.e., s.19; Doğan, a.g.e., s.19.

54 Arslanbek, a.g.e., s.19.

55 Yılmaz N. Karaçaylı. "Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti", Türk Kültürü. S:21, Temmuz-1964, ss.79-85.

56 Ramazan Karça. "Şimali Kafkasya'da Tehcir ve Katliam", Dergi, Münih-1956, S:5, ss.35-50.

57 Tavkul, "50.Yıldönüm"

58 Aslanbek, a.g.e., s.24.

59 Hızal, "Katliam".

Vaziyete hakim olan Komünistler, Birleşik Kafkasya Cumhuriyeti'ni lağvettikten sonra mücadelenin ileri gelenlerini taciz etmeye başladılar. Bu taciz sonucu onları kaçmaya zorlamış, otorite boşluğunu kurdukları kukla bir hükümetle doldurmaya çalışmışlardır.[60]

1921 yılında Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti'nin lağvından sonra 1922'de Sovyetler Birliği Kömünist Partisi merkez komitesinin kararıyla[61] bir daha birleşmelerine mani olacak ihtilafları içerecek bir şekilde Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti ikiye bölünmüştür. Doğu kısmı "Dağıstan Cumhuriyeti", batısı ise "Dağlı Cumhuriyeti" olarak belirlenmiştir. Dağlı Cumhuriyeti altı ayrı özerk cumhuriyete bölünmüştür. Sovyet yöneticileri aynı soydan gelen Karaçay-Balkar Türklerini ayırarak 12.1.1922'de Karaçay-Çerkes ve 16.1.1922'de de Kabardey-Balkar cumhuriyetlerini kurdular.[62] Aynı şekilde diğer çerkes toplulukları da ayrılarak kendi devletlerini ilan etmişlerdir.

Yeni kurulan özerk cumhuriyetler, Bolşeviklerin tayin ettikleri askeri polis teşkilatı NKVD'nin kontrolünde doğrudan Moskova'ya bağlı olarak faaliyet göstermişlerdir. Bu tarihten itibaren Kafkasya'da sovyetleştirme süreci başlamış oluyordu. Propogandalar hep bu doğrultuda yapılıyor, sınıf farklılığı istismar edilerek Karaçay-Balkar topluluğu içerisine tamamen yabancı oldukları bir ideoloji sokulmaya çalışılmıştır. Yapılan propogandalara göre dağlıların başlarına gelen bütün felaketlerin sebebi Karaçay-Balkar'daki burjuva ve milliyetçilerdi.[63] Karaçay-Balkarlılar çoğunlukla bu propogandalara aldırmıyor, fakat bu durumun daha ne kadar süreceğini kestiremiyorlardı.

Komünizmin Kafkasya'da yerleşmesinde Komünist ideolojiyi benimsemiş yerli aydınların büyük rolü olmuştur.[64] Buna ilaveten Lenin'in 1921'de beyan ettiği mutedil komünizm anlayışının da mühim tesiri olmuştur. Bu politika 1921'den 1928'e kadar bütün Sovyetler Birliği'nde uygulanmıştır.[65] Bu süre zarfında Karaçay-Balkar Türkleri biraz olsun rahat nefes almış ve maddi refah seviyelerini yükseltmişlerdir.[66] Bu

[60] Aslanbek, a.g.e., s.24
[61] Doğan, Türkiyedeki.., s.19.
[62] Karça, a.g.m
[63] Aslanbek, a.g.e., s.25-26.
[64] a.g.e., s.26.
[65] a.g.e., s.27.
[66] a.g.e., s.27.

dönemde bütün Türk dünyasının kullandığı Latin alfabesine geçilmiş, eğitimde, sanatta millileşme yolunda mesafe katedilmiştir.[67]

Komünist idareciler bu arada rejimi yerleştirmek için gerekli gördükleri tedbirleri almaktan geri durmamışlardır. Din adamları tevkif edilmiş[68], ayrıca halkın güvendiği büyük sülaleler takip edilmiştir.Sovyet idarecileri, Onları milliyetçilik, mürtecilik ve Pan-Türkistlikle suçlayarak imha etmişlerdir.[69] Bütün komünist döneme nazaran mutedil olarak nitelendirilen bu dönem Stalin'in yönetimi eline almasına kadar devam edecektir. Karaçay-Balkarlılar, Stalin döneminde ise bambaşka bir komünizmle karşı karşıya kalacaklardır.

Stalin Döneminde Karaçay-Balkar

Lenin'in ölümünden sonra idareyi eline alan Stalin, diktatörlüğünü ilan etmiş Lenin'in mutedil politikasını eleştirerek daha sert bir politika izlemeye başlamıştır. Stalin, büyük emlâkin yanı sıra orta ve küçük emlâki de devletleştirmiş toprak sahiplerini "nepman ve kulakları" burjuva suçlamasıyla mallarına el koyup çalışma kamplarına sürmüştür.[70] 1928 yılında başlayan bu politika 1929'da daha da sertleşmiş ve normal halk kolhozlarda zorla çalıştırılmıştır.[71] Stalin'in bu uygulamalarının tepki çekeceği ortadaydı. Bu tepki zaman zaman isyanlar şeklinde patlak verecek çoğu zaman ise toplum şuur altında birikerek ilk fırsatta kinini ortaya dökecektir.

Stalin, Rusya Müslümanlarının proleteryasının olmadığını ya da bilinçsiz olduğunu ileri sürüyor, bu açığı kapatmak için Rus proleterlerinin yardımcı olması gerektiğini savunuyordu. Bu iddiaların arkasında gizlenen şey ise bu tür bahanelerle Müslüman Türk ahalisinin topraklarına Rus göçmenlerini yerleştirme arzusudur.[72] Yabancılar tarafından yönetilmenin üzerine bir de topraklarının o yabancıların eline geçmesine tahammül etmesi beklenen halk, henüz ne yapılmaya çalışıldığını anlayamamıştı. Onlar, içinde bulundukları şoktan kurtulmaya çalışıyorlardı.

1928'de Karaçay'ın bütün ileri gelen idarecileri birer bahane ile görevlerinden uzaklaştırılmıştır. Onların yerine Moskova'nın güdümünde olan yabancı idareciler

67 a.g.e., s.28.
68 a.g.e., s.29.
69 a.g.e., s.28-29
70 a.g.e., s.31.
71 Tavkul, a.g.e., s.45.
72 Sir Olaf Caroe, Sovyet İmparatorluğu, C:II, (Çev:Zerhan Yüksel),Tercüman Yay. s.223.

yerleştirildi.[73] Karaçay-Balkar Türklerinin Türkiye'yle irtibatları kesilmiş, Ülkedeki yönetim, dini ve milli eğitimi yasaklayarak bütün müesseseleriyle birlikte bu kapsama giren her şeye saldırmış, yıktığı değerlerin yerine ateizmi yerleştirmeye çalışmıştır.[74]

Karaçaylı yazar ve aydınlar, sürekli baskı altında tutulmuş, rejim neyi isterse onu yazmalarına müsaade edilmiştir. Bir taraftan da Karaçay-Balkarlı gençlerin üniversite tahsili yapmaları engellenmiştir.[75] Bu totaliter uygulamalar, sadece Müslüman ahalinin yaşadığı yerlerde değil, Sovyetler Birliği'nin her yerinde bütün katılığıyla uygulanmıştır.

Sovyetleştirme adı altında Rus olmayan topluluklar Ruslaştırılma sürecine sokulmuşlardır. Resmi dil ve eğitim dili olarak Rusça dayatılmıştır. Sovyet kültürü diye halka Rus kültürü empoze edilmiştir. Bu konuda ünlü Fransız araştırmacısı A.Bennigsen, "Sovyet iktidarı için sosyalist hayat ve kültürüne girmeye liyakat kazanmanın tek yolu Ruslaşmaktır. Geçmişte Ortodoks imanı adına yürütülen Ruslaştırma emperyalizmini yeni iktidar, komünizm adına daha katı bir taassup ve şiddetle yürütmeye koyuldu[76]." yorumunu yapmıştır.

Sovyetleştirme icraatı, milletin kültür seviyesi, milli vasıfları, hayat tarzı, an'anesi hiç kaale alınmadan hoyratça uygulanmıştır.[77] Halka şirin görünmek için, Sovyet ajanları yeni rejimin halkın menfaatine olduğunu söylüyor, dış dünyayı ise bütün bu uygulamaların halkın istekleri doğrultusunda yapıldığına inandırmaya gayret ediyorlardı.[78] Hür dünya ile alakası kesilen halk ne bir yere kaçabilmiş, ne de bu sistim içerisinde dertlerine çare bulabilmişlerdir. Devlet alabildiğine büyürken halk fakirleştirilmiştir. Bu duruma daha fazla tahammül edemeyen halk çareyi 1930 yılında ayaklanmakta bulacaktır.

---

[73] Aslanbek, a.g.e., s.30.
[74] Aslanbek,a.g.e., s.29; Bennigsen, ., s.20.
[75] Arslanbek, a.g.e., s.30.
[76] Bennigsen- Chantal Lemercier- Quelquejay, Sufi ve Komiser, (Terc. Osman Türer), Akçağ Yay., Ankara-1988, s.20.
[77] Karça, "Kuzey Kafkasya'da Milliyetçiliğe Karşı Savaş", Dergi, S:19, ss.48-62.
[78] Aslanbek, a.g.e., s.31.

I. BÖLÜM

A- 1930 YILINDAN ALMANLARIN KAFKASYA'YI İŞGALİNE KADAR KARAÇAY-BALKAR'DA GENEL DURUM

1- Cebri Kolhozlaştırma

Sovyetler Birliği'nin 1930'lu yıllarda başlattığı tarımın devletleştirilmesi[79] halk arasında büyük memnuniyetsizliğe yolaçmıştır.Sadece 1929 yılında köylü ve şehirli emlak sahibi olan şahısların yüzde yirmibeşi "küçük burjuva"kabul edilerek tutuklanmıştır. Bu insanların toprakları devletleştirilmiş, bu durumdan çekinen halk istemeyerek de olsa kolhozlara katılmak zorunda kalmıştır.[80]

Stalin döneminde iktidarın tamamen merkezileşerek, bütün hayat sahalarına yayılması, uygulamalara direnen ya da karşı çıkanların şiddetle susturulması (ölüm ya da sürgün olabilir)Rus olmayan toplulukların infialine sebep olacaktır. Zira bu uygulamalar yerli halkın an'anelerine ters düşüyordu. Özellikle de dine karşı takınılan tavır Rus düşmanlığını körüklemiştir.

Bu olayda Sultangaliyevizm'in sıkı takibe alınması birçok milliyetçi komünisti de tamamen milliyetçilerin safina itmiştir.[81] Kuzey Kafkasya'daki milliyetçi komünistler (Burlutski vs.) Moskova'nın Dağlı Cumhuriyeti'nin işlerine karışmasına karşı çıkıyor, özellikle de dini hayata müdahaleden imtina edilmesini salık veriyor,diğer tarftan kohozlaştırma çalışmalarına, ilmi makalelerde, ilmi delilller sunarak karşı çıkıyorlardı. Fakat herşeye rağmen Stalin bildiğinden dönmemiş hatta bu şahısları ölümle tehdit etmiştir.[82]

Stalin, Lenin'i eleştirirken kendi merkezi otoritesini sağlamlaştırmak için yoğun çaba harcamış bunda da başarılı olmuştur. Sovyetler birliğinde durum öyle bir hal almıştır ki Stalin'in adıyla söylenen herşeye insanlar kayıtsız şartsız inanmak ya da öyle görünmek durumunda kalmışlardır.[83]

---

[79] Alexandre R. Alexiev," Saldırıya Uğrayan Sovyet Ulusları",Stratejik Açıdan Sovyet Ulusları ve Diğer Azınlıklar, (Çev:Yulluğ Tekin Kurat) Yeni Forum Yay.,Ankara 1988.,ss.113-131.
[80] Aslanbek,a.g.e.s.31-32.
[81] Muhlen,a.g.e.,s.10.
[82] Karça, "... Miliyetçiliğe Karşı.."
[83] Halimat Bayramuk, 2 Kasım 1943 (Karaçay Romanı),(Çev: Yılmaz Nevruz),Ötüken yay.,İstanbul 1995.,s111.

Kafkasya'nin çeşitli bölgelerinde NKVD ajanlarıyla tek tük çarpışmalar oluyordu. Genel manada bir silahlı direniş yapılması fikri insanlar arasında geziyor, ancak 1920'li yıllarda başlarına gelenleri hatırlayan halk herhangi bir silahlı direnişten çekinmiştir.[84]

1930 yılı başlarında baskı ve terör had safhaya ulaştığında ,Kuban boyundaki Çerkesler, Abhazlar ve Balkarlılar dağlara çıkmış ve Sık ormanlarda silahlı mücadeleyi başlatmışlardır.Daha sonraları Ossetler ve Çeçenler de bu ayaklanmaya katılmışlardır. [85]

Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin ABD desteğinde Sovyetler Birliği'ne saldıracağı söylentileri yayılınca buna inananlar hızla ayaklanma hareketine katılmışlardır.[86] Bütün Kafkasya ve Ukrayna'nın topyekun isyanının altında insanlardaki hayal kırıklığının büyük tesiri olmalıdır. Ümit bağladıkları yeni sistemin özellikle Stalin dönemindeki uygulamalarıyla Çarlık rejimini aratır hale gelmesi Kafkasyalıları galeyana getirmiştir.

Hal böyleyken 18 Mart 1930 da Karaçay gizli direniş komitesi başkanı Abdulkerim Hasan, Karaçay da mücadeleyi başlatmıştır. direnişçiler, hazırlıksız ve silahsız bir durumda olmalarına rağmen Karaçay bölgesini dört gün gibi kısa bir sürede Kızıllardan temizlediler. Bu aşamada Müstakil Kuzey Kafkasya Ordu Komutanlığı hür dünyaya hitaben bir beyanname yayınlamıştır.[x] Bu beyannamede mücadelenin bir

---

[84] Aslanbek,a.g.e.,s.32.
[85] Doğan, Türkiye'deki..., s.20.
[86] Aslanbek,a.g.e. s.32.
[x] Bu beyanname aynen şöyledir: "Moskova daki bütün büyük ve orta elçiliklere diplomatlara, bütün Asya ve Avrupa hükümetlerine ve bütün dünyadaki medeni milletlere:

Biz Kuzey Kafkasya vatanseverleri şimdi milli istiklal ve hürriyetimiz için döğüşüyoruz. Sovyet Hükümetinin başlangıcında Lenin ilan etti ki,her millet istiklal ve hürriyeti için Rusya'dan ayrılabililir. Milletimiz bu ilana inandı. En sonra gayretimize ulaşacağımıza inanıyorduk. Halbu ki öyle olmadı.Kuzey Kafkasya'da Sovyet Hükümeti ilan olundu. 1,5 yıl geçmeden o da kaldırıldı.kendileri daha kolay idare etmek için memleket küçük küçük parçalara bölündü. Dinimiz ayaklar altına alındı. Aile hayatı imha edildi. Topraklarımızı elimizden alıyorlar ve yabancı milletleri aramıza sokuyorlar. Annelerimizin, kızkardeşlerimizin ve ailelerimizin namuslarına alçakça tecavüz ediliyor. Bundan başka vaktile çok zengin olan vatanımızın ekonomik vaziyeti beş yıl içinde çok fenalaştı. Bütün zenginliğimiz ekmek, yün, kumaş, bez, orman, maden ve petrolümüz memleketimizden Rusya'ya götürülüyor. Buna karşılık bize yalnız vaad ve işkence veriliyor. Millet buna daha fazla tahammül edemiyor.Allahın kanunlarına ve milletler arası adalete dayanarak biz, istiklal ve hürriyetimizi istiyoruz. Bunun için döğüşüyoruz ve bütün bunları size haber veriyoruz. Ey atalarımız, kardeşlerimiz! sizden de yardım rica ediyoruz; candan teşvik istiyoruz. Biz sonuna kadar kanımızı da canımızı da istiklal ve hürriyetimiz için vereceğiz.."

Müstakil Kuzey Kafkasya Ordu
Komutanlığı ve Komitesi
(Bkz.Hızal, a.g.m.)

meşru müdafaa olduğuna dikkat çekiliyor hür dünyadan yardım isteniyordu[87] Birçok yerli komünist bu direnişe kendi iradeleriyle iştirak etmiştir. Fakat Stalin baskı politikasından vazgeçmek yerine bölgeye düzenli askeri birlikler sevketmiştir.[88] Bu mücadeleler esnasında en kanlı çatışmalar Karaçay'da cereyan etmiştir.[89]

Ateşe körükle giden Stalin Kafkasya'de zaten mevcut olan Rus antipatisini , böylece rejimle özdeşleştirmiş oluyordu. Artık Kafkasyalılar, sadece Ruslar'a değil, bir sistem olarak komünizme de tavır alıyorlardı. Daha ne olduğunu anlamadıkları bu rejimin, farklı liderlerin döneminde farklı farklı uygulanması, sistemi idrak edemeden düşman olmalarına sebebiyet vermiştir.

Tam teçhizatlı Rus birlikleri daha bölgeye ulaşamadan,Karaçay-Balkarlı direnişçiler, Balkar bölgesindeki, Holam, Bashan, Çegem ve diğer dağlık bölgeleri kontrolleri altına almışlardır. Sovyet birlikleri bölgeye ulaşınca boğazları elinde tutan dağlılarla Sovyet birlikleri arasında kanlı çatışmalar olmuş, direnişçiler saldırıları püskürtmüşlerdir.[90]

Kafkasya'daki direnişin diğer bölgelerde uyandıracağı menfi tesirlerden çekinen Moskova Karaçay-Balkarlılarla anlaşma yolunu aramaya başlamıştır. Stalin Nisan 1930'da Pravda gazetesinde yayınlanan bir makalesinde, komünist sistemin uygulamadaki başarısızlıklarını yerli yöneticilere yükleyerek, bunların cezalandırılacağını, halka haklarının iade edileceğini söylüyordu.Herşeye rağmen Abdulkerim Hasan emrindeki bin kişi kadar adamıyla mücadeleye devam etmiştir.[91]

Silahlar bırakılıp da müzakere masasına oturulunca, Karaçay-Balkar'da seri halde tutuklamalar başlamıştır. Tutuklananların sayısı tüm Kafkasya'da 17.000 kişiye ulaşmıştır.[x] Tutuklananlar idam ediliyor, eğer idam edilmezse Sibirya'ya sürgüne gönderilerek, mecburi çalışma kamplarında karın tokluğuna çalıştırılorlardı. Bu tarihlerde Sadece Karaçay-Balkar bölgesinde 3.000 kişi idam edilmiştir.[92]

---

[87] Hızal a.g.m.
[88] Doğan, Türkiye'deki..s.20; Aslanbek,a.g.e. s32-33; Tavkul, "50.Yıl".
[89] Tavkul,a.g.m.
[90] Tavkul,a.g.e. s.45-46.
[91] Aslanbek,a.g.e. s.46.
[x] Z.Mustafa Hızal,bu sayıyı 7.000 olarak vermektedir. Kanaatimizce bu sayı sadece Karaçay-Balkar bölgesinde tutuklananlardır. (Bkz. a.g.m.)
[92] Karça, "Ş:K:T:K:"; Doğan, Türkiye'deki...,s.22; Aslanbek, a.g.e. s.34.

1932'den 1934'e kadar kolhozlaştırma devam etti.[93] Kolhozlara girmeyenlere ağır vergiler yüklendi.[94] Kolhozlardaki şartlar daha da kötüleşmişti. Kimse kolhoza verdiği malın bedelini alamadığı gibi, emeğinin karşılığını dahi alamıyordu. Bu yüzden Karaçay-Balkar Türkleri daha da sefil bir vaziyete düşmüştür. Öyle ki temel gıda ve ihtiyaç maddelerini dahi temin edemez hale geldilerdir. Özel mülk sahiplerine, devlet tesislerinde üretilen ayakkabı, giyim eşyası, tuz, kibrit, gaz vs. nin satışını dahi yasaklamışlardır. Kolhozlarda çalışan insanlara ücret yerine yıl sonunda , hayatta kalmalarını sağlayacak kadar yiyecek maddesi dağıtmakla yetinmişlerdir.[95]

Bu şartlara daha fazla tahammül edemeyen Karaçay-Balkar halkı 1934 yılında tekrar ayaklanmıştır.[96] Yeni Sovyet Anayasasının kabul edildiği 1936 yılına kadar devam eden ayaklanma ve sabotaj eylemleri kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Üçbin kişi daha sürgüne gönderilmiştir.[97] Bu arada Karaçay-Balkar Türkleri'nin aydın kesimini oluşturan yazarlar, bilim adamları hatta eski komünistler dahi idam edilmiştir.[98] Devletin kendi eliyle terör estirdiği bir ortamda sosyal yapının alt üst olmaması mümkün değildir. Stalin şahsi uygulamalarıyla Kafkasya'da bugünkü istikrarsızlığın temellerini de atmıştır. Eskiden inançları, hayat tarzları hatta düşmanları ortak olan Kafkasyalılar'ın şimdi sadece düşmanları ortaktı. Halkın arasında sınıf farkından doğan gerginlikler yaratılarak birbirlerine düşürülmüş ayrıca sınır ihtilaflarının nüveleri yine bu dönemde atılmıştır. Bu sebepten dolayıdır ki Kafkasya'daki istikrarlığın düğüm noktası Stalin dönemidir.

Stalin döneminde 1936-1937 yıllarının ayrı bir önemi vardır. Sovyet komünistleri bu tarihi,bir dönüm noktası kabul ederler. Bu tarihte Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin bir "sosyalist cemiyet" olarak temelleri atılmıştır.Ayrıca yine 1936 yılı içerisinde "Stalin Anayasası" kabul edilmiştir. 1937 yılında ise bu anayasa gereğince gerçek demokratik seçimler yapılmıştır.[99] Ancak bu anayasaya göre, sömürücü sınıfın (burjuva) ortadan kaldırıldığı iddia ediliyordu[100] O zamana kadar yapılan uygulamalara bakıldığında burjuva suçlamasıyla aslında hiç te o sıfatı haketmeyen birçok insanın

---

[93] Aslanbek,a.g.e. s.34; Tavkul, a.g.e. s.46-47; Havva Ateş, Karçaylılar,Ege Üniv. Edebiyat Fak. Tarih Bölümü , Lisans Tezi ,izmir 1990,s.18.
[94] Aslanbek,a.g.e. s.34-35; Ateş,a.g.e. s.18.
[95] Aslanbek, a.g.e. s.36; Ateş, a.g.e. s.18.
[96] Aslanbek, a.g.e. s.36; Doğan, Türkiye'deki.., s.22;Tavkul, "50. Yıl"; Ateş a.g.e. s.18.
[97] Doğan, Türkiye'deki.., s. 22; Tavkul, "50. Yıl"; Ateş, a.g.e. s.18.
[98] Tavkul, "50. Yıl"; Doğan, Türkiye'deki.., s.22.
[99] Aslanbek, "Şimali Kafkasya'da Karçaylılar'ın İmhası",Derkaukasus,Kasım-Aralık 1951, Ankara, S:4-5,.,ss.18-29.
[100] Aslanbek,a.g.e. s.37.

malına el koyulduğu görülüyor. Diğer taraftan zengin veya varlıklı denecek kimse bırakılmamasına karşın emekçi ve fakirlerin durumlarında hiç bir iyileşme görülmüyordu. Bu sistem zengin bırakmamıştır fakat herkesi fakir yapmıştır, diyebiliriz.

Komünist sistemin yaptığı haksız uygulamalar öyle boyutlara ulaştı ki parti içerisinden dahi Stalin'in uygulamaları eleştirilmeye başlanmıştır. Stalin hemen tedbir alarak birçok eski komünisti sürgüne ve ipe göndermiştir.[101]

1936-1938 yılları arasında komünistler 7.000 Karaçaylı'yı kurşuna dizmişlerdir. Bu kıyımın ardından Karaçay Türkçesi eserler yasaklanmış ve imha edilmiştir. Ayrıca Karaçay-Balkar Türkleri'nin aydın kesimi de bu kıyımda nasibini almıştır. Dini hayata müdahale edilmiş, camiler kapatılarak, ambar haline getirilmiştir.[102] Kafkasya'da dinin ve müridizmin, Kafkasyalılar'ın sosyal nizamındaki yeri hesabedilmeden girişilen bu davranış hemen tepki çekmiştir. Karaçay-Balkarlı milisler Sovyet askeri birliklerine, yerel yöneticilere suikastler düzenlemeye başlamışlardır.[103]

Stalin bu toptan temizlikleri, 1934 yılının sonlarında S.Kirov'un Leningrad ta katli bahanesiyle başlatmıştır. Stalin bu seri kıyımların mesajını 3 Mart 1937 yılında Komünist Parti Merkez Komitesi Genel Toplantısındaki meşhür nutkunda vermiştir. Stalin, konuşmasında, " Bütün Sovyet halkının artık gönül rızasıyla ve geriye dönmemek üzere sosyalizme girdiğine göre, parti dahilindeki her muhalefetin bundan böyle emekçilerin arzularına tercüman olmadığını ve ancak memleket dahilinde tasfiye edilen sınıfların ve bilhassa Sovyetler Birliği'ne karşı savaş isteyen beynelminel burjuvazinin arzularını izhar ettiğini söylemiş ve binaen aleyh meselenin artık mürtecilerle münakaşa etmekten değil, onları halk düşmanları olarak merhametsizce tasfiye etmekten ibaret olduğunu ilave etmiştir[104]." Görüldüğü üzere bütün dikdatörlerde olduğu gibi Stalin'nin de eleştirilmeye tahammülü yoktur. Hatta ekim ihtilalinde omuz omuza verdiği mücadele arkadaşlarının eleştirilerine bile tahammül edememektedir.

Stalin'in politikalarına karşı gelen Rıkov, Buharin gibi meşhur komünist şeflerden, komiser, diplomat, subay ve devrimci Rus işçileri olmak üzere sayısı

---

[101] a.g.e., s.37.
[102] Doğan,Türkiye'deki.., s.22; Ateş,a.g.e. s.18.
[103] Tavkul, "40. Yıl".
[104] Aslanbek, "ŞKKİ".

milyonlara baliğ olan insanı sürgüne göndererek, idam ettirerek tasfiye etmiştir.[105] Kendi çevresindeki dava arkadaşlarına bu şekilde davranan bir liderin psikolojisi, rejime başından beri karşı olan Karaçay-Balkarlılar'a karşı daha acımasız politikalar uygulamaya müsait olacaktır.

Stalin Anayasasının ilanının akabinden NKVD, Sovyetler Birliği'nin her tarafında Komünist Parti üyelerinin de içinde bulunduğu, münevver insanları tutuklamaya başlamıştır. Karaçay-Balkar'da evvela ihtilal öncesinin münevverlerinden hayatta kalmayı başarabilenler tutuklanmaya başlanmıştır. Bunların ekseriyeti öğretmen, yazar, uzman gibi okur-yazar insanlardır. Özellikle de Türkiye de okumuş olanlar ve Karaçay Türkçesiyle okuyup yazanlar hedef alınmıştır.[106] Bu Karaçay-Balkar aydılarından[x] bazıları şunlardır, Tanbi Hubi, İsmail Akbay, Osman Hasan vs.[107]

---

[105] Aslanbek, a.g.e. s.38.

[106] Karça, "ŞKTK".

[x] "Yalnız 1936-1938 yıllarında idareyi ellerine geçiren NKVD teşkilatı tarafından kurşuna dizilen, hapis olunan ve sürülen , işkencelere maruz bırakılan Karaçaylılar'ın sayısı 7.000 dir. Halkın eski münevverlerinden başka, bizzat sovyet devrinde yetişen gençler de imha edildikleri için, Kraçay üzerine yapılan baskı büsbütün yıkıcı olmuştur. O yıllarda NKVD tarafından öldürülen veya Sibirya'ya sürülen binlerce zavallı Karaçaylılardan birkaçını zikredelim;

I-Eskilerden ve Partisiz Münevverlerden:

İsmail Akbay (öğretmen, şair)
Tavbiy Hubiy (doktor)
Hasanbiy Hubiy (doktor, sağlık kurumu müdürü)
Nürçük Koçkar, (doktor, sağlık kurumu müdürü)
Ramazan Kuat, (öğretmen)
Seyitbiy Kırımşamhal, (binbaşı,10 yıl Sibirya'da kalıp dönmüş)
İsmail Karaket, (öğretmen)
Ramazan Teke, (Avukat)
Haçi İshak Bayçora, (Mühendis)
Ahmet Koban, (mühendis)
Aslanbek Koçkar, (mühendis)
Osman Hasan, (öğretmen)
Azret Örten, (şair)

II- 1920 Yılı Karaçay Milli Kurtuluş Hareketi Bastırıldıktan Sonra, Sovyetlerle Barışarak Bolşevik Partisine Girenler:

Ömer Ali(1921-1923) senesi Karaçay İnkılap Komitesi başkanlığını yapmıştır. Lenin, Troçkiy ve Zinavyef ile ahbaplığı vardı. 1924-1933 yıllarında Şimali Kafkasya Ülkesi İcra Komitesi Üyesi ve İlmi Araştırmalar Enstitüsü Müdürü idi.

Ahmet Begeul, 1926- 1928 yılları arasında Muhtar İdare Komünist Komitesi Propoganda Şubesu Başkanı; 1929- 1933 yıllarında Şimali Kafkas Komünist Komitesinin çıkardığı "İnkılap ve Dağlı" adlı mecmuanın birinci redaktörü idi. 1934- 1937 arasında "Kızıl Profesörler Enstitüsü"ne devam etmiş ve diploma almıştır.

Kurban Gürcü, Karaçay İcra Komitesinin birinci başkanı idi. 1924- 1928 yıllarında Karaçay'ı sovyetleştirmekte başarı elde ettiği için "Kızılbayrak" nişanı almıştı. Ancak partinin kolhozlaştırma hareketinin aleyhinde olduğu için 1928- 1933 yıllarında Moskova'ya çağrılmış ve son defa tevkifinden önce Karaçay Muhtar İdaresinin başına dönmüştü.

İslam Hubi, müstear adı İslam Karaçaylı. Şimali Kafkasya'nın tanınmış gazetecisi, edebiyat tenkitçisi. Birçok eserlerin müellifi. Karaçay'ın ilk gazetesinin redaktörü. 1929- 1935 yıllarında

Karaçay-Balkar'daki temizlik faaliyetlerinden kadınlar da nasiplerine düşeni almışlardır. Aynı 1930 yılında yapıldığı gibi 800 tane kadın tutuklanmış ve sürülmüştür. Karaçay'da tutuklanan kurşuna dizilen ve sürgün edilen insanlara Kremlin tarafından şu suçlamalar yöneltiliyordu:

1- Eski kapitalist düzene dönüş için çalışmak.

2- Bu gaye için düşman devletlerle işbirliği yapmak.

3- Halkın zararına olacak şekilde ekonomik ve kültürel alanlarda zararlı faaliyetlerde bulunmak. vs.[108].

1937'den itibaren tekrar önemli mevkilere NKVD memurları yerleştirilerek halk baskı ve göz hapsinde tutuluyordu. Kimin başına ne zaman ne geleceğinin belli olmadığı bir ortamda Karaçay'ın dışında okuyan gençler, memleketlerine dönmeye korkuyorlardı.[109]

Toplumu yönlendirecek ve kültürleyecek kadroları temizleyen Kremlin, artık istediği şekilde insanlar yetiştirmeyi planlıyordu. Tamamen merkeze bağlı olan

---

Şimali Kafkasya Komünist partisinin çıkarttığı "İnkılap ve Dağlı" adlı mecmuanın ikinci redaktörü ve son defa tevkifirden önce de Kafkasya İlmi Araştırma Enstitüsünün sekreteriydi.

İmmolat Hubi, idare ve kooperatif işlerinde uzun seneler çalışmış bir uzman. 1930- 1935 yıllarında Rostof şehrinde Şimali Kafkasya müzesi müdürü. Son defa tevkifinden önce de Karaçay Muhtar İdaresi Dil Kurumu başkanı.

İsmail Baykul, muhtar İdare Teftiş Kurulu üyesi.

Muhammet Batça, Yüksek Parti idarecisi. Merkez komitesi tarafından Kazakistan'da parti işlerinde çalıştırılmış.

Abdülkerim Halkeç, Eyalet reis muavini. Tevkifinden önce maliye bölge başkanı.

III- Eski Karaçay Cemiyetinin Avam Tabakasına Mensub Olup Sovyet Devrinde Yüksek Komünist Okullarında Tahsil Görenlerden ve Muhtar İdarenin En Önemli Mevkilerine Getirilenlerden:

Hasan Appa, Muhtar idarenin yıllarca savcısı, parti müfettişliğinin daimi üyesi Karaçay parti idare komite üyesi, Karaçay parti idare komitesi ikinci ve daha sonra birinci sekreteri. Kabiliyetli muharrir. "Kara Sandık" romanının müellifi

Ashat Bici, doktor, operatör, eyalet hapishanesi başhekimi.

Kasım Botaş, parti idarecisi. Tevkiften önce muhtar idare icra komitesi başkanı.

Hızır Özden, Karaçay muhtar İdaresi Moskova mümessili.

İslam Tambi, tarihçi ve parti idarecisi. Şimali Kafkasya parti komitesi müfettişi. Daha sonra Karaçay parti komitesinin kültür propoganda işleri başkanı. Tevkifinden önce eğitim daire başkanı ve kültür- ilim ve araştırma enstitüsü müdürü. "Karaçay Önce ve Şimdi", "Karaçay Tarihinden Akisler", "Malkarlıların Aslı" adlı eserlerin müellifi.

Ali Sultan Gerbek, Karaçay milli neşriyat müdürü.

Tav Sultan Karabaş, Kızıl Karaçay gazetesi redaktörü.

Hamit Laypan, tarihçi, öğretmen.

Ashat Botaş, Muhtar idare askeri idare başkanı.

Mahmut Sozaruk, eyaletin Komünist gençlik teşkilatı başkanı. vs. (Bkz. Aslanbek, a.g.e., s.40-42.)

[107] Aslanbek, "ŞKKİ".

[108] Aslanbek, a.g.e., s.44.

[109] Aslanbek, "ŞKKİ"

müessese yöneticileri, Stalin'in emrinden çıkmayacak, o neyi emrederse, onu uygulayacaklardır. Zira düzeni bozulan toplumun tekrar eskisi gibi işleyebilmesi, cevvaliyet kazanabilmesi için yeni düzenlemelere ve bir süre için olsun rahat soluk almaya ihtiyacı vardı. Ancak bu tabii bir seyir olmayacak tamamen Kremlin'in kontrolünde ve istekleri doğrultusunda bir düzenleme ile olacaktır.

2- Sovyet Vatandaşı (Homo Sovieticus) Yetiştirme Politikası

Sürekli idam, sürgün ve tutuklamaların olduğu bir toplumda düzen kalmaması gayet tabiidir. Çünkü bu olaylar gerçekleşirken, ailer parçalanacak, işsizlik ve açlık doğal olarak artacaktır. Tarımda ve emlâkde yapılan devletleştirme sonucu, elinde avucunda olanı da devlete kaptıran insanların halet-i ruhiyesinin belirleyici unsuru ümitsizlik olacaktır. Ekonomik çöküntü içerisindeki insanların ihtiyaç duydukları manevi desteği aldıkları, beslendikleri din kurumunun da tamamen rejimin kontrolünde olması bu insanları sadece kendi vicdanlarıyla başbaşa bırakacaktır. Sürekli savaş ve tedhiş ortamı içindeki insanlarda psikolojik bozukluklara daha sık rastlanacaktır. Böylesi bir toplumda insanlar, kendilerini mecalsiz ve çaresiz görecekler ve herhangi bir yerden yardım bekleyeceklerdir. Meğer ki bu yardım, kendilerini mahkum eden sistem ve onun temsilcilerinden gelmiş olsun.

Yeni rejimin uygulamalarının Kafkasya'da geri tepmesinin sebepleri irdelendiğinde en önemli etken olarak Kafkasya gerçeğini görüyoruz. Nedir Kafkasya gerçeği? belki Sovyet yöneticilerinin hatta Çarlık dönemi yöneticilerinin göremediği bu nokta, başarısızlıklarının en büyük sebeblerinden birisi olacaktır.

Kafkasya, coğrafi yapısı itibariyle kapalı bir havza görünümündedir. İşte bu coğrafi yapı içerisinde tamamen kendine has bir insan tipi vardır. Nasıl Akdeniz insanı tiplemesi yapılıyorsa, bize göre bir Kafkas insanı tiplemesi de yapılabilir. Bu insan tipini, Kafkasya'nın iklimi, kültürü ve coğrafyası şekillendirmiştir. Sürekli yağmur alan ve yılın büyük bölümü havanın kapalı olduğu bir ortam, Kafkas insanının ufkunu sınırlayan sarp dağlar ve sık ormanlar onu asabileştirmiştir. Hayvancılıkla ve avcılıkla geçimini temin ettiği için sürekli zor şartlarla yüz yüze yaşıyor olması onun mücadeleci bir yapıya sahip olmasına sebep olmuştur.

Genel olarak tabiatın en zor deneylerinden geçen bu insan zor şartlara karşı dayanıklı bir bünyeye sahiptir. Mücadeleci ve savaşçı yapısını dışarıya aksettirmek için haşin ve heybetli görünmek Kafkas insanı için vazgeçilmez bir öğe durumundadır.

Giyim kuşamı ve görünümünü de büyük ölçüde tabiat şartları ve iklim belirlemiştir. Ceket, pantolon ve uzun çizmeler, onun rahat hareket etmesini sağlayan Kafkas tipi giyim tarzıdır. Sürekli hareketli olmayı gerektiren hayat tarzı Kafkas halk oyunlarına da aksetmiştir. Karaçay-Balkar toplumu bu hayat tarzını sürekli söyledikleri at- avrat- yamçı- kamçı- pusat beşlemesiyle ifade etmektedirler. Burada bahsedilen şeyler onun hayatta kalmasını sağlayan en önemli yardımcılarıdır.

Karaçay-Balkar Türkleri, Kıpçakların ahfadı olmaları hasebiyle bozkırın mücadeleci ruhunu Kafkas dağlarına taşımışlar ve Kafkas insanının tipolojisiyle birleştirerek kendilerine has bir tip oluşturmuşlardır. Karaçay-Balkar insan tipi de Kafkas insan tipinin Türk kültürüne göre bir yorumudur diyebiliriz. Karaçay-Balkar Türkleri, hayvancılık ve avcılıkla geçinir, kısıtlı imkanlarla az da olsa ziraat yapar ve kendi kendisine yetmeye çalışırlar. Kimseye minnet etmeyecek kadar gururlu ve inatçıdırlar. Karaçay-Balkar aile yapısı, büyük ataerkil aile yapısındadır. Bu toplumda akrabalık ilişkilerine büyük önem verilir. Öyle ki yedi göbek öteye kadar olan akrabalar, yakın akraba sayılır ve kız alınıp verilmez. Birbirlerine son derece tutkundurlar. Bu dayanışmacı yapı, yine zor şartlarda yaşamanın da bir gereğidir. Onlar kendilerini hayat tarzlarını aksettirecek bir şekilde“Tavlu” yani dağlı olarak tanımlarlar.

Kafkas toplumlarının hepsinde ve Karaçay-Balkar Türklerinde toplum örgütlenmesi militarist bir görüntü sergiler. Bunun şekillenmesinde ise bozkır Türk kültürünün ve dini yapı içerisindeki tasavvufun (Müridizm) büyük rolü vardır. Bütün İslam topluluklarında olduğu gibi düşmanlarıyla olan mücadelelerini cihad ruhuyla yaparlar. Bu onlar için dini bir mükellefiyettir. Bu tarz mücadelenin örneğini imamlar döneminde (Şeyh Şamil, İmam Mansur) ve daha sonraki dönemlerde yaptıkları mücadelelerde vermişlerdir.

İşte Kafkasya’nın kendisine has bu yapısını göz ardı eden Sovyet Rusya, hiç bir zaman Kafkas insanını tam manasıyla Sovyet insanı yapamamıştır. Sovyet idarecileri Kafkasyalıların rejime karşı gösterdikleri direncin, farklı kültürlerin çatışması olduğunu görmemezlikten gelmiş ve Kafkasyadaki asimilasyon politikasını, şiddet politikasıyla paralelolarak uygulamışlardır. Sovyet Rusya’nın kuruluşundan itibaren iki büyük endişesi vardır;

1- Sovyet vatandaşı yaratma kaygısı.
2- Yeni Sovyet adamı vücuda getirilmesi çabası.

Bu çabalar Sovyet rejiminin Kafkasya'da ulaşmak istediği amaçların tam tersinde seyretmiş ve sadece milliyetçiliği körüklemiştir.[110]

Daracık vadilerde, asırlarca kapalı bir toplum olarak kendi başlarına yaşamış olan Kafkas toplulukları tabii olarak zaten zor sığdıkları topraklarını başkalarıyla paylaşmak istemeyeceklerdir. Ayrıca bu yabancıların milliyeti, dini, dili ve kültürü onlara uzaksa bu durum onları hemen direnişe geçirecektir. Bilindiği gibi Sovyet devletinin empoze etmeye çalıştığı ideoloji onların dini inançlarıyla taban tabana zıddır. Böyle bir ortamda Kafkasyalıların Komünist ideolojiyi hemen benimsemeleri mümkün değildir.

Aslında Sovyet rejimi Komünizm meselesinin ardında devamlı surette Panslavizmi uygulamıştır. Sovyetler birliğinin bütün politikalarında bunu görmek mümkündür.[111] Bu politikalar Stalin döneminde bütün Avrupa'da moda olan ırkçılıkla aynı seyri izlemiş ve Komünist Rusya da ırkçı politikalar uygulanmıştır.

Aslanbek'e göre Kafkas kavimleri ta başından beri Sovyet düşmanıdır. Ayrıca Karaçay-Balkarlıların Pan- Türkist anlayışlarının arkasında bağımsız bir devlet kurma arzusu yatmaktadır.[112] Hatta Sovyet düşmanlığının arkasında Rus düşmanlığı yatmaktadır. Çünkü Kafkasya'ya komünizmi temsilen gelenler, yine Ruslardır. Biliyoruz ki Ruslarla Kafkasyalıların mücadeleleri, çok daha eskilere dayanmaktadır.

Sovyet Rusya'nın ilk işi Pan-Türkist hareketi ezmek olmuştur. Bunun için de Türk kitlesini çeşitli suni ayrımlara giderek parçalamıştır.[113] Tabii iş bununla da kalmamış milliyetçi aydınları bertaraf etmekle yetinmeyip samimi komünistlerden Stalin'e karşı olan Buharin taraftarlarını da bertaraf etmiştir. Ayrıca komünist partiye zorla ve toplu olarak üye yapılan Karaçaylı gençler de tutuklanmıştır.[114] Beyin takımını ve gençleri bertaraf ederek Karaçay-Balkar toplumunun dinamizmi ortadan kaldırılmak istenmiştir. Statik bir topluma istediği politikaları uygulama imkanı

---

[110] Ahmet Caferoğlu, "Yeni Bir Sovyet Yatırımı" Türk Kültürü, Yıl.2,S:16, Şubat-1964, ss.27-30; Muhlen, a.g.e., s.12.
[111] Caferoğlu, a.g.m.
[112] Aslanbek, a.g.e., s.44.
[113] R. Bciurkiw Bohdan, "Sovyetler Birliğinde Kuramsallaştırılmış Din ve Milliyet İlişkileri", Sovyet Müslümanları, (Çev. Yuluğ Tekin Kurat), Ankara-1988, ss.267- 301.
[114] Aslanbek, a.g.e., s.44-45.

bulacağını hesap eden Stalin, bu uygulamalara reaksiyon gelmemesi için her türlü tedbiri almaktan geri durmamıştır.

Karaçay-Balkar'da temizlik işlerini bitiren Kremlin, yok edilen münevverlerin yerine Rusları ve diğer unsurları yerleştirmeye başlamış, bu arada halkın gözünü boyamak için de bunların içine birkaç Karaçaylı genci sıkıştırmayı ihmal etmemiştir. Temzlik işlerinin peşinden kültürel ve ahlaki alanda yeni Sovyet politikaları uygulanmaya başlanacaktır.[115] .

Stalin döneminde Rusluk idealize edilmiş, Çarlık dönemi generalleri bile birer kahraman ilan edilmiştir. Bu anlayışın haricindeki her türlü hareket hainlikle suçlanmış Rus olmayan milletler kıyıma uğratılmıştır. Karaçay-Balkarlılar da bu politikaların uygulandığı toplulukların başında gelmektedir.[116] Bu politikanın arkasında komünizmin teoriden pratiğe geçirilememesi sonucunda halkta oluşan memnuniyetsizliği, özellikle Rus halkını kendi tarihiyle onure ederek aşırı reaksiyon göstermesine engel olma kaygısı yatmaktadır.

Sovyet döneminde Karaçay-Balkar'da eğitim kültür faaliyetleri artmış olsa da asıl ağırlık Rus dili ve kültürüne verilmiştir. Bu politikaların sonucunda Karaçay-Balkar halkında hızlı bir kültür erezyonu gözlenmiştir.[117] Karaçay Türkçesiyle yazılmış eserler imha edilerek tam manasıyla bir asimülasyon politikası uygulanmıştır.[118]

Bütün Sovyetler Birliği'nde Rusça'nın resmi dil olması için çalışmalar başlatan Kremlin, bu işi gerçekleştirmek için ortamı hazırlamaya başlamıştır.Bu fikrin doğruluğunu ispatlamakiçin bir sürü sebep sıralanıyırdu.Öncelikle Ruslar'ın ulu millet oldukları vurgulanıyor, ardından Rusçanın yaygın oluşu sebep gösteriliyordu.

Diğer taraftan Rusça'nın, ilk defa ölümsüz komünist fikirlerin dünya kamu oyuna götürülmesini sağlayan Ekim İhtilalinin dili olması gibi sebepler ileri sürülerek Rusçanın resmi dil olması için uğraşılıyordu. Bu politikalar doğrultusunda Rus olmayan milletleri Ruslaştırmak için her türlü yaptırım uygulanıyordu.[119] Bütün

---

115 Aslanbek, a.g.e., s.45.
116 Caferoğlu, "Hasta Milliyetçilik Anlayışı ve Nefret Yaratma Mektebi", Türk Kültürü, Yıl.2, S:15, Ocak-1964, ss.6-11.
117 Tavkul, "Karaçay-Malkar'da Kültürel Hayatın Gelişmesi", TDTD., S:55, Temmuz-1991, ss.49-50.
118 Aslanbek, s.45-46.
119 Muhlen, a.g.e., s.12.

Türklerin aynı alfabeyi kullanmalarının doğuracağı sonucları hesap eden Sovyet Rusya, 1916-1924 yılları arasında Arap alfabesini kullanan Karaçay-Balkar Türklerine 1924 yılında Latin alfabesini dayatmış; ancak dünya Türklüğünün Latin alfabesinde birleşmeleri üzerine 1937 yılında ayrı ayrı cumhuriyetlere ayrılmış Sovyetler Birliği idaresindeki Türk yurtlarının her birisi için farklı Kril alfabesi uygulamaya başlamıştır.

İş alfabe değişikliğiyle bırakılmamış, o zamana kadar Karaçay-Balkar'da kullanılan ilmi terimler ve imla kaideleri kaldırılarak bunların yerine Rusçalaştırılmış terimler ve imla kaideleri yerleştirilmiştir.[120] Sovyet idaresinin asimile etmek konusundaki bütün çabalarına rağmen tam manasıyla başarılı olduğu söylenemez.[121] Bu tür uygulamalar milli direnci ve milli kültüre olan bağlılığı artırmıştır.

1938'de başlayan Ruslaştırma süreci, 1940 yılında bütün Müslüman Türk yurtlarına yayılmıştır.[122] Hemen hemen bütün Müslüman- Türk bölgelerinde aynı dirençle karşılaşan Sovyetleştirme politikası, Stalin'in ölümüne kadar bütün hızıyla devam etmiştir.

İşçi-köylü iktidarını yani halkların kardeşliğini sağlayarak "şekli milli", "muhtevası sosyalist" bir kültüre ulaşmaya çalışan Sovyet Rusya[123] Karaçay-Balkar'da Rus kültürünü ve milliyetçiliğini telkin eden ders kitaplarının yanı sıra bu meyandaki edebi eserler 1938-1941 yılları arasında eğitim ve kültür sahasının tek hakimi oldu. Bu dönemde çeviri faaliyetleri hız kazandı. Eserler, Rusçadan çevrilirken tabii olarak terminoloji de Rusça ağırlıklı oluyordu.[124] Halkların kardeşliği ile Ruslaştırmanın aynı anlama geldiğini bilen yine de uygulamakta ısrar eden Sovyet Rusya, Karaçay-Balkar Türklerinden beklediği alaka ve itimat duygusunu görememiştir. Bize göre bunun en büyük sebebi hükümetin söylemleri ile fiiliyatı arasındaki bu çelişkidir.

II. Dünya Savaşı'nın arefesinde dünyada kutuplaşmalar başlamıştı. Dünyanın büyük bir savaşa gebe olduğunu sezen Sovyet yöneticileri bütün ülkede olduğu gibi 1939 yılında Karaçay-Balkar'da işçilerin ve memurların kendi istekleri ile işlerini bırakmaları veya başka bir iş bulmaları hükümetin müsaadesine bağlamıştır. İş yerlerine en ufak bir gecikmeyle gelenlerden para cezası alınmış, hatta yirmi dakikadan

[120] Aslanbek, a.g.e., s.46.
[121] Tavkul, "Kültürel Hayat..."
[122] Aslanbek, a.g.e., s.47.
[123] Aslanbek, a.g.e., s.47.
[124] Aslanbek, a.g.e., s.50.

fazla gecikenler hapse atılmışlardır. Halkın vicdan hürriyetinin kati surette yok edilmesinin isbatı olarak, Sovyetler Birliği'ndeki bütün Müslüman ülkelerde olduğu gibi 1939 yılında Karaçay-Balkar'da da mescitler ve camiler resmen kapatılmıştır. Açıktan ibadet etmek ağır suç sayıldığı için camiler boş kalmıştır. Daha sonra camiler, idareciler tarafından ambar ve ahır olarak kullanılmıştır.[125]

Sovyet hükümetinin ağır baskıları sonucunda Karaçay-Balkar halkındaki Rus düşmanlığı daha da artmıştır. Karaçay-Balkarlılar 1941 yılında Nazi Almanyasının Sovyetler Birliği'ne saldırmasını fırsat bilerek tekrar umumi bir ayaklanma başlatmışlardır.[126]

125 Aslanbek, a.g.e., s.51-52.
126 Ateş, a.g.e., s.18.

II. BÖLÜM

B- II. DÜNYA SAVAŞI ve ALMANLARIN KAFKASYA'YA GİRİŞİ

1- II. Dünya Savaşı'nın Başlaması

Nazi Almanyasının II. Dünya Savaşı'nı başlatmakla kalmayıp dünya dengelerini alt üst eden saldırgan davranışları, Sovyetler Birliğini de cesaretlendirmiştir. Sovyetler Birliği Almanya ile birlikte Polonya'ya girmiş, Polonya, Almanya ile Sovyetler Birliği arasında yapılan 23 Ağustos gizli anlaşması gereğince iki ülke arasında paylaşılmıştır. Saldırgan tutumunu devam ettiren Sovyet Rusya, Polonya'dan sonra Baltık cumhuriyetlerine yönelmiştir.[127]

28 Eylül 1939'da Estonya'ya giren Sovyet orduları daha sonra sırasıyla Letonya ve Litvanya'ya girmiştir. Aynı şekilde Finlandiya'ya girmeye teşebbüs eden Kızıl Ordu, ummadığı bir direnişle karşılaşmıştır. Finlerin olağan üstü direnişleri Kızıl Ordu'nun güçsüzlüğünü ortaya koymuştur. Bu durum Hitler'in Sovyet Rusya'ya saldırmasında cesaretlendirici bir rol oynayacaktır.[128] Finlandiya bir miktar toprak kaybıyla bağımsızlığını korumuştur. Finlandiya'nın bu başarısı Sovyetler Birliği içerisindeki milletlerin ilgisini çekmiş onların bağımsızlık duygularını kabartmıştır.[129]

Almanya, savaş ilan etmeden önce Sovyetler Birliği'ni iyice tahlil etmiş ve bu ülkede propoganda faaliyetlerine başlamıştı. 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne resmen savaş ilan eden Almanya[130], özellikle radyo yayını ve el ilanları ile propoganda yapmıştır. Bir taraftan da Rus ordusunun çeşitli etnik gruplardan oluşmasını değerlendirerek Sovyet ordusundaki askerlere komutanlarını öldürüp Alman tarafına geçmeleri telkin edilmiştir.[131]

Propogandayı bir silah olarak kullanan Nazi Almanya'sı, Sovyetler Birliği'nin milliyetler meselesini göz önünde bulundurarak buradaki Müslüman-Türk ve bazı Rus ahali üzerine propoganda faaliyetlerinin yürütülmesi için özel bir kurum oluşturmuştur.[132]

---

[127] Fahir Armaoğlu, Siyasi Tarih, C.1, İş Bankası Yay., Ankara-1992, s.362.
[128] Armaoğlu, a.g.e., s.363.
[129] Aslanbek, a.g.e., s.52-53.
[130] Armaoğlu, a.g.e., s.375.
[131] Muhlen, a.g.e., s.168.
[132] Muhlen, a.g.e., s.169.

Almanlar propoganda yaparken özellikle Rus olmayan unsurların Ruslara karşı olan düşmanlık hislerini kullanıyor, onların dini hislerine hitap ederek kilise ve camilerin yeniden ibadete açılacağını vadediyorlardı. Almanlar, daha sonra bu toplulukları cephe gerisinde örgütleyerek sabotaj yapmada kullanacaklardır.[133] Savaş devam ederken Sovyetler Birliği'nde sistem iflas etmiş halkın tek ekmek kaynağı olan kolhozlar da atıl duruma düşmüştü. Kolhozların çalışmaması üzerine bütün Sovyetler Birliği'nde açlık tehlikesi baş göstermiştir. Hatta Kızıl Ordu, bile ekmek bulamaz bir hale gelmiştir. Bu ekonomik bunalım topluma da sirayet etmiş ülkede sosyal buhran başlamıştır.[134]

Zor durumda kalan Stalin, halkı kendi yanına çekebilmek için taviz vermek zorunda kalmıştır. Rusların milli duygularını kullanan Stalin, başarılı olan vatandaş ve askerlere ünvanlar ve nişanlar vermeye başlamıştır. Bunun yanı sıra dini hayat serbest bırakılmış, Komünizmin dünya devrimi amacı, kısa bir süre için de olsa rafa kaldırılmıştır.[135] Bu tavır savaş bitene kadar geçerli olacak, savaştan sonra eski uygulamalara tekrar dönülecektir.

Bu esnada Karaçay-Balkar halkı Sovyetler Birliği'nin için de bulunduğu vaziyete bakarak, onun parçalanacağını ümid ediyordu. Fakat, ülkenin ve dünyanın durumu hakkında sağlıklı haber alamadıkları için, ne yapacaklarını bilemiyor ve şaşkın bir şekilde bekliyorlardı. Onları harekete geçirecek olan Alman orduları, Kızıl Ordu karşısında süratle ilerliyordu. Karaçay-Balkarlılar'ın henüz bu gelişmelerden haberi yoktu.[136] Karaçay-Balkarlılar hem savaşa asker göndermek suretiyle hemde savaş sebebiyle ortaya çıkan kıtlık yüzünden açlık çekerek savaşın külfetine ortak oluyorlardı.

Savaş bütün hızıyla devam ederken, Sovyet Hükümeti Karaçay-Balkar da motorlu taşıtların yanı sıra at. öküz ve bunların koşum takımlarına el koymuştur. Karaçay-Balkar da nakliye işleri ineklerin koşulduğu arabalarla sağlanmaya başlanmıştır.[137] Bu durumdan canı yanan bazı Karaçay-Balkarlılar küçük baş hayvanlara da el koyulacağı korkusuyla bu hayvanları keserek kurutup saklama yoluna

---

133 Muhlen, a.g.e., s.169.
134 Aslanbek, a.g.e., s.56.
135 Aslanbek, a.g.e. s.64-65.
136 Aslanbek, a.g.e. s.53-54.
137 Aslanbek, a.g.e. s.58.

gitmişlerdir. Almanların bölgeye gelmesiyle birlikte ellerinde hiçbirşey kalmayacak[138] ve açlık tehlikesi had safhaya ulaşacaktır[x] .[139]

NKVD halkı baskı altında tutarak onlara güvenmediklerini her fırsatta gösteriyordu. Herhangi bir kişiden şüphelendikleri taktirde bütün ailesini soruşturmaya tabi tutuyorlardı.Sürekli baskı halkın kendi arasındaki güven duygusunu da bitirmiştir.Artık, Karaçay-Balkar halkı için güvenilebilecek bir merci kalmamıştır.[140]

Rus-Alman savaşında Kafkasya'da hemen her aileden bir veya daha fazla asker gitmiştir. Bu savaşa her yönüyle ortak olan Kafkasyalılar kendilerini pek te ilgilendirmediği halde çok sayıda kayıp vermişlerdir.[141] Tasvip etmedikleri bir sistemin istemeden müdafii durumuna düşen Karaçay-Balkarlılar bu durumdan hiç te memnun değildiler. Onlar bütün ümitlerini Almanların galibiyetine bağlamışlardı. Eğer Almanlar Kafkasya'ya gelirse rahat edeceklerini düşünüyorlardı.

Bu sırada Almanlar, Kızıl Ordu karşısında süratle ilerliyorlardı. Kısa bir süre sonra Moskova önlerine ulaştılar. Bu hızlı ilerleyişin en büyük sebebi, Alman silahlarının teknik üstünlükleri ve Almanların geliştirmiş oldukları hiyerarşi anlayışı ve disiplin idi. Bir diğer sebep te Alman işgaline uğrayan Sovyet topraklarında yaşayan halkın baskılardan bıkmış olmasıdır. Bu sebepten dolayı yerli halk Almanları büyük bir hoşgörüyle karşılamıştır.[142]

Karaçay-Balkarlılar Alman ordularını karşılamaya hazılanırken, yaşlı ve tecrübeli Karaçaylılar, yıllardan beri zaten zayıflatılmış olan Karaçay-Balkar halkının tekrar bir sıcak mücadele içerisine sokulmamasını, son ana kadar sabredilmesini tavsiye ediyorlardı. Zamanında Almanlara esir düşüp onları tanıma fırsatı bulanlar fazla ümitlenilmemesi gerektiğini söylüyorlardı. Karaçay-Balkar Türkleri'nin Almanları

---

[138] Bayramuk, a.g.e. s.8.

[x] Mahmut Aslanbek o günleri şöyle anlatıyor; Bir tarftan kolhoz ambarlarında ve tarlalarda zahire ve ekinler çürürken, hayvanlar bakımsızlıktan mahvoluyor, keçi, inek ve koyunlar sağılamıyordu. Açlık başlamıştı. 'herşey savaş için, herşey ordu için' düsturu tatbik edildiğinden kolhozculara mutad ekmek hisseleri de verilmiyor idi. Aç halk bilhassa kadınlar geceleri hükümet ambarlarına saldırıyorlardı. Manifatura, giyim eşyası şöyle dursun şeker, gaz, kibrit, iğne, iplik ve tuz gibi en hayati istihlak maddeleri bulunmuyordu. Şehirler daha güç durumda idiler. Günlük siyah ekmek de muntazaman tevzi edilemiyordu. Süt, et, peynir, tereyağına kavuşmak orta halli sınıf ve memurlar için muhaldi. Harpten önce kilosu iki ruble olan süt kırk rubleye, et dört rubleden altmış rubleye, tereyağı yirmi rubleden ikiyüz rubleye çıkmıştı."(bkz. M. Aslanbek, a.g.e. s.59-60.)

[139] Aslanbek, a.g.e. s.59-60.

[140] Aslanbek, a.g.e. s.61-62.

[141] Bayramuk, a.g.e. s.9.

[142] Alexiev, a.g.m.

karşılamaya hazırlandığından haberdar olan Ruslar Karaçay-Balkar üzerindeki baskılarını daha da yoğunlaştırmışlardır.[143]

Kafkasya'da siyasi olayların şekli ve derecesi kavimden kavime farklılık arzediyordu. Çerkesler, Adigeler ve Kabardinler daha çekingen bir tavır sergilerken, Karaçay-Balkar Türkleri hemen siyasi ve coğrafi bütünleşme fikrini ortaya atmışlardır. Pan-Türkist eğilimli milliyetçilik olarak yorumlanabilecek bu hareket hemen ilgi uyandırmasına rağmen, Kabardeyler'in Nazi Almanyasında kurdukları komite daha az ilgi çekmiştir.[144]

Stalin'in tedhiş politikası komünistler ve komünist sempatizanlarında dahi, Sovyet devletine karşı bir nefret duygusu oluşturmuştur. 1939 yılının Kasım ayında başlayan Karaçay-Balkar dahil bütün Kuzey Kafkasya'yı kaplayan direniş hareketi, özellikle Çeçen-İnguş bölgesinde oldukça şiddetli bir hal almıştır.[145]

1939 yılının sonlarında NKVD'nin yerli idarecilerine suikastlerin yanı sıra, altın madenlerine, fabrikalara ve diğer işletmelere baskınlar düzenlemeye başlayan Kafkasyalı milisler, Almanlar, Kafkasya'ya ulaşmadan bölgeyi Kızıllardan temizlemeyi amaçlıyorlardı. Onlar Ruslar'a göre Almanları ehven-i şer kabul ediyorlardı.[146]

Sovyet rejiminin Kafkasya'ya gelmesinden itibaren kaynamaya başlayan bölge, zaman zaman durulsa da Kafkas kavimleri hemen her fırsatta ayaklanıyordu. Komünist sistemi benimsemeyen halk, özellikle de gençler bu düzensizlikten kurtulmanın yolunu silahlı mücadelede arıyordu. Bu tarihlerde Kafkasya aslında pek fazla sermaye birikiminin olduğu, burjuva sınıfının dal budak saldığı bir yer değildi. Onların rejime karşı çıkışları ekonomik endişelerden çok dini ve kültürel idi. En çok rahatsız oldukları şey; komünizmin arkasına saklanarak, her geçen gün daha fazla hakimyetlerini arttırmaya çalışan Rus milliyetçiliğidir.

Alman Nazi kıtalarının yaklaştığını gören, Kafkasyadaki Kızıl Ordu komutanları, Karaçay-Balkar daki ayaklanma hareketini bastırmak ve Almanlarla mücadele edebilmek için stratejik ehemmiyete haiz dağ yollarını ve geçitlerini tutmak üzere Kafkasya'nın komünist idarecilerinden silahlı milisler tedarik ederek, Almanların önünden çekilen Rus Birliklerini takviye etmişlerdir. Her türlü ihtimale karşı yerli

---

[143] Bice, a.g.e. s.95-96.
[144] Muhlen, a.g.e. s.194.
[145] Karça, "ŞKTK"
[146] Aslanbek, a.g.e. s.53.

halkı, kamplara toplayan Kızıllar, Kafkasyalılar'ın kendilerini arkadan vurmalarından çekiniyorlardı. Tam bu sırada Almanların gelmesini fırsat bilen dağlılar, ayaklandılar. Bu mücadele esnasında beş Balkar köyü Kızıllar tarafından, halkıyla birlikte imha edilmiştir.[147]

Karaçay-Balkar da eli silah tutanlar, askere alınmış, kadın ve yaşlılar, tanklara karşı hendek kazmak üzer cephe gerisine götürülmüştür. Çocuklar ise kolhozlarda ağır işlerde çalıştırılmıştır.[x] Bütün hazırlıklar Almanlar gelmeden tamamlanmaya çalışılıyordu. Alman orduları ise Kızıl Ordu karşısında ilerlemeye devam ediyordu.[148] 1941 yılının sonlarında 1942 başlarında Yüksek Sovyet Konseyi'nin özel bir direktifi üzerine Çalışma ve Savunma Konseyi'nin, Rus kökenli olmayanların yapacakları hizmetler hakkında çok gizli bir kararname ilgili birimlere ulaştırıldı. Bu beyanname,"**Sovyet Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam İlkeleri**" başlığını taşıyordu. Metinde şu noktalara yer verilmiştir; Savaş bütün Sovyet uluslarının çarpışma kapasitesinin aynı olmadığını göstermiştir. Bazı birlikler yenilmişlerdir. Bu da bu birliklerde çoğunluğu oluşturan ulusların savaş yeteneklerinin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Son kısmında ise şu nokta vurgulanıyordu: 'savaş yetenekleri bakımından (Müslüman-Türkler) Orta Asyalılar hiç de güvenilir olmadıklarını kanıtladıkları gibi hiçbir askeri konuda yararlı olmadıklarını da göstermişlerdir'.[149]

1941 yılının Eylül ayında Karaçay üzerindeki Sovyet baskısı artarken "Karaçaylı askerler güvenilmeyecek düşman unsurlar olarak kabul edildimiş ve[150] ordudan uzaklaştırılmışltır.Büyük bir kısmı amele taburlarına ilave edilerek Uraldaki kömür

---

[147] Aslanbek, a.g.e. s.66.

[x] Bu olaylar vuku bulurken Kafkasya da olan M. Aslanbek'in naklettiği bilgiler aynen şöyledir; "Karaçay-Balkarlılar ve diğer dağlılar, hariçten Bolşeviklere gelecek bir hücumu çoktan bekledikleri için Almanları kurtarıcı olarak karşılamaya hazırlandılar. Memlekette bir bayram havası esti. 1939'da tekrar canlanmış olan ayaklanmalar bu sefer umumi bir şekil aldı. Milliyetçilerle NKVD'nin tenkil teşkilatı arasında şiddetli çarpışmalar oldu. Boşevikler isyanı bastırabilmek için fevkalade tedbirler almaktan çekinmediler. Bu cümleden olarak, harbin üçüncü ayından itibaren Karaçay-Balkar'da umumi bir seferberlik 17-55 yaşlarında olan erkekleri istisnasız askere çağırdılar. İşçi azlığından sanayi müesseselerinde ve kolhozlarda faaliyet hemen hemen durdu. Kültür ve maarif müesseseleri kapatıldı. Boş kalan yerlere batıda Alman istilasından kaçan yabancıları doldurdular. Bu seferberlik sırasında yerli köylüler ve işçilerden yüzde yirmisi dağlara sığınarık davete icabet etmediler ve çetelere katıldılar. Biraz sonra 16-45 yaşındaki kadın ve kızlar da seferber edilerek müdafaa işlerinde çalıştırılmaya başlandı. Karaçay sınırlarından 100-200 km. uzakta bunlar Alman tanklarına karşı hendekler kazdılar" (Bkz. Aslanbek, a.g.e. s.57)

[148] Cangulanlanı İbragim, "Avrugan Cerden Kol Ketmez", Mingi Tav, S:3,1993, 29-79; Bice, a.g.e. s.95.

[149] S.Enders Wimbush, "Sovyet Silahlı Kuvetlerinde Uluslar", Sovyet Müslümanları,(Çev:Y.Tekin Kurat)Yeni Forum Yay.Ankara 1988.,ss.329-357.

[150] Aslanbek, a.g.e. s.58.

ocaklarına ve sanayi bölgelerine sürülmüştür.Böylece hem Kafkasyalıların muhtemel saldırıları engellenmiş olacak hem de çalıştırmak suretiyle bunların güçlerinden istifade edilmiş olunacaktı. Hitlerin esir kamplarından pek farklı olmayan çalışma kampları uzun yıllar dünya kamuoyunun ilgisini çekmemiştir.

1939-1940 yıllarında Karaçay-Balkar halkının önde gelenleri öldürülmüş ya da Sibirya'ya sürülmüş bulunuyordu. Sovyetler Birliğine büyük bir kin besleyen Karaçay-Balkar halkı Almanları bir kurtarıcı olarak karşılamıştır. Bu sırada Karaçay-Balkarlılar'ın düşman unsur ilan edilmesine tahammül edemeyen Kızıl Ordu da görevli bir Karaçay süvari alayı silahlarıyla birlikte dağa çıkmıştır.[151]

Müslüman ve Türk asıllı askerlerin Rus ordusundaki sadakatsizliklerinin sebeplerine baktığımızda, Stalinist siyasetin etkilerini görürüz. Zaten Ruslarla asırlar öncesine dayanan tarihi düşmanlık onları diğer Kafkas kavimlerine nazaran Almanlarla daha fazla işbirligi yapmalarına vesile olmuştur. Bu milliyetçi tavırlar hem Kafkasya'daki Alman işgali sırasında hem de Almanyadaki esir Karaçaylılarda görülmüştür.[152] Buradaki milliyetçi tavır ideolojik mahiyette olmayıp tamamen tepkiden ibarettir.

II. Dünya Savaşı bütün dehşetiyle devam ederken, silahlı birlikler oluşturan Karaçay-Balkar halkı ve Çeçen-İnguşlar, Ruslar'a karşı Kafkas dağlarında amansız bir mücadele başlatmışlardır. Hemen her dağ geçidinde NKVD birlikleriyle Karaçaylı birlikler arasında sıcak çatışmalar vuku buluyodu. 1941 yılında Kafkasya yoğun bir mücadele içerisine girmiştir.[153]

Bu mücadeleye şahit olan gazeteci Erich Kernn'in olayları tasvirini aynen nakletmeyi uygun buluyoruz: "Bilhassa yerli islam unsurlarla aramız iyi. Her tarafta gönüllü süvari birlikleri kuruluyor. Peygamberin yeşil savaş bayrağı dalgalanıyor. Bir dostluk havası esiyor. Burada bütün müslüman halk müthiş bir komünist düşmanı. Ben, kasabaya girerken Karaçaylılardan müteşekkil bir süvari taburu gülerek oynayarak dağdaki hizmetlerine gidiyordu. Uzun boylu tunçlaşmış güzel delikanlılar eyer üzerinde kalıp gibi duruyordu[154]." Bu tepki hareketi direnişe dönüşürken islami sembolleri olabildiğince kullanıp, hadiseye cihat ruhu vermek hedeflenmiştir. Burada

[151] Tavkul, a.g.e. s.150.
[152] Muhlen, a.g.e. s.196-197.
[153] Karça, "ŞKTK".
[154] Erich Kernn'den naklen Tavkul, a.g.e., s.48-49.

milliyetçilik Ruslara duyulan kinin ifadesi olurken, diğer taraftan direniş hareketinin motor gücü görevini üstlenmiştir.

1942 yılına gelindiğinde bu yılın haziran ayında yeniden saldırıya geçen Almanlar, bir kısım askerlerini Kafkasya istikametine yönelttiler. Bu esnada Kızıl Ordu ile Karaçay-Balkar Türkleri arasında sıcak mücadeleler devam ediyordu. Kızıllar, geçitleri kontrolleri altına almak istiyorlardı. Bunu normal muharebe şartlarında başaramayınca köyleri topa tutup sivil halkı imha etmeye başlamışlardır.[155] Ancak daha fazla direnemeyen Kızılları, Karaçay-Balkarlı milisler tarafından tamamen imha edilmiştir. Daha Alman birlikleri Kafkasya'ya ulaşamadan bütün geçitler, Karaçay-Balkarlıların kontrolüne geçmiştir.[156] Henüz Almanların nasıl bir politika izleyeceğini bilmeyen Karaçay-Balkarlılar, buna rağmen Alman idaresini istiyorlardı. Zira Sovyet yönetiminden daha kötü bir yönetim olabileceğini tahayyül edemiyorlardı. Kendileri için ehven-i şer olan Almanların Kafkasya'ya gelişi onları çok sevindirmiştir.

Kısa sürede Karaçay-Balkar, Kabardey, Adige ve Osetya bölgeleri Kızıllardan temizlenmişti. Bu bölgelerin halkı eski Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyetini yeniden kurmak üzere Alman komutanlığına müracaat ettiler. Fakat Almanlar, bu müracaatları devamlı surette oyalama yoluna gitmişlerdir. Almanların Kafkasya'yı sömürge zihniyetiyle işgal etmiş olduklarını hatta Alman Nazi sömürge komiserlerinin dahi atanmış olduğunu çok daha sonra öğrendiler.[157] Almanların zihniyetleri ne olursa olsun, dini hayata ve milli kültür unsurlarına müdahale etmemeleri durumunda Karaçay-Balkar halkından Kızıllar kadar tepki görmeyeceklerdir.

Sovyetler Birliği'nin ekonomisinin çöküntüye uğradığı; Ukrayna, Beyaz Rusya, Kırım hatta Rus halklarının oturduğu yerlerin çoğunda, Almanların bir kurtarıcı olarak karşılanmasından da anlaşılmaktadır. Almanların mutedil politikaları da ekonomik şartların kötülükleri üzerine eklenince Kafkasyalıların Almanlarla işbirliği yapmalarının sebeplerini görmek daha kolaylaşacaktır.

Stalin'in katı tutumu sonucu Sovyet devletinden soğuyan halk Almanlara sığınmıştır. 1941 yılında Rusyayı işgal eden Alman orduları Kafkasyayı da ele geçirdiler. Özellikle Karaçay-Balkar halkı topraklarına giren Alman askerlerini büyük

---

[155] Ateş, a.g.e., s.18; Örüzlan Bolat, "Balkarya ve Balkar Halkı Üzerine", TDTD., S:110, Şubat-1996, ss.28-31.
[156] Karça, "ŞKTK"; Doğan, Türkiyedeki..., s.23; Tavkul, a.g.e., s.48.
[157] Tavkul, a.g.e., s.49.

bir törenle karşılalamıştır. Her yerde dini törenler yapılıp, milli oyunlar oynanmıştır. Bütün halk Almanları sevgiyle kucaklamıştır.[158]

Bu sırada bazı yaşlı Karaçaylılar, halkın coşkusunu ve Almanlara gösterdikleri bu aşırı yakınlığı tehlikeli buluyor ancak halkı ılımlı ve akıllı davranmaya çağırıyorlardı. 1930 yılından beri devam eden Kızıllarla mücadele sürecini açlık ve sefaleti en uç noktasına kadar tecrübe etmiş olan Karaçay-Balkar Türkleri üzerinde bu tavsiyelerin pek fazla tesiri olmadı. .[159] Asabi ve sabrı tükenmiş bir vaziyette olan Karaçay halkının içinde bulunduğu psikolojik durumda ve böylesine girift bir siyasi platform üzerinde mantıklı davranmaları zaten mümkün değildir

2- Kafkasya'nın Alman İdaresine Girişi

Kafkasya ve Orta Asya'yı sömürme projelerini hazılamış olan Almanlar , bu amaçlarını gerçekleştirmek için bütün askeri ve siyasi tedbirlerini almış, Rus ordusunun kesin mağlubiyete uğratılmasını bekliyorlardı. Bu bekleyiş sürecini Rus idaresi altındaki Müslüman-Türk toplulukları da yaşıyordu. Fakat bu toplulukların Almanların sömürge planlarından haberleri yoktu. Onlar Almanları bir kurtarıcı gibi bekliyorlardı.

3- Almanların Mutedil Kafkasya Politikası

Almanlar henüz Kafkasya'ya ulaşmadan evvel mahalli milis kuvvetleri Kızıllardan temizledikleri yerlerde iktidarı ellerine geçirmişlerdir. Karaçay- Çerkes muhtar bölgesinin başşehri Mikoyan Şahar'da sabık öğretmen Macır Koçkarov, idareyi eline almıştır. Daha sonra 1942 yılının Eylül ayı başlarında karaçay'a giren Alman birlikleri tarafından hemen belediye reisi olarak atanmıştır. Birkaç gün sonra ise Karaçay'ın milli menfaatlerinin temsilcisi olarak bir komite teşkil edilmiş ve bu komitenin mümessilliğine Kadı Bayramukov getirilmiştir. Ona bölgenin sınırlarını aşan yetkiler dahi verilmiştir. Bu yetkilerden birisi de Alman kara kuvvetlerinin kabulüyle tanınan kolhozları lağvetme yetkisiydi. Aynı komite, Balkar bölgesinde de teşkil olmuştur.[160]

Umumi seferberlik nedeniyle yüzde yetmişi dışarda, savaşda veya geri hizmetlerde olan erkek nüfusun eksikliğine rağmen Karaçay-Balkar halkı tekrar eski

---

[158] Aslanbek, a.g.e., s.66.
[159] Aslanbek, a.g.e., s.67.
[160] Muhlen, a.g.e., s.191.

düzenini kurmak için büyük gayret sarfetmiştir. Karaçay-Balkar halkının maneviyatı, kendisine olan güveni ve iktisadi durumu ani bir yükseliş göstermiştir. Bolşevizmin yirmi yıllık idaresi esnasındaki moralsizlik, baskı, güvensizlik ve idare- halk irtibatsızlığı tamamen ortadan kalkmış ve halk büyük bir tesanüd örneği göstererek birbirleri için çalışmışlardır.[161]

Halkın dinine, hürriyet ve mülkiyetine saygı gösteren Almanlar[162] dini hayatı serbest bırakmışlardır. Almanların bu tutumu, senelerdir baskı altında yaşayan yerli halk arasında memnuniyetle karşılandı. Eğitim-öğretim faaliyetleri, Almanların kontrolünde, fakat yine yerli idareciler ve eğitimciler tarafından yürütülüyordu. Dini hayat tekrar canlandığı gibi camiler, mescitler yeniden ibadete açılmıştır. böylece halk serbestçe dinini öğrenip ibadetini yapar hale gelmiştir. Ülkede milli kültür tekrar canlanmıştır. Halka hitap eden "Elbrus" gazetesi yayımlanmaya başlanmış ve Okullarda eğitim- öğretim, modern teknik ve usullerle gerçekleştirilmiştir. Ders kitapları yeniden basılmış ve Karaçay-Balkarda Milli Kültür Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur. Akabinden orta ve yüksek okulları yeniden kurmak için faaliyetlere girişilmiştir.[163] Almanların gayesi işgal ettikleri bölge halkını yanlarına çekmektir. Bu gerçekleştirildiği taktirde ihtiyaç duyulduğu taktirde bölge halkından maddi ve manevi yönden istifade edilebilecektir. Almanların bu taktikleri birhayli başarılı olmuş görünmektedir.

Alman yöneticileri, Ukrayna ve Baltık devletlerinde uygulamadıkları bir tarzda Kafkasyada tarım reformu yapmışlardır. Gerçi daha Almanlar gelmeden önce Karaçay-Balkar köylüleri başından beri karşı oldukları kolhozları dağıtarak kendi aralarında paylaşmışlardı.[164] Toprağa, ziraat aletlerine ve hayvanlarına kavuşan köylüler, tek tek veya toplu olarak çalışmaya başlamış ve Bolşeviklerin kaldırdığı yerli sanayi özellikle de el tezgahları, belediyelerin idaresinde tekrar canlanmıştır. Savaşın zorlukları içerisinde ticarette de önemli gelişmeler olmuştur. Müteşebbisler ve kooperatifler, halkın temel ihtiyaçlarını karşılamaya başlamışlardır.[165] Karaçay-Balkar halkı Almanların mutedil politikalarından istifade ederek yaralarını sarmaya başlamışlardır.

---

[161] Aslanbek, a.g.e., s.67.
[162] Karça, "ŞKTK".
[163] Aslanbek, a.g.e., s.68.
[164] Alexiev, "SUSU".
[165] Aslanbek, a.g.e., s.68.

Kolhozlar yerine herkesin eski topraklarına sahip olarak kendi arazisini işleyebileceğini ve Bolşevikler tarafından zorla ikiye ayrılmış olan Karaçay-Balkar Türkleri Alman baş komutanlığı ile yapmış olduğu temaslar sonucunda bağımsız milli yönetime sahip olacaklarını ve iki toplumun tekrar birleşebileceğini kabul ettirmişlerdir.[166] Bu politikalar sayesindedir ki Karaçay-Balkar Türkleri Alman ordusuna karşı sempati duymuş ve Karaçay-Balkar bölgesi 1942 Ağustosundan 1943 Ocağına kadar Alman ordularının kontrolünde kalmıştır.[167] Stalin'in demir pençesinden kurtulan Karaçay-Balkar Türklerinin böylesine senbest bir ortamdan azami istifade etmek için büyük gayret içerisine girdiği görülmektedir. Her milletin arzuladığı milli yönetim ve bağımsızlık vaadleri kısa bir süre için de olsa Karaçay-Balkar halkının moralini bir hayli yükseltmiştir.

Alman işgal kuvvetleri Kafkasya halkını kendi saflarına çekmeye çalışıyordu. Almanlar, bu amaçlarını gerçekleştirmek için birçok tavizler vermişlerdir. 1942 yılının Temmuz ayında Feld Marsal von List, bu meyanda şu emirleri vermiştir:

1- Alman aleyhtarı hareketlerde bulunmadıkları sürece, Kafkasya halkına dost gözüyle bakılacak.

2- Kafkas halkının kollektif sistemden kurtulma çabalarının önüne engel çıkarılmayacak.

3- Bütün mezheplere ait mabetlerin yeniden açılması, dini örf ve geleneklerin uygulanmasına izin verilmesi.

4- Özel mülkiyete saygı gösterilecek; ayrıca el konulan malların ücreti ödenecek.

5- Örnek davranışlarla halkın güveni kazanılacaktı. Ayrıca stratejik açıdan son derece ehemmiyetli ve kontrol edilmesi zor olan dağlık arazideki halkın yardımı çok önemlidir. Bu işbirliği Alman birliklerinin ileri harekatını kolaylaştıracaktır.

6- Halkı zora sokan ve gerekli görülen bütün savaş önlemleri nedenleri ile birlikte halka sunulacaktır.

7- Kafkas kadınlarının namuslarının korunmasına özellikle dikkat edilecektir.

Yerli halka din ve eğitim konularında tam özerklik tanındığı gibi bölgenin idaresinde geniş yetkiler ve önemli pozisyonlar verilmiştir.[168]

Bolşeviklerden büyük oranda temizlenmiş olan Adıge, Çerkes, Kabardey, Oset ve Karaçay-Balkar bölgelerindeki halklar ile henüz Bolşevik idaresinden kurtulamamış

---

166 Bice, a.g.e., s.97.
167 Doğan, Türkiyedeki..., s.23.
168 Alexiev, "SUSU"; Mingihan Togan, "Drau Katliamından Bugüne Kalan", Türk Yurtları, S:3, Temmuz- Ağustos- Eylül 1990, ss.58-59.

olanlar da dahil bütün Kafkas toplulukları eski Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti'ni yeniden ihdas etmek için Alman komutanlığına müracaat ettiler. Daha mühim askeri işlerle meşgul olan Alman komutanlığı ne müsbet ne de menfi cevap vermemiştir. Bu sırada Almanya'daki Kafkas asıllı siyasi mültecilerin Berlinde tutulan komiteleri, Almanyanın doğu işlerini idare eden Rozenberg'e Kuzey Kafkasya'nın hürriyeti ile alakalı yaptıkları ısrarlı müracaatları sükunetle geçiştiriliyordu. Kafkasya, Alman idaresine geçtiği takdirde bir sömürge olarak kullanılacaktı, hatta eyaletlere Alman Nazi komserleri bile çoktan atanmıştı.[169]

Almanlar bu imtiyazlarla Karaçay-Balkar halkının güvenini kazanmışlardı. Karaçay-Balkar halkının genç nüfusu, Almanlara karşı aşırı sevgi gösteriyor, yaşlı Karaçaylıların onlara temkinli olmaları hususunda yaptıkları uyarılar da kar etmiyordu.[170]

Almanlar, Kafkasyada iki buçuk ay gibi kısa bir süre kalmışlardır. Alman komutanlığı çok çabuk geçen bu süre zarfında Karaçay-Balkar halkının beğenisini kazanan davranışlarının yanı sıra hem içinde bulundukları şartların gereği hem de Alman Nazi politikasının gereği olan davranışlar içinde bulunmuşlar, bu davranışlardan bazıları halkın nefretine sebep olmuştur. Özellikle Alman komandolarının Kafkasyada icra ettikleri görevleri sırasında işledikleri cinayetler, büyük tepki çekmiştir.[171] Aslında bölge halkını en fazla düşündüren şey, Kızıllar gittikten sonra bölgeye gelen Almanların propogandalarıyla eylemlerinin uyuşmamasıydı.[172]

Kafkasyalılar Almanlara lojistik destek sağlamalarına rağmen[173], Almanların da suçlamalarına maruz kalmışlardır. Almanlar, Sovyet ordusuna zamanında asker gönderen ailelere ağır cezalar vermiş yakaladıkları partizanları ise halkın gözü önünde kurşuna dizmişlerdir.[174] Diğer taraftan ilk zamanlar kurtarıcı gözüyle bakılan Almanlar, bir süre sonra Karaçay-Balkar halkının omuzlarında ikinci bir yük olmuşlardır. Naziler bölgeye ulaşmadan önce vergi olarak vermekten kurtarılan yiyecek ve içecekler,

---

[169] Aslanbek, a.g.e., s.68-69; Bice, a.g.e., s.97-98.
[170] Tavkul, a.g.e., s.48.
[171] Muhlen, a.g.e., s.194; Alexiev, "SUSU".
[172] Bice, a.g.e., s.98.
[173] Alexiev,a.g.m.
[174] Bayramuk, a.g.e., s.21.

Almanlar geldikten sonra askerler tarafından tüketilmiş böylece Karaçay halkı ikinci bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.[175]

Almanlar, bununla da kalmayıp halkın elindeki yük ve binek hayvanlarının yanı sıra inek ve koyun gibi hayvanlara da el koyuyorlardı. Yerli halk hem Almanları hem partizanları hem de Karaçaylı milisleri beslemek zorunda kalıyordu. Almanlar, yerli halkı ağır işlerde çalıştırıyor[176] böylece Karaçay halkı, sömürge psikolojisine sokulmaya çalışılıyordu. Almanların asıl amaçlarını yavaş yavaş uygulamaya koydukları görülmektedir. Zira onlar Kafkasya gibi sonderece sarp ve dağlık bir bölgede yerli halkla çatışmaya girmek istemiyorlardı. Bölge halkını tamamen kontrol altına aldıktan sonra usul usul asıl gayelerini gerçekleştirme yoluna gittikleri görülmektedir.

Diğer taraftan Almanların sergiledikleri ırkçı tavır[x] bölge halkını onlardan soğutup tekrar Stalin'e yaklaştıracak bir hal almıştır.[177] Artık Karaçay-Balkar halkı her iki taraftan da umudunu kesmiş açlık tehlikesi içerisinde gelişmelerin sonucunu beklemeye başlamıştır.

Kuzey Kafkasyada vaziyet öyle bir hal almıştı ki artık Alman askerleri bile tepkiyle karşılanıyordu. Almanlar, Kafkasyalıların inatçı direnişini tecrübe etme durumuna düşüyorlardı. Dağlı kavimlerin her türlü otoriteye olan karşı çıkışları asırlardan beri tevarüs ettirilen bir gelenek gibi [178] yirminci yüzyılın birinci yarısında dahi hala yaşıyordu. Bize göre bunun sebebi Sovyet devletinin aşırı baskısı ve Almanların faşizan tavırlarıdır. Aşırı baskının toplumu bunalttığı ve bu tip toplumların en küçük fırsatta ayaklanma yoluna gittikleri bilinen tarihi bir gerçektir. İşte Kafkasya bu durumu kelimenin tam manasıyla yaşıyordu. Bu Sayılan sebeplerin de temelinde yatan asıl sebep "kültür çatışması" dır. Rus ve ortodoks hristiyan kültürünün baskıyla birlikte gelmesi bu toplumsal bunalım ve şiddetli tepkileri oluşturmuştur.

---

[175] Bayramuk, a.g.e., s.8.
[176] Cangulanlanı İbragim, a.g.m.
[x] Alexiev'e göre Nazi liderleri Sovyetler Ruslarının çoğunu Arilere kıyasla tıpkı Yahudilerde olduğu gibi aşağı ırk sayıyorlardı. Sadece Baltık milletleri bu sınıflamanın dışında kalıyordu. Zira onların Almanlaşma ihtimali vardı. Özellikle Slavlara çok kötü gözle , yarı insan olarak bakıyorlardı. Bütün Asyalı Sovyet halkları genel olarak Moğol klasmanına giriyor ve onların üstün Ari ırkına karşı Slavlar kadar tehlikeli olmadıkları görüşü benimseniyordu. Naziler, Ermenilere, ticarete olan eğilimlerinden dolayı biyolojik olarak Yahudilerle karışmış gözüyle bakıyorlardı. Ancak Gürcüler, Ari olarak tanımlandıklarından onlara Kafkasya'da üstün bir statü tanımayı planlıyorlardı. (Bkz. Alexiev, a.g.m.)
[177] Aslanbek, a.g.e., s.64.
[178] Muhlen, a.g.e., s.196.

Stalingrad yenilgisi ile çekilmeye başlayan Almanlar, Kafkaslardan giderken kısa sürede iyi hatıraların yanı sıra öfke ve kin bırakmayı da ihmal etmemişlerdir.[179] Uzun yıllar Rus baskısı altında yaşayan dağlılar tam kurtulduklarını düşünürken farklı bir yorumla aynı muamelelere tekrar tekrar maruz kalmışardır. Sömürgeci zihniyetin iki ayrı cephesi farklı söylemlerle aynı politikalır benimsemiş ve Kafkas dağlıları üzerinde uygulamışlardır.

4- Almanların Kafkasyà'dan Çekilişi

19 Kasım 1942' de Stalingrat da Ruslar karşısında ağır bir mağlubiyete uğrayan Almanlar, Kafkasya daki birliklerini Stalingrat cephesine kaydırdılar[180] Bu karar aynı zamanda Almanlar'ın Kafkasya'dan çekilmesi manasına gelmekteydi. Bölgede yine bir siyasi otorite boşluğu yaşanacak, bu boşluğu da muhtemelen yine Sovyet Rusya doldurmaya çalışacaktı. Bu ihtimal Kuzey Kafkasyalılar'ı çok rahatsız edecektir.

Almanlar'ın çekilişiyle yine tek başına kalan Karaçay-Balkar halkı, kızıl tehlikeyi farketti ancak yine Almanlar dan başka müracaat mercii yoktu. Almanlar geri döneceğiz şeklinde bir cevapla halkı oyalamışlardır. Paniğe kapılan halkın bir kısmı Türkiye'ye ilticayı düşünürken, bir kısmı da Almanlarla birlikte geri çekilmeyi planlıyordu. Türkiye'ye gitmek isteyenler ağır kış şartları ve bazı geçitlerin Kızılların elinde olması sebebiyle bu isteklerinden vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Bu sırada Bolşevik ajanları bu muhacereti önlemek için, Almanlar'dan boşalan bölgelerin İngiliz askerleri tarafından devralınacağı şayiasını yaymaya başlamışlardır.[181]

Stalingrat savaşlarında üç Türk taburu Almanlar safında Sovyetlere karşı son neferine kadar savaşmıştır. Diğerleri zaten Kafkaslardaki o korkunç savaşlarda mahvolmuşlardır. Altı Türk taburu Rusların Berline doğru ilerleyişini kısa bir süre durdurmaya muvaffak oldu. Bu savaşlar sırasında Türk birliklerinin ellibin şehit ve onikibin harp malülü verdiği[182] gözönüne alınacak olursa, Rus düşmanlığının boyutlarını anlamak mümkün olacaktır.

---

[179] Muhlen, a.g.e., s.194-195.
[180] Aslanbek, a.g.e., s.49; Bice, a.g.e.,s.98-99.
[181] Aslanbek, a.g.e., s.70.
[182] Caroe,a.g.e.,s.223.

Stalingrat savaşlarının hemen sonrasında geri çekilen Alman birlikleriyle birlikte yirmibeşbin kadar Karaçay-Balkar ve Adige Kafkasya'yı terketmiştir.[183] Bu insanlar Ruslara karşı duydukları bir suçluluk duygusundan daha çok tekrar eski rejimin baskılarına maruz kalmamak için kendi topraklarını terketmişlerdir.[184]

Almanlar henüz savaşın başlangıcında Sovyet ordusundan kaçıp Almanlar'a iltica eden Müslüman-Türk mültecilere kucak açıyor görüntüsünü verirken, bir tarftan da Kafkasya ve Orta Asya'yı sömürme planları yapıyorlardı. Bu amaçları için bu bölge insanlarını kullanmaktan çekinmemiş[185], doğuya has olduğu iddia edilen takiyyenin en koyu örneklerinden birisini vermişlerdir. Almanlar savaşın başındaki bu samiymiyetsizliklerini savaşın sonunda da göstermiş, Kafkasya'daki insanları savaşan tarafların arasında kaderlerine terketmişlerdir.

Çaresiz kalan Karaçay-Balkar halkı Almanlar çekilirken onlarla birlikte Avrupa'ya gitmiş ve Mülteci kamplarında kaderlerini beklemeye başlamışlardır. Bir kısmı komünistlere yakalanmış, sonra da ya kurşuna dizilmiş ya da Sibirya'ya sürülmüşlerdir. Geri kalan kısmı ise hastalıktan telef olmuş veya Almanlar tarafından kurşuna dizilmişlerdir. Hayatta kalmayı başarabilenler Avrupa'nın dört bir yanındaki mülteci kamplarına gönderilmişlerdir.[186]

Kafkasyalı mülteciler, şu mülteci kamplarına yerleştirilmişlerdir; Romanya da Bükreş, Almanya da Santhafen, Münih, İtalya da Regio Emilio "Profuhi Kampı", Floransa "Franschetti Kampı" ile Napoli de Amerika Birleşik Devletleri'nin bir mülteci kampı ve Mısır da Kral Faruk'un gayretleriyle sahip çıkılan Karaçay-Balkar Türkleri'nin "Kahire Mülteci Kampı" kaçkın Karaçay-BalkarTürkleri'nin geçici ikametgahları olmuştur.[187]

İsimleri zikredilen kamplarda yaşayan Karaçay-Balkar Türkleri'nin bir kısmı Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'ye Mülteci statüsünde gitmeyi başarmışlardır.Geri kalanların bir kısmı ya Avrupa da oturmaya devam etmiş ya da Sovyetler Birliği'ne iade edilmişlerdir.[188] Bunların içinden Türkiye'ye ulaşanlandan bazıları Türkiye Cumhuriyeti'nin üst düzey yöneticilerine, düşmanın(Rusların)

---

[183] Hızal,a.g.m.
[184] Karça, "ŞKTK".
[185] Muhlen, a.g.e., s.76.
[186] Doğan, ...Mektuplar, s.28-29.
[187] Doğan, Türkiye deki...,s.12.
[188] Doğan, Türkiye deki...,s.12.

arkasına (Kuzey Kafkasya'ya) paraşütle indirme yapıp suikast ve terör propagandası yapmanın yanı sıra Türkiye de gruplar halinde kır jandarmalığı,nakliye üssü görevleri yapmak gibi ilginç tekliflerde bulunmuşlardır.[189]

Devrin şartları içerisinde umdukları yardımı Türkiye devletinden göremeyince silahlı mücadele fikrini birtarafa bırakarak çeşitli süreli yayınlarla (Der Kaukasus,Dergi vs.) muhaceret ve soykırım olaylarının dünyaya anlatılması misyonunu üstlenmişlerdir. Savaş esnasında ise Almanya daki Türk ve Müslüman mülteciler "Promete" ve "Kavkaz" isimli yayınları çıkarmışlardır.[190] Anlaşıldığı üzere bu insanlar hernekadar kendi memleketlerini terketseler de akılları hala ordadır. Sayılarının azlığına ve Sovyetler Birliği'nin asker ve silah gücüne bakmadan topraklarını kurtarmayı düşünebilmektedirler.

5- Doğu Lejyonları

Alman-Rus savaşının başlangıcında, Nazi kıtalarının Sovyet birliklerini bozguna uğratması ve sayısı milyonlara varan esir alması bütün dünya kamu oyunu hayretler içinde bırakmıştır. İşçi ve çiftçilerden oluşturulmuş Kızıl Ordu mensupları Almanlar'mukavemet göstermeden teslim olmayı tercih ediyorlardı. Bu esirlerden bir süre sonra kendi istekleriyle lejyonlar oluşturulmuştur. Özellikle Müslüman-Türk uyruklular, lejyonlarda görev almışlardır. Türkistan, Kırım, Kafkasya Türkleri'nden sonra Don, Terek ve Kuban Kazakları, ile Kalmuklar da bu lejyonlara katılmışlardır.[191]

1942 yılının başında Alman ordusunun haberalma teşkilatının gözetiminde iki özel ulusal kuruluş devreye sokulmuştur. Bunlardan birincisi, Türkistanlılar'dan müteşekkildi. vazifeleri cephe gerisinde isyanlar çıkartmaktı. Bu kuruluştaki askerler, sabotaj ve vur-kaç muharebeleri üstüne eğitim görmüşlerdir. İkinci birlik ise Kafkasyalılar için kurulmuştur.Bunların görevleri ise özel propaganda idi. Doğu lejyonu olarak bilinen düzenli birlikler için silah altına alınma işlemine Polonya'daki savaş esiri kamplarında başlanmış, gönüllüler için çağrı yapılınca gösterilen rağbet oldukça fazla olmuştur. 1943 yılının ortalarında bağımsız bir Türk tümeni tam yetki ile görev yapıyordu.Lejyonların yanı sıra birçok Türk yardımcı birlikleri oluşturulmuştur. Bunlandan bazıları "SS" birliklerinin gözetiminde görev yapmaktaydılar.[192]

---

[189] Doğan,...Mektuplar,s.73.
[190] Muhlen, a.g.e., s.23.
[191] Aslanbek, a.g.e., s.55-56.
[192] Alexiev,a.g.m.

Bu faaliyetler genişletilerek, etkisi artırılmaya çalışılıyordu. Kafkas Silahlı Gücü'ne ek olarak Siyasi ve idari faaliyet gösterecek "Kafkas Şurası" isimli ayrı bir teşkilat daha kuruldu. Şurada Kuzey Kafkasyalılar'ı temsilen Alihan Kantemir bulunuyodu.[193] Anlaşıldığı kadarıyla bu şura bütün Kafkasya'yı şamil olup, Müslüman ve Türkler'in yanı sıra Ermeni ve Gürcüler de bu şurada temsil edilmekteydiler. Almanlar Kafkasyada olduğu gibi diğer cephelerde de Kafkasyalılardan faydalanmaktaydılar. Gerçi onlar için birşey farketmiyordu, Ruslarda aynı taktiği kullanıyor cephenin önünde ve arkasında Kafkasyalılarla diğer Müslüman kavimleri kullanıyorlardı. Bu yüzden Kafkasyalılar Ruslarla asırlardır süren mücadelelerini Almanlar safında gönüllü olarak savaşmak suretiyle devam ettirmeyi tercih ediyorlardı. Nazilerde bu durumdan sonuna kadar istifade etmekten geri kalmıyorlardı.

Bu lejyonlar Almanlar'ın çok işine yaramış, birçok cephede düşmanı yıpratmak için yem görevi yaptırılmıştır. Doğu Lejyonunda asgari yirmibeşbin kişi görev almıştır.[194] Bu sayı lejyonların gücü hakkında bize yeterli bilgiyi vermektedir. Bu rakam aynı zamanda Rus baskısı sonucu vatanını terketmek zorunda kalanların miktarını da ifade etmektedir ki lejyonlarda görev almayanlar busayıya dahil edilmemiştir. Bu durum aynı zamanda Rus ordusu içindeki emniyetsizliğin boyutlarını da sergilemektedir.

Nazilerin oluşturduğu "Doğu Türk Silahlı Gücü", Sovyetler Birliği'ni içten bölmek gayesiyle, bütün Türk asıllı anti bolşevik güçleri siyasi ve askeri olarak bir araya toplayabilmek için "Pan-Türkizm" e dayanıyordu, İddiasını ileri süren P.V.Z.Muhlen, bu sebepten dolayı bu birlikde bütün Türk boylarından insanların bulunduğunu söylüyor.[195] Buradan da anlaşılmaktadır ki Sovyet Rusya istila ettiği bölgelerde Kafkasyada uyguladığı baskı politikasının aynısını uygulamıştır. Bizce Avrupaya kadar uzanan göç zincirinin temel sebebi budur.

Doğu Türk Silahlı Gücü'nün asli görevi Propaganda yapmak idi. Almanlar milli temsilcilikleri ve bu birlikleri oluştururken, temsilciliklerin isteklerinin de gözönünde bulundurulacağına dair söz vermişlerdi.Ancak bu söz hiç bir zaman yerine

[193] Muhlen, a.g.e., s.162-163.
[194] Alexiev,a.g.m.
[195] Muhlen, a.g.e., s.153.

getirilmemiştir. Hatta Almanlar asıl gayelerini savaş boyunca milli temsilciliklerden gizlemiş ve lejyonları daima kendi çıkarları doğrultusunda kullanmışlardır.

Zaten Almanlar'ın mültecilerden oluşturulmuş lejyonlara bakışları hiçbir zaman samimi olmamıştır.Çünkü onların gözettiği tek şey vardı o da Almanya'nın milli menfaatleriydi. Lejyonları açıkça tanımlarken; "düşmanı yıpratmak için yem vazifesi gören paralı birlikler" açıklamasını yapmaktadırlar. Berger'in Türk-Tatar askerleri hakkındaki alaycı ifadesi olayı bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır; "lejyonlar başarısız olurlarsa onları vururuz, basit bir iş" sözüyle Almanlar'ın lejyonlara bakış açısını ortaya koymaktadır.[196] Almanlar'ın bu bakış açısından habersiz olan Türk lejyonları canlarını dişlerine takarak bütün güçleriyle Sovyet ordusuyla çarpışıyor ve bağımsız müstakil milli devlet hayali görüyorlardı. Ancak her zaman olduğu gibi, savaşta gösterilen başarı masa üzerinde gösterilemiyordu. Onlar kendileri için değil Almanlar için savaşmışlardı ve Almanlar savaşı kaybetmişlerdi. Bu durumda onlar da mağlup kabul edileceklerdir.

6- Mülteci Kamplarında Karaçay-Balkar Türkleri

Özellikle Kuzey İtalya da toplanan harp esirleri ve mülteciler buradaki kamplarda muhafaza ediliyorlardı.Buradakilerin toplam sayıları altmışbin'i geçiyordu. Bunların onbini Kafkasyalıydı. Kafkasyalılar, Karaçay-Balkar, Adige, Kabardey, Çeçen-İnguş, Dağıstanlı, Gürcü ve Azeri unsurlarından müteşekkildi. Bunların takriben yüzde altmış'ı askerlikle alakası olmayan, çoçuk, kadın ve yaşlılardan oluşuyordu. Sosyal statüleri bakımından yaklaşık yüzde yetmiş'i, işçi, kolhozcu, köylü ve ufak memurlardan ibaretti.[197]

Bu mülteciler içerisinde yeralan Mustafa Aday Paşa isimli bir Karaçay Türkü'nün, zamanın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye yazdığı mektupda[x]

---

[196] Muhlen, a.g.e., s.155.
[197] Aslanbek, a.g.e., s.79.
[x] T.C. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye hitaben, 22 Ocak 1948 tarihinde yazılan mektup aynen şöyledir: Kafkas dağlarının bazı vadilerinde , halkımızın bir kısmı kendisinin sıkıntılı hayatını çok eski zamanlandan beri devam ettiriyordu. Dilimiz Türkçe, dinimiz İslam; milletimiz de Türk milletinden sayılırdı. Bununla birlikte adımıza kendimiz "Malkar" derdik, Ruslar ise Balkar diye adlandırmaktaydılar. Halkın kendisi son günlerine kadar İslam dinine çok bağlı, komşusu olan milletlere karşı iyiliği seven, şerefli bir halk idi. Bununla birlikte, şimdiki zamanda çeşitli milletlerin içinde namusumuz töremiz sağlam olduğu için her türlü zoru zulmü görmemize rağmen, onlara eğilmedik. Rus padişahlığı bizi eski zamanlanda zora koşardı biz de sevdiklerimizi

1934- 1944 yıllarında 9.500 kişinin Kafkasya'dan Sibirya'ya sürüldüğünü ve bunların orada açlık ve sefalet sebebiyle yok olduğunu, Münih'deki mülteci kampında 87 kadar Karaçay-Balkar Türkü olduğunu bunların onu'nun ihtiyar altı'sının çocuk ve geri kalan yetmiş bir kişinin kadın ve erkeklerden müteşekkil olduğunu yazdıktan sonra bu 87 kişiden 30'unun İtalya'da, 10'unun Avusturya'da 41 kişinin Almanya'da, 6 kişinin de Fransa'da olduklarını çaresiz ve sahipsiz ortada kaldıklarını belirtiyor. Tek istinadgahları gördükleri Türkiye'den yardım bekliyorlardı.

---

yanımızda tutardık. Ruslar onları sevmediklerimizi bildikleri halde ileride onlara inanacağımızı beklerlerdi.

1918 yılında Rus boşevizmi, kendisinin kanlı kanunlarını uygulamaya başladığı zaman biz Malkarlar 107.500 kişi idik. Bu bolşevizm kendi yeni dinini bize telkin etmeğe başladı. Allah'ın yerine Karl Marx, Muhammed Peygamberin yerine Lenin'i asil imamlarımızın yerine Stalin'i ve parti sekreterlerini yerleştirmeğe başladı. Daha sonra da iyi çalışkan, elinde mülkü olan nalkın elinden mallarını alıp, kendilerini tutup öldürmeye başladılar. Bu zulme bizim halkımız aslan yüreği ile karşı geldi, biraz güçsüz düşsek de Bolşevikler yeni dinlerini bize zorla bile razı edip boyun eğdiremediler, karşı gelip isyan ettik.Bolşevikler ellerini bizim kanımıza bulaştırmaya başladılar. 1921 yılında Bolşevikler karşısındaki Silahlı ayaklanmanın bitiminde, bizim halkın iyi adamlarından 19.700 kişiyi yakalayıp öldürdüler. 1929 yılında bu Bolşeviklerin idealleri olan Kolhozları yayarak bizi memleketimizden kovmağa başladılar. Bu kolhozculuğu kabul etmeyen halkımız 1930 yılında büyük bir silahlı harbe başladı, böyle olunca Bolşevikler kendilerinin büyük silahlı güçlerini gönderdiler, halkın bir kısmını vurarak ezip ayaklanmayı bastırdılar, geriye 42.600 kişi bıraktılar.

1937 yılında Bolşevikler dış toprakları, kendi topraklarına katmaya hazırlandılar. Kendilerinin politik sınırlarını, başka topraklardan koparıp genişletmeye eskiden beri var olan isteklerini de tekrar etmeye başladılar. Krallığın da kendi içinde "taralau" başladı. Klas düşmanları yok etmek bahanesi ile, 29.000 kişiyi tutukladılar, bugün de sağlıkları da helak oldukları da belli değil, dünyadan kaybettiler.

1940 yılında Rus Bolşevikleri Basaribya ile Bukovina'yı aldıktan sonra Türkiye'nin sınırlarına kendilerinin askerlerini çok sayıda yığmaya başladılar. Bu halktan 1941 yılında Kızıl Ordu'ya muvazzaf asker olarak silah alkına almağa başladığı zaman, bizim halk Bolşevizm için savaşmak istemediğini açıça söyleleye başladı.Ormanlar hürriyit için çıkanlarla doldu; Bolşeviklere karşı mücadele açıkça başlamıştı.

1942 yılında Kasım ayında "Malkar Su Ağzı" denilen bir su ağzında yaşayan halkı memleketlerinden kaldırmaya (11 ili) yakıp, halkı ihtiyar, çocuk, kadındiye seçmeden, Boşevik askerleri kırıp katlettiler.

Bu geride kalan 8.500 adamı imha ettiler, bunların içinde 200 kişiyi, evlerinden çıkarmadan, diri diri evleriyle birlikte yaktılar.

1934-1944 yıllarında milletin kalanını 9.500 kişiyi ömürlerinin çoğunu geçirdikleri, hayatlarını sürdürdükleri vatanlarından Sibirya'ya sürdüler, duyduğumuz haberlere göre orada açlıktan, susuzluktan kırılıp bittiler. Şimdi, bu milletten kalanların ir kısmıyla birlikteyiz,87 kişi varız. Bunların içinde ihtiyarlar 10, çocuklar 6, kalan erkek kadın 71 kişiyiz. Bu 87 kişiden şimdi, 30 kişi İtalya da, 10 kişi Avusturya da 41 kişi Almanya da 6 kişi Fransa da beklemekte, evden ayrılmış aşları, işleri yoktur. Babası, anası ölüp sokağa atılan öksüz gibi atılıp kaldık.

Ve bu halde, kendisinin namusu, dini ve hürriyeti için 107.500 kişi olan milletden bu kadarı sağ kaldı.

Bu sağ kalan 87 kişi de Bolşeviklerin komiserlerinden gaçanlar şimdi ormanda, dağda zora baş eğmediklerinden serseri gibi dolaşmaktadırlar.

Türkiye hükümetinden biz 87 kişi Malkarlı elinizi uzatıp tutmanızı istiyoruz, bizi bu esirlikten kurtarınız. Biz de sizin etinizden kopmuş bir parçayız, bize yardım etmek size dünya yanında namustur. Allahın yanında sevaptır. Şimdi de Türkiye'ye varmağa katılmak isteğimize izin veriniz.

Doğru cevabınızı sabırla bekliyoruz. (Bkz.Doğan,...Mektuplar.)

Mülteciler içerisinde zamanında Kafkasya'da Komünistlere karşı mücadele etmiş, hakkında ölüm emri çıkmış, hatta yakalayana ödül vaadedilen kimseler de vardı. Bu şahısların en fazla korktuğu şey, Sovyetler Birliği'ne iade edilmekti.[198] Korktuklarının başlarına gelmeyeceğini hiç kimse garanti edemezdi. Zira mülteci kamplarının çoğu Sovyetler Birliği'nin müttefiklerinin kontrolündeydi. Çok geçmeden Almanya da onların kontrolüne geçecektir.

Mülteciler kamplardaki yemeklerde domuz eti çıkmasından rahatsız oluyorlardı.Diğer yiyecekler ise çok pahalı olduğu için satın almaları mümkün olmuyordu. Kamplarda yiyecek olarak yirmi dört saatte üçyüz gram ekmek, iki dega da çorba veriyorlardı. Ayrıca kamptan kampa aktarılan mültecilerin korkutan bir diğer şey de bütün paralarını vererek rahat edecekleri Müslüman bir ülkeye gidebilmek için bazı şahıslar vasıtasıyla almaya çalıştıkları vizelerinin başkalarına satılması idi.[199] Kamplardan dışarıya kesinlikle .bırakılmıyorlardı. Yiyecek, içecek maddeleri çok pahalı olduğu gibi çalışmak için iş de yoktu. Mültecilerin bütün taleplerine rağmen Türkiye'ye gitmelerine izin verilmiyordu. Uluslar arası mülteci komisyonu, mültecilerin hangi ülkeye gideceklerini belirliyordu. Fakat mülteciler bu komisyona ulaşamamaktan ve dertelerini anlatamamaktan yakınıyorlardı.[200] Bütün dünyanın savaş sebebiyle kaynadığı bir ortamda sahipsiz kalan bu insanların hakkını savunmak kimsenin aklına gelmemiştir ve gelmesi de mümkün görünmemektedir. Ayrıca Türkiyenin o zamanın siyasi ortamında mülteciler hususunda pazarlık yapacak kozu mevcut değildi. Bu yüzden mülteciler galip devletlerin insafına kalmışlardır.

Kafkasyalı mülteciler, İslam topraklarını tekrar görememekten ve Müslüman toprağında ölerek o topraklara gömülememekten çok korkuyorlardı. Hepsi de Türkiye'ye kendi vatanları olarak görüyor, ancak bekledikleri ilgiyi II. Dünya Savaşı ortamında tarafsızlığını korumaya çalışan Türkiye'den göremiyorlardı.[201] Savaş bitene kadar tarafsızlığını korumakta kararlı olan Türkiye hiçbir şekilde bu tip olaylara müdahale etmeyi düşünmüyordu. Hemen hemen bütün mültecilerin ortak isteği Türkiyeye gidebilmekti.[202] Mülteciler bulundukları ülkelerdeki Türkiye Cumhuriyeti konsolosluk görevlilerinin samimiyetsizliğinden şikayetçiydiler.[203]

---

198 Doğan, ...Mektuplar, s.39.
199 Doğan, a.g.e., s.54.
200 a.g.e., s.29.
201 a.g.e., s.35.
202 a.g.e., s.24.
203 a.g.e., s.57.

7- Yalta Anlaşması ve Mültecilerin Sovyetler Birliği'ne Teslimi

Mülteciler, Almanlarla birlikte ilk önce İtalyanın Paluzzo bölgesine yerleştiler. Mayıs 1945'de Nazi Almanyasının savaşı kaybetmesi kesin olarak belli olunca Amerikan askeri birliklerine yakın olmayı daha sağlıklı bulan mülteciler Avusturya'nın Drau ırmağı kıyısındaki İrchen ve Dellace kasabaları aralarındaki bir bölgeye gelip oturdular.[204]

Alman ordularının kesin mağlubiyetinden sonra Drau bölgesi İngiliz birliklerinin kontrolüne geçti. Kontrolü ele alan İngiliz birlikleri, mültecileri esir kamplarına konuşlandırdılar. Daha sonra mültecilerin ellerinde ne kadar silah varsa toplayan İngilizler, bunu mültecilerin kendilerine duyduğu güven sebebiyle hiç bir sorunla karşılaşmadan gerçekleştirdiler. Bu arada mültecilerin olacaklardan hiçbir haberleri yoktu.[205] Onlar, İngilizlerin kendilerine savaş nihayete erdikten sonra istedikleri yere gitme hürriyetini vereceklerini sanıyorlardı. Fakat masada alınan kararlar onları hayal kırıklığına uğratacaktır.

Mülteciler, İngiliz kuvvetlerine teslim olurken Rusyada çektikleri sıkıntıları, Avrupada içinde bulundukları çaresizlikleri dile getirip batılı ülkelerin siyasi geleneklerine uyarak sığınma hakkından faydalanmak istediklerini Avusturyadaki İngiliz komutanlığına bildirdiler. Bu talebi ciddiye almış gibi görünen İngiliz komutanlığı onlara bir takım vaadlerde bulunarak oyaladı. Onları kandırarak silahlarını alan İngilizler, mültecilerin ileri gelenlerini ve komutanlarını İngiliz karargâhına davet ederek hepsini tutukladılar. İngiliz komutanlığı bu olayın akabinden mültecileri motorize birliklerle kuşatma altına alarak teslim olmaya davet etti. Mülteciler, eğer Sovyetler Birliğine iade edilecek olurlarsa, kendilerine işkence yapılacağı endişesiyle İngilizleri siyah bayraklar çekerek ve açlık grevine giderek protesto ettiler. Mülteci kampındaki ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar bir araya toplanarak dualar etmeye başladılar. İçlerinden bazıları Ruslara teslim edilmek yerine hemen oracıkta kurşuna dizilmeyi bile istemiştir.[206]

Yalta Antlaşması gereği İngilizler tarafından Sovyetler Birliğine teslim edilecek olan Kafkasyalı mültecilerin protestolarına İngilizlerin cevabı çok sert oldu.[207] İngiliz askerleri mültecileri tanklarla dağıtmaya ve ezmeye başladı. Daha sonra zorla askeri

[204] Togan, a.g.m.
[205] Togan, a.g.m.
[206] Aslanbek, a.g.e., s.79- 80.
[207] Hızal, a.g.m.

kamyonlara bindirilerek teslim mıntıkasına götürmeye başladılar. İngiliz askerlerinin emirlerine itaat edenler olduğu gibi Drau nehrine atlayarak intihar edenler de oldu. Bazı İngiliz askerleri bu durumdan etkilenerek müsamaha gösterdiler. Bu durumdan istifade eden bazı mülteciler, kaçarak Alp dağları arasındaki vadilere ve sık ormanlara sığındılar.[208] Yanta Antlaşması hükümleri uygulanmaya başlanmış ve Avrupa'daki mülteciler de Sovyet yetkililerine teslim edilmek üzere esir takasının yapılacağı yerlere yığılmaya başlanmıştı. Stalin Yalta Anlaşmasını imzalayan ülkeler içerisinde masadan en karlı taraf olarak kalkmayı başarmıştır. Anlaşma metnine istediği maddelerin hemen hepsini koydurmayı başaran Stalin mültecilerin Sovyetler Birliği'ne iadesini temin ederek onları cezalandırmayı amaçlıyordu. Anlaşma sonunda bu amacını da gerçekleştirmiştir.

Nazi Almanyasının Bolşeviklerle mücadele amacıyla Sovyet esirlerinden oluşturmuş oldukları lejyonlar, Yalta Antlaşması gereği Amerikan, İngiliz ve Fransız mercileri tarafından bazı bahaneler ileri sürülerek Sovyetler Birliğine teslim edilmişlerdir. Savaşlara fiilen katılmayıp Alman sanayi işletmelerinde çalışan ya da kamplarda esir muamelesi gören ancak Bolşevizm endişesiyle Sovyetlere teslim edilmeyi asla arzulamayan Kızıl Ordu mensupları 1945'de 65.000 mülteci ile birlikte Bolşeviklere teslim edilmişlerdir.[209]

27 Mayıs 1945 günü Kafkasyalı mültecilerden ileri gelenleri seçen İngilizler, önce onları Ruslara teslim ettiler. Bunların içerisinde Osetin Albay Ulugay, Kırım Türkü Kılıç Gerey ve Doktor Hacı Murat Koçhar ile Teymen Dobay Toturkul gibi Karaçaylı ileri gelenler de vardı. Kumandanlarının teslimine kızan mülteciler ayaklanınca İngiliz birlikleri muhacirleri kuşatma altına aldı.[210] Sultan Kılıç Gerey, Sovyet vatandaşı olmadığı halde hatta Almanyada kalması mümkün olmasına rağmen gönüllü olarak lejyonlarla aynı kaderi paylaşmayı tercih etti ve Ruslara teslim oldu.[211] Birbirlerine son derece tutkun olan Kuzey Kafkasyalılar zor şartlar altında da beraberliklerini muhafaza etmeye çalışıyorlardı. II. Dünya Savaşından umduğunu bulamayan Karaçay-Balkar Türkleri kelimenin tam manasıyla gamalı haç ile kızıl yıldız arasına sıkışıp kalmıştır.

---

[208] Aslanbek, a.g.e., s.80.
[209] Aslanbek, a.g.e., s.78.
[210] Togan, a.g.m.
[211] Muhlen, a.g.e., s.230-231; Togan, a.g.m.; Bice, a.g.e., s.106-107.

162. Türk tümenin askerleri İtalyadaki Modeno bölgesinde bulunan bir kampta toplanmışlardı. Oradan Tarent'e nakledilip sonra da Ruslara teslim edileceklerdi. Mülteciler milliyetlerine göre tasnif edilmişlerdi. bunlardan bazıları iyi kontrol edilmeyen kamptan kaçmayı başardılar. 80 kişi kadarı da nakliyat esnasında trenden atlayarak kaçmıştır. Teslimat gerçekleşirken kendisini yakanların yanı sıra Drau nehrine atlayarak ölümü seçenler de oldu. Mültecilere iade edilmeyeceklerini söyleyen İngiliz, Fransız ve Amerikalı yetkililer, Yalta Antlaşması hükümlerine uyarak mültecileri bile bile ölüme terk etmişlerdir.

Drau'da üç gün süren bu hadise sırasında 7.000 Kafkasyalı ölmüştür. İngiliz, Fransız ve Amerikalıların ortak kararıyla Sovyetler Birliğine teslim edilen Kuzey Kafkasyalılardan geriye sadece Müslüman ülkelere iltica etmeyi başarabilen birkaç yüz kişi kalmıştır. Drau'da meydana gelen bu katliama atfen Avusturyalılar tarafından bir anıt dikilmiştir. Anıtta Almanca olarak şunlar yazmaktadır: "Burada 1945 yılının 28 Mayısında 7.000 Kuzey Kafkasyalı kadınları ve çocuklarıyla Sovyet makamlarına teslim edildiler ve İslamiyete olan sadakatleriyle Kafkasyanın istiklali ideallerine kurban edildiler."[212] Avusturya hükümetinin yaptırdığı bu anıtta yazılı olanlar onların suçluluk duygularının ifadesidir. Avrupa işlemiş olduğu veya işlenmesine sebep olduğu bu cinayitten dolayı pişmanlık duymuş ve bu şekilde günah çıkartma yoluna gitmiştir.

Kuzey Kafkasyalı mültecilerin Alpler'e kadar varan göçü ve batılı müttefikler tarafından Sovyetler Birliğine teslim edilişleri buradaki yerli milliyetçilerin Almanlarla yaptıkları işbirliğinin neticesidir. Yine de içlerinden bazıları ricat sırasında ellerindeki silahlarla vatanlarına dönmenin hayalini kuruyorlardı. Kuzey Kafkasyalı Binbaşı Dudarov, 1943 yılının Eylül ayında Kuzey Kafkasya'da dışarıdan yönetilecek bir ayaklanmanın ve bunun için çetelerin Kızıl Ordu'nun arkasında toplanmalarının planlarını yapmıştı. Plana göre ayaklanma 1944 yılı ilkbaharında olacaktı. Ona göre Sovyetler Birliğinin hemen her tarfında huzursuzluk ve memnuniyetsizlik vardı, dolayısıyla milli ayaklanmacılar Kafkasyada çok iyi silahlanmışlardı. Hatta roketatarları dahi mevcuttu. Dudarov'un hazırladığı bu projeye göç kervanındaki Kabardey milli komisyonu da iştirak etmiştir.[213] Bir hayli gerçek dışı olmasına rağmen Kafkasyalıların ideallerine bağlılıkların göstermektedir. Onlar, vatanlarını kurtarmak için her yolu denemişler, fakat başarısız olmuşlardır. Mağlup olmanın faturasını oldukça ağır bir şekilde ödemişlerdir.

---

[212] Togan, a.g.m.
[213] Muhlen, a.g.e., s.197.

Bolşevikler kendi istekleri ile dönen esirleri hatta Almanlar tarafından zor kullanılarak götürülen kız çocuklarını dahi teslim aldıktan sonra memleketlerine ve evlerine gitmelerine müsaade etmemiş özel kamplarda uzun süre gözetim altında tuttuktan sonra çoğunu öldürmüşlerdir. Avrupayı görmüş olan bu insanların orada gördüklerini başkalarına anlatmasından çekinen Sovyet yöneticileri, bu sebepten dolayı Almanlara esir düşen askerlerin bir çoğunu da mecburi çalışma kamplarına göndermiştir.[214] Demir perde arkasında olanları bütün dünyadan gizlemeyi başaran Stalin, Dünyada olan bitenleri de kendi halkından gizlemekte de son derece başarılı olmuştur.

Kafkasyalı mültecilerin içerisinde yer alan Ermeniler, Amerikan kuvvetleriyle yaptıkları işbirliği ve Amerikalı Taşnakların yardımıyla Almanyadaki 3.600- 4.000 kadar Ermeniden hiçbirisi Sovyetler Birliğine teslim edilmediği gibi birçoğu da Amerikaya göçmen olarak kabul edilmiştir.[215] Müslüman Türk mültecilerin tek meded kaynağı olan Türkiye de onlara sahip çıkmayınca birçoğu Stalin'e teslim edilmiştir. Geriye kalanların bir kısmı Mısır'a oradan Türkiye'ye veya Amerikaya gitmişlerdir. Türkiye ve Amerikada olanlar mevcudiyetlerini hala muhafaza etmektedirler.

[214] Aslanbek, a.g.e., s.81.
[215] Muhlen, a.g.e., s.232.

III. BÖLÜM

C- KARAÇAY- BALKAR TÜRKLERİNİN SÜRGÜNÜ

1- Karaçay Türklerinin Sürülmesi

1942 yılında Almanları ağır bir mağlubiyete uğratan Sovyetler Birliği, II. Dünya Savaşı bittikten sonra kendi iç meselelerini halletmeye başladı. Yenilgiye uğrayan Almanlar, Kafkasyadaki birliklerini tamamen çekmişler büyük umutlarla Almanlara her türlü desteği veren Karaçay-Balkar Türkleri Kızıl Ordu karşısında yalnız kalmışlardı.

Kızıl Ordu 15 Ocak 1943'te Karaçay'a büyük bir saldırı gerçekleştirdi.[216] Tank, uçak, top gibi ağır silahlarla saldıran Kızıl Ordu Karaçay-Balkarlı milislere taarruz etmiş, polis güçleri de halk içerisindeki Alman yanlısı olanları tutuklayarak imha etmiştir. Alman işgali sırasında görev alanlar ya dağa çıkmış ya da başka bir yere göç etmiş olduğundan dolayı bu gibi şahısların aileleri ve akrabaları koğuşturmaya tabi tutuluyordu. Siyasi polis işi o kadar ileri götürdü ki artık işçi, köylü, esnaf kim olursa olsun hemen tutuklayıp götürüyorlardı. Tutukladıkları insanlara vatan hainliği suçunu isnad ederek hemen idam ediyorlardı. Rus yanlısı yerli komünistlerin yardımları sonucu komünist idare dağıtılan kolhoz mallarını tekrar toplamaya başladı. Komünist idare bir taraftan da sivil teşkilatı tekrar ihya etmeye çalışıyordu.

Kızıl Ordunun Karaçaylı milislerle mücadelesi bir hayli uzamıştı. Çocukluklarından beri silahlarla iç içe yaşayan ve dağlık Karaçay bölgesini avuçlarının içi gibi bilen Karaçaylı milisler Kızıl Orduyu birkaç kez üst üste mağlup ettiler. Özellikle Kuban vadisinin sarp bölgelerinde pusu kuran milisler, buraya kadar ulaşan Kızıl Ordu birliklerini tamamen imha ettiler. Kızıl Ordu bir ilerleme kaydedemeyince başka yollar aramaya başladı.[217]

Bu başarısızlıklara sinirlenen Kızıl Ordu yöneticileri uçaklarla milislerin ikmal üslerini bombalattılar. Köyleri, kasabaları bombalayan Kızıllar, milislere yardım

---

[216] Bice, a.g.e., 99; Tavkul, a.g.e., s.49- 50; Ateş, a.g.e., s.18-19.
[217] Aslanbek, a.g.e., s.71.

ulaştırılmasını engellemek için sivil halkı imha yoluna gitmişlerdir.[218] Kızıl Ordu bu defaki taarruzunu sadece kuzeyden değil, gün doğusundan ve tabii müdafaa imkanlarının kısıtlı olduğu cihetlerden (Ullu Hurzuk, Hasavka) yaptı. Milisler ağır kayıplar verdi. Kızıl Ordu birlikleri Karaçayın en sarp yerlerini dahi ele geçirdi. Kasaba ve köyler tamamen bombalanmış, yerli halk dağlara ve ormanlara sığınmıştır.

Milisler, her şeye rağmen mücadelelerini devam ettiriyorlardı. Bu mücadeleyi tamamen ortadan kaldırmak isteyen Kızıllar, 1943 yılının sonuna kadar uğraştılarsa da başarılı olamadılar. Bunun üzerine Sovyet hükümeti, daha şiddetli tedbirler aldı. Sovyet idaresi Karaçay-Balkar muhtar idarelerini tamamen ortadan kaldırma ve bu halkı topyekün Orta Asya ve Sibirya'ya sürmek suretiyle bu mücadeleyi sona erdirmeyi düşünüyordu.

Sovyet hükümeti Karaçay-Balkar halkını topyekun sürgün etmek suretiyle hem stratejik bir bölgeyi kontrolüne almayı hem de Karaçaylıların yıllardır devam ettirdiği seri ayaklanmaların önüne geçmeyi planlıyordu.[219]

Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumu 12 Ekim 1943'te alacağı bir kararla bu topyekun sürgün işini resmiyete dökecektir.[220] Bu işi fiiliyata dökmeden önce Karaçay-Balkar bölgesine NKVD birlikleri yığılmıştır. Sovyet yönetimi II. Dünyü Savaşı sırasındaki milliyetler politikasını uygularken Ermenistan ve Gürcistan gibi bölgelerde yumuşak bir tavır sergilemiştir. Kırım, Karaçay-Balkar, Kalmuk ve Çeçen- İnguş bölgelerinde daha sert bir tutum sergilemiştir. Bu kavimler Sovyetler Birliği yöneticileri tarafından topyekün ihanetle suçlanmışlardır.[221]

12 Ekim 1943'te başta Stalin olmak üzere Molotov, Kaganoviç, Mikoyan ve Beria gibi ünlü Sovyet yöneticilerinin almış olduğu sürgün kararı[222] adım adım gerçekleştirilmeye başlandı. Bölgeye önce NKVD birlikleri yığıldı. Akabinden bütün yerleşim birimleri ev ev giriş çıkış dahil kontrol altına alındı.[223]

---

[218] M. Lutfi İkiz, "Kuzey Kafkasya'da Toptan Sürgün ve Katliam Nasıl Oldu?", Kuzey Kafkasya'da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara-1964, ss.17-27.
[219] Aslanbek, a.g.e., s.72.
[220] Tavkul, a.g.e., s.49-50; Ateş, a.g.e., s.18-19.
[221] Bice, a.g.e., s.101-102.
[222] Mehmet E. Kubanlı, "51. Yılında Kafkasya'da Soykırımın Gerçek Yüzü", Birleşik Kafkasya, S:1, Aralık-Ocak- Şubat- 1994-1995, ss.3-6.
[223] Bayramuk, a.g.e., s.21.

NKVD'nin bölgede bulunması Karaçay halkını rahatsız etmişti. Bu rahatsızlığın asıl sebebi NKVD'nin kirli sicili idi. Karaçay halkı tam NKVD birliklerine alışmışken halk arasında sürgün dedikodusu dolaşmaya başladı. Bu dedikodu halkı daha da tedirgin etti. Topyekün sürgünün sebebini anlamayan halk korku içerisinde bekliyordu.[224]

Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumu, 12 Ekim 1943'de aldığı sürgün kararına şu gerekçeleri gösteriyordu. Bu sebepler daha çok Karaçay halkını suçlayıcı mahiyette idi. Bu ithamların asıl amacı, Sovyet vatandaşlarının tepkisini çekmemekti. Bu gerekçeleri sıralayacak olursak;

1-Almanlarla işbirliği yapmak

2-Bir çocuk yuvasındaki 150 Rus çocuğunu öldürmek.

3-Rus askerlerini öldürmek vs.[225]

2 Kasım 1943 günü gece yarısı NKVD birlikleri Karaçay'daki bütün evleri basarak boşaltmaya başladılar. Uykudan uyandırılan insanları zorla yataklarından kaldırarak iki saat içerisinde giyinip hazır olmaları söylendi. Karaçaylılara yanlarına sadece iki yüz kilo[x] eşya alabileceklerini söylediler. Hazırlıklara başlayan Karaçaylılar, henüz neyle karşı karşıya bulunduklarının şuurunda değildiler. Kadın, erkek, yaşlı, çocuk herkes evinden, yurdundan koparılarak hiç bilmediklere yerlere doğru yolculuğa çıkartılıyordu.[226] Böylece Karaçay Türkleri Sovyetler Birliği tarihinde ata yurtlarından topyekün sürülen ve bir soykırıma maruz kalan ilk kavim oldular.

Evlerinden çıkartılan halk, NKVD askerlerinin nezaretinde ve silah tehdidi altında meydanlarda toplanmaya başladı. Meydanların yığılan insanların gözünde ölüm korkusu yurtlarından edilmenin üzüntüsü ve nereye gideceklerinin endişesi vardı. Etrafa boş nazarlarla bakan insanlar sorularına cevap verecek bir muhatap arıyorlardı.[227]

Meydanlara toplanan insanların tuvalet ihtiyacını gidermesine bile izin verilmiyordu. NKVD askerlerinin bu katı tutumu Karaçaylıların bir tabu haline gelen Stalin'i ve komünist sistemi bir kez daha sorgulamalarına sebep olmuştur. Sovyet

---

[224] Bayramuk, a.g.e., s.21.

[225] Doğan, Türkiye'deki..., s.24; Tavkul, "50. Yıl...".

[x] Bu konuda üç değişik sayı verilir. H. Bayramuk, iki yüz kilogram derken; U. Tavkul, otuz altı kilogram sayısını veriyor. M. Lütfi İkiz ise yüz kilogram olduğunu söylüyor. Biz, olayı bizzat yaşayan H. Bayramuk'un verdiği rakamı tercih ettik.

[226] Bayramuk, a.g.e., s.30-31; Tavkul, a.g.m.; İkiz, a.g.m.

[227] Bayramuk, a.g.e., s.37.

rejimi, Almanlarla işbirliği yapanlarla yapmayanları aynı kefeye koymuştur. Hatta Sovyet ordusunda Almanlara karşı savaşan Karaçaylılar da bu akibetten kurtulamamıştır. NKVD birlikleri sürgün işlemini ellerinden geldiğince gizli gerçekleştirmeye çalışıyorlardı. Diğer Kafkas kavimlerinin bu durumdan haberdar olmasını istemiyorlardı.[228] Çünkü aynı son diğer bazı Kafkas kavimlerinin başına gelecekti. Bu sebeple onların bu hadiseyi duyup herhangi bir şekilde direnişe geçmelerine mahal verilmek istenmiyordu. Bu yüzden özellikle gece vakti harekete geçilmiştir.

Sovyet ordusunun sivil halka karşı uyguladığı bu katı muamele zaten bir türlü alışamadıkları sisteme olan güvenlerini tamamen sarsılmasına neden oldu. Sürgün esnasındaki genç nesil Stalin döneminin yoğun eğitim programlarından geçerek sovyetleştirilmişti. Bu neslin gözünde Stalin, adeta bir tanrı idi. Bütün bu olaylar hem Stalin tabusunun hem de sistemin bu insanların zihnindeki yerini tamamen yıkmıştır.

Sürgün işlemini gerçekleştiren NKVD subaylarından birisi olup daha sonra Batıya iltica eden G. Burlutski o günü şöyle anlatıyor: "Ben o zaman NKVD ordusunda üsteğmen idim. 1943 yılının Ekim ayında Kuzey Kafkasya cephesinin arkasını korumakla görevli alayımıza hükümetin son derece önemli bir kararını uygulamak için Kuban'dan hareket emri verildi. Sovyet vatandaşı bir milleti topyekün yurdundan çıkarmak gibi bir şerefsiz görevin ifasına memur edildiğimiz kimsenin aklına gelmemişti. Neler yapılmış olduğu ve neler yapılması gerektiği alay subaylarına Karaçay Özerk bölgesi arazisini girildikten sonra bildirildi. Bütün subay arkadaşlarım gibi ben de Karaçay halkının zorla sürgünü hakkındaki emri yerine getirmeye giriştik. NKVD subayları yanlarındaki askerlerle evlere giriyorlar ve Sovyet Hükümetinin sürgün emrini okuduktan sonra halkı toplama merkezlerine gönderiyorlardı. Karaçaylılar burada adi yük vagonlarına bindiriliyorlardı.[229]"

Sürgün gecesi özellikle yaşlılar gitmek istemiyorlardı. Ancak silahlı NKVD birlikleri zor kullanarak onları da meydanlara topladı. Kocası cephede Nazilere karşı savaşan kadınlar, askerlerin bu sert tutumunu bir türlü hazmedemiyorlardı. Erkekleri Moskova'yı savunurken kendileri sürgünle cezalandırılıyordu. İnsanlar, bu psikolojik durum içerisinde sabaha kadar soğukta aç susuz bekletilmişlerdir. İstasyona toplanan

---

[228] Bayramuk, a.g.e., s.45.
[229] Burlutsky'den naklen U.Tavkul, "50. Yıl...".

insanlar, kalabalık içerisinde yakınlarını arıyorlardı.[230] Daha sonra akraba arama , bu surette bir destek bulma çabasına tren istasyonlarında ve Ortaasyadaki kolhozlarda da devam edeceklerdir.[231] Sürgün fiili olarak başladıktan sonra bile insanlar bu sürgünün Stalin tarafından planlandığına ve onun emriyle gerçekleştirildiğine inanamıyorlardı.[232]

Karaçay halkının en hızlı komünistlerinin aileleri bile sürgün edilmekten kurtulamamışlardır. Almanların komünist diye idam ettiği insanların yakınları Sovyetler Birliği tarafından işbirlikçi suçlamasıyla sürgün edildiler.

Bu suretle insanlar kamyonlarla tren istasyonlarına nakledildi. Karaçaylıları yük ve hayvan taşımakta kullanılan vagonlara tıka basa doldurdular. Sabah saat on sularında vagonlar harekete geçti. Tren katarında 63.323 Karaçaylı bulunuyordu. Bunları 32.929u çocuk, 11.401i erkek, 18.993ü kadın idi. Erkeklerin çoğunluğunu yaşlılar oluşturmaktaydı. Geriye kalanı ise savaş malülü sakat ve yaralılardan müteşekkildi. Zaten sağlam olan erkekler, Sovyet ordusunda görevli bulunuyordu. Daha sonra bunlar da sürgüne gönderilmiştir. Bir kısmı ise Sovyetler tarafından kurşuna dizilmiştir.[233] Sürgünle birlikte Karaçayda 40.000 civarında insan hayatını kaybetmiştir ki bunların yarısı çocuktur.[234]

2- Balkar Türklerinin Sürülmesi

1942 yılında Malkar Su Ağzı'nda 8.500 kişiyi katleden[235] Kızıllar, Karaçaylılardan sonra Balkar Türklerini de yurtlarından sürecek böylece Kafkasyadaki etnik temizlik yolunda bir adım daha atmış olacaklardı. 2 Kasım 1943'te Karaçay bölgesini tamamen temizleyen Kızıl Ordu, şimdi sürgün edilme sırası gelen Balkar bölgesine yönelmişti.

20 Şubat 1944'te Sovyetler Birliğinin İç İşleri Halk Komiseri, Devlet Emniyet Teşkilatının Başkomiseri L. P. Beria, özel bir trenle Grozni'ye gelmişti. Onunla birlikte General İ. A. Serov, General Polkovnik, B. Z. Kabulov, Sovyet NKVD birliklerinin komutanı Leytanant, S. S. Mamulov vs. vardı. Beria Çeçen- İnguşları göçürme işine nezaret etmek için gelmişti. Aynı anda komşu cumhuriyette Kabardey-Balkar Cumhuriyetinin Balkar bölgesindeki durum üzerine muntazam hazırlanmış

---

[230] Bayramuk, a.g.e., s.39-40.
[231] Bayramuk, a.g.e., s.58.
[232] Bayramuk, a.g.e., s.34.
[233] Tavkul, "...50. Yıl".
[234] Bakiler, a.g.m.
[235] Aslanbek, a.g.e., s.48.

rapor iki bölümden müteşekkildi. Birinci bölümde Balkar'ın Elbrus, Çegem, Holam, Bızıngı, Çerek bölgelerinde ne kadar insan yaşıyor ve bu vadilerin her birinin coğrafi yapısı gösteriliyordu. Bu rapor oldukça kullanışlı hazırlanmıştı. Balkar'ın her bölgesinde ne kadar insan yaşadığını , onların ne kadar mal sahibi olduklarını, yaylakları ve kışlaklarının neresi olduğuna kadar herşey belirtilmişti.[236] Bu durum herşeyin önceden planlandığını göstermektedir.

Bu komite Komünist Partinin merkez bürosuna ve Kabardey-Balkar Cumhuriyiti'nin Baş Sovyet Prezidyumu'nun ideologlarına o raporu gösterdiler. Raporu Beria'ya 24 Şubat'ta Ordjonikitze de gösterdiler. Beria Balkarlıları sürmek gibi bir planın olmadığını söylemiştir. Ancak daha sonra bu raporu hazırlayanları faydalarından ve katkılarından dolayı tebrik etmiştir. Fakat Beria Balkar halkına yapmayı planladığı işi gerçekleştirmede kararlı görünüyordu. Beria, o gün Staline bir telgraf gönderdi. Telgraf'ta "Çeçen-İnguşları sürdükten sonra işlerini bitiren askerler ile Kuzey Kafkasya'dan Balkarlıları sürmeye başlasak yerinde olurdu" diye belirttikten sonra "Ben öyle düşünüyorum, bu operasyonu bu yıl 15-20 Mart'a kadar bitirmeyi planlıyorum" şeklinde sözlerine devam eden Beria, devamen "Siz ona razı iseniz ben Moskova'ya Balkarlıları sürmek ile alakalı işleri tamamlayıp öyle gelirim. Sizin emrinizi bekliyorum..."[237] diyordu.

Anlaşıldığı kadarıyla sürgün işlerinin planlama ve uygulamasından birinci derecede sorumlu olan iki kişi var; Stalin ve Beria. Beria, KGB'nin meşhur şefi olan Stalin ile soydaş idi. Kafkasya asıllı olan bu iki komünist şefi, Kafkasyada etnik temizlik işini planlı bir şekilde gerçekleştirdiklerine göre bu olay fikir olarak çok daha önce kafalarında şekillenmiş olmalıdır. Zira bu denli teferruatlı planların hazırlanması uzun bir zaman ister. Bu planın hazırlanmasının altında Kafkasyanın Sovyetler Birliği açısından stratejik ehemmiyete haiz olması yatmaktadır. Diğer taraftan bölgedeki kavimler, Müslüman oldukları için güvenilmez olarak nitelendiriliyordu. Dolayısıyla onları Kafkaslar'ın çatısından indirerek daha güvenilir bir topluluğu yerleştirme fikri onları bu tehcir olayının içine itmiştir.

Hazırlanan raporun ikinci bölümünde Balkarlıların milliyetçi fikirlere sahip oldukları ve Sovyet ideolojisine muhalif oldukları belirtiliyordu. Ayrıca savaştan

---

236 Sabançılanı Hacı Murat, "Malkar Halkga Etilgen Zorluk", Mingi Tav, S:3, Nalçik 1994, ss.11-24; Aycan, a.g.m.

237 Sabançılanı, a.g.m.

kaçanların haydut olduğu ve kendilerine uygun bir düzen oluşturdukları da raporda ifade ediliyordu. Raporun ikinci bölümünde askerden kaçan şahısların tek tek isimleri zikredildikten sonra işte bu sebeplerden dolayı Balkarlıların göçürülmesinin gerekli olduğu anlatılıyordu. Bu teferruatlı raporun hazırlanmasında tabii olarak Kabardey-Balkar Cumhuriyetinin üst düzey komünist yöneticilerinin katkısı olmuştur. (Biziyev, Flatov, Kuvmekov, vs.)[238]

Bizce Sovyet ideolojisine muhaliflik sıfatı sadece Karaçay-Balkarlara verilecek bir sıfat değildir. Çünkü Kafkasyada yaşayan bütün Müslüman kavimler de en az Karaçay-Balkarlılar ve Çeçen- İnguşlar kadar muhalif idiler. Ancak Karaçay-Balkarlılar iki ateş arasında kalmanın faturasını ödemek zorunda kalmışlardır. Sovyet orduları Kafkasyadan gidince ki bu, onlar açısından olumlu bir gelişme idi, Almanlar gelmiş, her iki taraf da bu halkı kendi emelleri doğrultusunda kullanmıştır. Üstelik hiçbir Müslüman Kafkas topluluğu kendi hür iradesi ile komünizmi benimseyerek Bolşevikleri kendi topraklarına davet etmemiştir. Bu durumda Karaçay-Balkarlılara yöneltilen bütün suçlamaların aslında sürgün kararını meşrulaştırma çabasından başka birşey olmadığını söyleyebiliriz.

Stalin, Beria'nın telgrafina olumlu cevap vermiştir. Bu cevabı alan Beria 25 Şubat 1944'de Ordjonikidze'de Kuvmekov ile buluştu. Beria, Kuvmekov'a Balkarlıların sürüleceğini söyledi. Bu buluşmaya Çomay[x] çağrılmadığı gibi daha sonra yapılan istişare toplantısına da alınmadı.[239] Muhtemelen Çomay, Sovyet yöneticilerinin güvenmediği birisiydi. Balkarlı bir yönetici olması güvenilmemesi için yeterli bir sebep teşkil etmektedir.

2 Mart 1944'de Beria ve beraberindeki yetkililer Mingi Tav'a gittiklerinde Beria, Kuvmekov'a Balkarlıların yaşadıkların yerlerin nasıl paylaşılacağı üzerine plan yapılması gerektiğini söylemiştir. Böylece Kuzey Kafkasyanın sınırlarının değişmesine ilk adım atılmış oluyordu. Bu olay daha sonraları büyük karışıklıklara sebebiyet verecektir. Tehcir işlemi Karaçaylıların ve Çeçen-İnguşların sürülmesi ile başlamıştı. Bunların arkasından Balkarlılar, Kalmuklar ve Kırım Tatarları aynı şekilde Orta Asya'ya sürülmüşlerdir. Bu geniş kapsamlı sürgünün amacı ileriki yıllarda bu toplulukların kendi milli devletlerini kurmalarına mani olmaktır. Bu paylaşım

---

[238] Sabançılanı,a.g.m.
[x] Çomay, Kuvmekov'dan sonra komünist partinin ikinci adamıdır.
[239] Sabançılanı, a.g.m.

olayından sonra 7 Mart 1944'te Balkarlılar'ın sürgününden bir gün önce Kabardey-Balkar'ın Kurp bölgesinin en ehemmiyetli yerleri cumhuriyetten ayrıldı.[240] Asırlarca süren ilişkilerin sonucunda ve coğrafi şartların yardımıyla kendi sınırlarını çizen ve bunu kanıksayan Kafkasyalılar bu kararla birbirlerine düşeceklerdir. Böylece bir daha Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti gibi herhangi bir siyasi teşekkül oluşturmaya teşebbüs edemeyeceklerdir.

Beria, Moskova'ya döndükten sonra Balkar halkının sürülmesi fikrini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin Devlet Savunma Komitesi'ne sundu. Devlet Savunma Komitesi 5 Mart'ta Stalin başkanlığında yaptığı toplantıda Kabardey-Balkarda yaşayan bütün Balkar Türklerinin (Kazak SSC'ye 24.000 kişi, Kırgız SSC'ye 15.000 kişi) sürülmesini onayladı. Bu karar Devlet Savunma Komitesinin 31 Ocak 1944'de Çeçen- İnguşları sürme kararına dayanılarak alındı. Balkar bölgesindeki operasyonun 10 Mart 1944'de gerçekleştirilmesi de kararlaştırıldı. Bu iş tamamlanmaya çalışılırken NKVD'nin 29 Ocak 1944'de kabul edilen metodunun yinelenmesi kararlaştırıldı.[241]

Bu işi gerçekleştirmek için beş general, Emniyet Teşkilatının iki komiseri, 17.000 NKVD askeri ve 4.000 KGB askeri görevlendirildi. Bu görevlilerin hepsi de Çeçen-İnguş ve Karaçaylıların sürgününde görev almışlardı. Bu askerlerin hepsi işlerinde tecrübeli idiler. Kendilerine şu emir verilmiştir: "Balkarlıların yaşadığı elleri çember içine aldıktan sonra harekat merkezinde biriken bilgilere göre gerektiğinde Sovyet fikrine muhalif şahısları tutuklayın.Böylece Balkarlılar'ı sürme işlemini tamamlayın.[242]" Bu plan dahilinde Balkar halkını tamamen hareketsiz hale getirerek sürgünü gerçekleştirmeyi planlıyorlardı.

1944 yılının Mart ayında Balkar bölgesine giren Sovyet askerleri bölge halkını ziyadesiyle tedirgin etti. Özellikle sürgün edilecekleri hakkındaki dedikodular, Balkar halkının huzurunu iyice kaçırdı. Herkes sürgün kararının sebeplerini aramaya başladı. Fakat kimse mantıklı bir sebep bulamıyordu. Herşeye rağmen Sovyet askerlerine bakıyor, onların karnını doyuruyorardı.[243] Herşeyden habersiz Balkar halkı askerlerin gelmesinden olaganüstü bir durum sezmelerine rağmen bitkin olmaları ve bu

---

[240] Sabançılanı, a.g.m.
[241] Sabançılanı, a.g.m.
[242] Sabançılanı, a.g.m.
[243] Bıttırlanı İsmail, "Kıyın Cılla", Mingi Tav, S:3, Nalçik-1994, ss.25-34.

kuvvetlere karşı koyacak silahlarının olmamasından dolayı kaderlerine razı olmuşlardır.

Beria, sürgün işlemini gerçekleştirmek için beş harekat merkezi oluşturmuştur:
1. Merkez; Elbrus---General Petrov
2. Merkez; Çegem---General Proşin
3. Merkez; Holam--Bızıngı--Şostakov
4. Merkez; Çerek---Alexievni
5. Merkez; Nalçik--- Zolatov
Bu merkezler arasında irtibatı General Piyasovri sağlıyordu.[244]

NKVD, Devlet savunma komitesinden çıkan sürgün kararını, telsizle bölgedeki birimlerine bildirdi. Bu emir üzerine askerler, Kabardey- Balkarda Balkarlılar'ın yaşadığı yerlere gelip konuşlanmışlardır. Buna bahane olarak savaşa girmeden önce askerlerin dinlenmek için geldikleri ileri sürülmüştür. Balkar Türkleri asker ve subayları güler yüzle karşılayıp, evlerindeki yiyecek ve içecekleri onlara ikram etmişlerdir. BalkarTürkleri NKVD askerlerine iyi davrandıkları gibi onlara her konuda yardımcı olmuşlardır.[245]

8 Mart 1944 sabahı saat 4- 5 sularında NKVD askerleri bir gün önce karınlarını doyurdukları evlere destursuz bir şekilde gerektiğinde kapıları dipçikle kırmak suretiyle girerek, Balkar halkına haydutlar (banditler), faşistler, hainler şeklinde hakaretler ederek ellerindeki para edecek malları alıp en yakın meydan veya resmi binalara yığmaya başlamışlardır.[246] Yine sabahla birlikte uykudan uyandırılan insanlar durumlarını anlamak şöyle dursun neye uğradıklarını şaşırdıklarından hiçbir tepki göstermeleri mümkün olmamış böylece Karaçaylılara uygulanan taktik Balkarlılara da uygulanmıştır.

Askerler girdikleri evlerdeki insanlara elbiselerini giyecek kadar zaman verip alelacele evlerden çıkarıyor[247] ve bir yerde topladıkları Balkarlılar'ı, kamyonlara bindirerek Nalçik'teki istasyona götürüyorlardı. NKVD askerleri Balkarlılar'ı canlı hayvan taşımada kullanılan yük vagonlarına istif eder gibi doldurmuşlardır.

---
[244] Sabançılanı, a.g.m.
[245] Sabançılanı, a.g.m.
[246] Bıttırlanı, a.g.m.
[247] Sabançılanı, a.g.m.

Kalabalıktan vagonlarda oturulacak yer bulunamıyordu.[248] Balkarlılar gider gitmez yerlerine Gürcüler yerleştirilmeye başlandı. Balkar topraklarının bir kısmı Gürcülere, bir kısmı da Kabardey Çerkeslerine bırakıldı.[249]

Balkarlıları 14 tren katarına yığıp gönderdiler. Toplam olarak 37.713 Balkarlı sürülmüştür.[250] Sürgün edilenlerin 14.000'i çocuk, 16.000'i kadın, 6.000'i yaşlı, geri kalanı da harp malülü erkeklerden müteşekkildir.[251] Sürgün edilenlerin içerisinde fabrika işçileri de vardı.[252] Hatta Kızıl Ordu'da Almanlara karşı savaşıp cepheden dönenler de sürgün edilenler arasındaydı.[253] Komünist idare insanların sosyal statülerini göz önüne almadan sadece etnik menşeine göre değerlendirip cezalandırmıştır. Bu tavır, sosyalist söylemle çelişmektedir.

NKVD askerleri sürgün işlemini gerçekleştirdikten üç gün sonra 11 Mart 1944 gününde Beria, Staline bir telgraf çekmiştir. Telgrafında "Balkarlıları sürmenin yanı sıra tamamlanan iş, zamanında yetiştirilmiştir. Kazak, Kırgız SSR'lere toplam 37.103[x] Balkarlı sürülmüştür."[254] ibareleriyle görevini tamamladığını Stalin'e bildirmiştir.

Beria ile Kuvmekov, Balkar bölgesinin paylaştırma işlemini gerçekleştirme gayesiyle Kabardey-Balkara gelmişlerdir. Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumunun 8 Nisan 1944'te çıkardığı yasa bu eyleme dayanak olmuştur. Balkarlılar'ın sürülmesine dair Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumunun 8 Nisan 1944'te 117/6 numaralı kararı şöyledir:

"KABARDEY-BALKAR ASSC'DE YAŞAYAN BALKARLILARIN SÜRGÜNÜ İLE KABARDEY-BALKAR ASSC'YE DÖNÜŞTÜRÜLMESİ ÜZERİNE YÜKSEK SOVYET PREZİDYUMU KARARI:

Alman faşistler, Kabardey-Balkar bölgesini ele geçirdiği zaman Balkarlıların çoğu ata yurtlarına ihanet ettikleri, Almanların tertip ettikleri silahlı milislere katıldıkları, yine Kızıl Ordu birliklerine karşı koydukları, faşist öncülerini Kafkas geçitlerinden geçirdikleri, Kızıl Ordu düşmanı kovduktan sonra da Sovyet devletine karşı koymaya

---

248 Bıttırlanı, a.g.m.
249 Doğan, Türkiye'deki..., s.26.
250 Sabançılanı, a.g.m.
251 Küçmezlanı Ahmet, Tiyre, Mart-1996, s.3.
252 Bice, a.g.e., s.104.
253 Babalanı Bilyaka, "Şagatlık Eteme", Mingi Tav, S:2, Nalçik-1994, ss.171-185.
x Beria'nın verdiği rakam, Babalanı Bilyaka ve Küçmezlanı Ahmet'in verdiği rakamlarla tam uyuşmamakla birlikte takriben 38.000 kişi sürülmüştür. Zira hepsinin verdiği rakam, bu civardadır.
254 Sabançılanı, a.g.m.

çalışmak ile Almanların oluşturduğu haydut çetelerine katılmaları sebebiyle SSCB'nin Yüksek Sovyet Prezidyumu şu kararları almıştır:

1-Kabardey- Balkar bölgesinde yaşayan bütün Balkarlıları SSCB'nin başka bölgelerine sürmeye, Sovyet devletinin diğer cumhuriyetlerine Balkarlıları sürmeye ve onların yaşamaya müsait yerlere yerleştirilmesine

2- Balkarlılar, sürüldükten sonra boşalan yerlere Kabardey-Balkar'da toprağı az olan kolhozlardan fazla gelen insanların yerleştirilmesine

3- Kabardey-Balkar ASSC'nin Kabardey ASSC'ye dönüştürülmesine

4- Gürcü SSC'nin Yukarı Svanetiya bölgesine Kabardey ASSC'nin Nogoriy ve Elbrus bölgelerinin güney batı taraflarındaki yerlerin verilmesine diğer taraftan Rusya Federasyonu ile Gürcü SSC'nin aralarındaki sınırların bu şekilde değiştirilmesine; Mingi Tav'ın ormanlık yanında Burun- Taş geçidinden Balık ırmağı boyunca 2.877 metreye kadar, ondan sonra güney doğu tarafında Kırtık geçidinden İslam Çat ırmağı boyunca 3.242 metrenin üstü ile Yukarı Bashan'dan batı yanına Kırtık Suyu boyunca güney doğuya doğru ve Adır Su'dan Auş geçidine kadar.

SSC devletinin Yüksek Sovyet Prezidyumu Başkanı: M. Kalinin

SSC devletinin Yüksek Sovyet Prezidyumu Sekreteri: A. Gorkin.[255]"

Kararnameden anlaşıldığı gibi Balkar Türkleri'nin sürülmesenin amacı sadece cezalandırmak değil, bununla birlikte stratejik bir avantaj sağlamak da hedeflenmiştir. Azerbaycan ve Hazar petrollerinin güzergahı üzerinde hakim bir mevki olan Kafkasya, mutlak manada Sovyet kontrolünde olmalıydı. Bunu hesabeden Sovyet yöneticileri bir taşla iki kuş vurmak istemiş ve sık sık ayaklanarak Sovyet ideolojisine karşı gelen Karaçay-Balkarlılar ile Çeçen-İnguşları cezalandırarak diğer Kafkas kavimlerine gözdağı vermiştir. Bölgede çıkan ayaklanmalar hem Sovyet ekonomisini yıpratıyor, hem de milliyetçilik fikrini körüklüyordu. Sürgün sayesinde etnik temizlik yapılarak, hem petrol güzergahı kontrol altına alınmış hem de Kafkasya da kalıcı Rus hakimiyetinin sağlanması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Zaten bölgenin Türkiye'ye yakınlığı yeterince tehlikeli idi. Sovyet Hükümeti'nin hukuki amacı bazı kavimleri işledikleri iddia edilen bazı suçlardan dolayı cezalandırmak idi. Stratejik amaç ise ekonomik ve askeri açıdan stratejik bir mevkiyi kontrol altına almaktı. Sovyetler Birliği bu çıkarları elde etmek için bir soykırım yapmıştır. Bu soykırımı yapma gerekçesi olarak ileri sürülen şey Kafkas kavimlerine isnad edilen vatan hainliği suçlamasıdır. Şu var ki isnad edilen suçların, sebeplerini yine Sovyet Devleti'nin kendisi oluşturmuştur.

---

[255] Sabançılanı, a.g.m.

Diğer tarftan birçok eleştiriye hedef olan Gürcülerin Karaçay-Balkar bölgesine yerleştirilmesi konusunda en dikkat çekici nokta, Stalin ve Beria gibi iki büyük komünist şefinin de Gürcü asıllı olmasıdır. Tarihçi ve siyaset bilimcilerin ekseriyeti, Karaçay-Balkar topraklarının Gürcüler'e verilmesi ve bu topraklara yine Gürcüler'in yerleştirilmesinde bu iki şefin milliyetçi duygularının etkili olduğunu iddia etmektedirler. Tamamen bu minvalde olmasa da bu olayda Sovyetler Birliği'nin menfaatleri ile Gürcüler'in menfaatlerinin örtüştüğü gözden kaçmayacak kadar aşikardır. Stalin ve Beria Sovyet menfaatlerini gözetirken, Gürcistan'ın menfaatlerinin zedelenmemesine itina göstermiş olabilirler.

Stalin ve Beria böylece hem Sovyetler Birliği hem de Gürcü Devleti açısından pragmatik bir çözüm bulmuş oluyorlardı. Görünürde ileri sürülen sebep Sovyet Devleti'nin menfaatleri açısından, İhanet eden kavimleri cezalandırması ve stratejik Kafkas geçitlerinin kontrol altına alınması idi. Fakat arka planda olan asıl sebep, Stalin ve Beria'nın mensubu oldukları millete hizmet etme istekleri de olabilir. Zira en yakın muhtar cumhuriyet Kabardey ASSC'ye verilmesi daha mantıklı görünen topraklar, Gürcü SSC'ye verilmiştir. Bizim bu konunun sonuna nokta koyup kesin yargıya varmamız şimdilik mümkün görünmemektedir. Çünkü bu mantıki sonuçları delillerle destekleyecek belgelerden şimdilik mahrum bulunuyoruz. Vuku bulan olayların seyrinden başka elimizde delil yoktur. Şu var ki olayların seyri bizi bu noktaya getirmektedir. birhayli spekülatif bir konu olması hasebiyle üzerinde daha fazla durmayı uygun bulmuyoruz.

Almanlarla işbirliği yapan milyonlarca Rus ve Ukraynalı sürgün edilmemiştir. Altmış milyon insanı sürmek ve bunları yerleştirecek yer bulmak imkansızdır. Fakat olayın diğer boyutuna baktığımızda adı geçen topluluklar hem Slav ırkından hem de Hristiyan kültürünün birer üyesi idiler. Üstelik komünist ihtilal bu toplulukların omuzlarında gerçekleşmiştir. Rus ve Ukrayna halkı sürülse bile onlaradan boşalan yeri dolduracak herhangi bir unsur mevcut değildi. Sonuç olarak amaç, ihanet ettiği iddia edilen kavimleri cezalandırmak değil, bazı toplulukları mükafatlandırırken Sovyet devletinin menfaatlerini gözetmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için herşeyi göze alan Sovyet yöneticileri, iki milyondan fazla insanı sürmekten bile çekinmemişlerdir.

3- Sürgün Kararının Gerekçeleri

Milyonlarca insanın sürülmesi Fikrini Stalin'in aklına, bir Sovyet tarihçisi olan Aleksandr Nekrinh, düşürmüştür. Karaçay-Balkarlılar,Çeçen-İnguşlar, Kalmuklar ve Kırımlıların Almanlarla işbirliği yaptığına dair bir rapor hazırlayıp, Stalin'e sunan Nekrinh, komünist Partiyi uyardı. Bu uyarı sonucu, bu kavimlerin Alman işgaline yeterince direnmediklerini farkeden Stalin, bu tahrik sonucu sürgün kararını almıştır.[256]

Sovyet Hükümeti'nin ileri sürdüğü sürgün gerekçelerini üçmadde altında tolayabiliriz;

1- Almanlarla işbirliği yapmak.

2-Karaçay bölgesinin Töbenteberdi yerleşim birimi yakınlarındaki çocuk yuvasında 150 kadar Rus çocuğunun katledilmesi.

3-Alman ırdularının ilerleyişi karşısında Kafkasya'ya çekilen 600 kişilik bir Sovyet Birliğini imha etmek.[257]

Bu suçlamaların yöneltildiği Karaçay-Balkar Türkleri Sovyet basınının da propagandalarıyla, Sovyet halkına "vatan haini", "işbirlikçi" ve "haydut" olarak tanıtılarak, sosyal baskı altına alıyorlardı.[258]

Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan beri, komünist sistemi benimsemeyen, bu yüzden Sovyet düşmanı ve güvenilmez anti komünist topluluk olarak nitelendirilen Karaçay-Balkar Türkleri'nin Stalinle yıldızları bir türlü barışmamıştır. Nitekim 1926 yılının yazında Kislovodsk şehrine gelen Stalin, toprak talebinde bulunan Karaçay temsilcilerine, "rejim aleyhtarı Karaçay-Balkarlılar benden yardım göremezler" demek suretiyle, hem Sovyet devletinin hem de kendisinin Karaçay-Balkar Türkleri hakkında ne düşündüğünü ortaya koymuştur.[259] Burada şu soru akla geliyor, henüz II.Dünya Savaşı başlamadan Kafkasyalıların rejime nasıl bir gözle baktıklarını bildikleri halde, Sovyet yöneticileri neden tedbir almamışlardır? Büyük ihtimalle Sovyet halkının tepkisini çekmeyecek bir bahane bulamamışlardı.

---

[256] Aycan, a.g.m.

[257] Tavkul, "Kaynayan Kazan Kafkasya" Türk Yurtları, s:5,Ocak-Şubat-Mart 1993, ss.16-21; Kubanlı, a.g.m.

[258] Tavkul, a.g.m.

[259] Tavkul, a.g.e., s.47.

Sürgün işlemi gerçekleştirilirken, ilk önce resmi ağızlar güvenlik sebebiyle sürgün cezasına başvurulduğunu söylüyorlardı. Ancak topyekun bir ihanetin belgelenmesi mümkün değildir.Büyük bir kitle birkaç kişinin işlediği suç yüzünden mahkum edilemez. Zira suç sadece işleyeni bağlar. Ahıska Türkleri Almanlarla hiçbir surette temasta bulunmamalarına rağmen sürgün edilmişlerdir. Başka toplulukların işlediği bir suç yüzünden onlar da cezalandırılmışlardır. Ancak Sovyet yönetimi onlara da aksini isbat etmelerinin mümkün olmadığı bir suç isnad etmiştir. Ahıska Türkleri, Türk istihbaratıyla irtibata geçtikleri iddiasıyla Orta Asya'ya sürülmüşlerdir. Çeçen-İnguşlar içinde aynı durum söz konusudur.[260] Görüldüğü üzere bütün ileri sürülen suçlama ve gerekçeler sürgün kararının haklılığını göstermek için yeterli deliller olmaktan uzaktır. Eğer sebep işbirliği olsaydı Almanlarla işbirliği yapan Ruslar ve Ukraynalılar'ın da sürülmesi gerekirdi.

Bize göre asıl sebepler şöyle sıralanabilir;

1- Sovyetler Birliği sürgünü gerçekleştirirken, petrol bölgelerini boşaltma gayesi güdüyordu. Diğer taraftan, Türkiye ile herhangi bir savaş ihtimalinde bölgedeki Müslüman-Türk toplulukları tehlikeli olabilirdi. Bu ihtimaller gözönünde bulundurularak Karaçay-Balkarlılar ve diğer Kafkasyalılar sürgün edilmişlerdir.[261]

2- Uzun süreden beri Rus ve Komünist idareden kurtulmak isteyen, bu amaçla her fırsatta ayaklanıp, silahlı direnişe geçen Kafkasyalıların bu direncini tamamen kırmak, ardından da stratejik bir mevkii kontrol altına almak.[262]

3-Kafkas kavimlerini çeşitli bölgelere dağıtıp, ağır işler altında ezmek suretiyle milliyetçilik duygularını öldürmektir. Ayrıca bu kavimleri Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarından uzaklaştırmak ta amaçlanmıştır.[263]

4- Stalin ve Beria'nın Gürcistan'a toprak kazandırma istekleri ve bastırılmış milliyetçilik duyguları.da nisbeten bu tehcir olayında etkili olmuş olabilir.

---

260 Aycan, a.g.m; Bice, a.g.e., s.102.
261 Hızal, a.g.m.
262 Hasan Dinç,"Kuzey Kafkasya da Sürgün ve Katliam Faciasının Asıl Sebepleri", Kuzey Kafkasya'da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam(Genocide) Faciası XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara 1964., ss.29-30.
263 Mikail Erk, "Sovyet Rusya Sömürgeciliği ve Mahkum Milletlerin Mukadderatı", Kuzey Kafkasya'da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası, XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara 1964., ss.35-44.

1946 yılında Sovyetler Birliğinin Gürcistan lehine Türkiyeden toprak talebinde bulunması da oldukca manidardır.[264] Bu talebin akabinden Gürcistan'da bir milliyetçilik akımı başladı. Şairler, yazarlar halkı galeyana getirecek yazılar yazıyor, her fırsatta Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilinde topraklarının bulunduğunu iddia eder mahiyette makaleler neşrediyorlardı. Stalin'in Türkiye politikasını destekleyen Gürcüler, Karaçay-Balkar bölgesinin kendilerine verilmesinin üzerine Türkiye'den de toprak alacak olmanın heyecanı içindeydiler. Sovyet Rusya'nın Kafkasya'da ve Kırımda yapmış olduğu etnik temizlik tamamen Karadeniz havzasını kontrol altına almak isteğiyle oluşmuştur.

Bölgedeki dengeleri alt üst edecek bir politika izleyen Sovyetler Birliği, katı tutumunu hem ülke içindeki Müslüman Türk ahaliye hem de bu toplulukların umut bağladığı Türkiye Cumhuriyeti'ne yöneltmiştir. Çarlık döneminden tevarüs eden sıcak denizlere inme politikasını gerçekleştirmek için dış politikada saldırgan bir tavır sergilemekten çekinmeyen Sovyet Rusya, Türkiye'den talep ettiği toprakları batılı ülkelerin yaptığı baskılar sonucu istemekten vazgeçmiştir.

4- Sürgün Yolculuğu

Karaçay-Balkar Türkleri ve diğer sürülen kavimler hayvan naklinde kullanılan vagonlara doldurularak sonbahar mevsiminin soğuğunda hiçbir ısınma imkanı ve sağlık güvencesi olmadan Türkistan'ın uçsuz bucaksız bozkırlarına sürgüne gönderilmişlerdir.[265]

Sürgün yolculuğuna çıkarken hasta yatağında yatanlar ve hastanede yatan hastalar, öylece bırakılmış ve birdaha onlardan haber alınamamıştır.[266] Sürgün yolculuğu esnasında birçok insan açlıktan ve hastalıktan ölmüştür.[267] Sürgün işlemine nezaret eden NKVD askerleri ölen insanların gömülmesine genellikle müsade etmiyorlardı. Eğer müsaade edilirse tren yolu kenarına defnediliyordu. Defnedilmesine müsaade edilmediği taktirde cesetler tren yolunun kenarına öylece bırakılıyordu.[268]

NKVD askerleri yolculuk esnasında insanların doğal ihtiyaçlarını gidermelerine dahi izin vermiyorlardı. Bu şekilde baskılarla, insanların utanma duygularıyla

---

[264] Armaoğlu, a.g.e., s.426.; Muhlen, a.g.e., s.239.
[265] Bayramuk, a.g.e., s.60-61.
[266] Bakiler, a.g.m.
[267] F.Y.Teppeyeva-A.M.Teppyev, Sürgün, Nalçik 1994, s.212.
[268] Bıttırlanı, a.g.m., Babalanı, a.g.m., Bayramuk, a.g.e., s.81.

oynayarak, onların üzerinde ezilmişlik hissi oluşturuyorlardı. [269] Bu uygulamayı daha sistemli bir şekilde devam ettiren Sovyet rejimi Müslüman halkların Bulunduğu yerlerdeki tuvalet adabını dahi değiştirmiştir.Umumi Tuvaletlerde ki cinsiyet ayrımını kaldıran sovyet rejimi, tuvaletlere temizlik için su dahi koymamıştır. Bu uygulama hala devam etmektedir.

5- Karaçay-Balkar Türkleri'nin Türkistan'da İskanı

Hayvan taşımada kullanılan tren katarlarına yüklenen Karaçay-Balkar Türkleri, Türkistan'ın belli yerlerinde toplanıp kolhozlara veya başka çalışma kamplarına nakalediliyorlardı. Asıl dağıtım merkezi Özbekistan olup Oradan Kırgızistan ve Kazakistan'a gönderiliyorlardı. Bu dağıtımlar yapılırken ailelerin parçalanmamasına dikkat edilmiyordu. Aynı aileye mensup insanlar farklı farklı yerlere gönderiliyordu. Sürgünlerin götürüldükleri kolhozların yöneticileri yolculuk esnasında zayıf düşmüş insanları çalışamayacakları bahanesiyle almak istemiyorlardı.[270] Zira çalışabilmeleri için öncelikle bu insanları bakıma almaları gerekiyordu. Savaş sebebiyle her yerde kıtlık olmasından dolayı muhacirlere kolhoz yöneticileri sahip çıkarak kaldıramayacakları bir külfetin altına girmek istememişlerdir.

Etraftaki kolhozlara at arabalarıyla dağıtılan göçmenler, götürüldükleri kolhozlarda, kolhoz yöneticilerinin sıkı bir kontrolünden geçiyorlardı. Eğer çalışabilecek kadar güçlü kuvvetli iseler, alıkonuyor; zayıf iseler, kolhozlara alınmıyorlardı.[271]

Karaçay-Balkarlı göçmenler yerleştirildikleri kolhozlarda da işsiz ve güçsüz kalmışlardır. Bu durum aynı zamanda açlığa işaret ediyordu. Kolhozlarda karın tokluğuna çalıştırılan göçmenler, kolhoz yöneticileri tarafından haydut suçlamasıyla suçlanıyorlardı. Çaresiz kalan göçmenlerden bazıları, hırsızlık ve dilencilik yapmak zorunda kalmışlardır.[272] Bu tür suçları işlemeleri ezilip horlanmaları için ikinci bir sebep olmuştur.

Tamamen yabancısı oldukları bir coğrafya ve iklimle karşılaşan dağlılar, alışmakta güçlük çekmişlerdir. Kolhozlara gelir gelmez kolhozların meydanlarında toplanıyorlar,

---

[269] Bayramuk, a.g.e., s.49.
[270] Bıttırlanı, a.g.m.; Babalanı, a.g.m.
[271] Bayramuk, a.g.e., s.86.
[272] Bayramuk, a.g.e., s.112-113.

dezenfekte ediliyor ve hamama götürülüp yıkanıyorlardı.[273] Devletin haydut diye suçladığı bu insanlar, yerleştirildikleri bölgenin yerli halkı tarafından da aynı tavırlarla karşılanmışlardır.[274] Bu arada sürgün kargaşası içerisinde ailelerini kaybeden çocuklar gruplar halinde bakım evlerine gönderiliyorlardı.[275] Göçmenler daha gelir gelmez bir nesli kaybetmekle karşı karşıya kalmışlardı. Yetiştirme yurtlarına gönderilen bu çocuklar, ana dillerini ve ailelerini tanımadan tam bir Sovyet vatandaşı haline getirileceklerdir.

Bazı göçmenler kolhozlarda içinde eşya bulunmayan derme çatma evlere yerleştirilirken[276] bazıları bu şansdan da mahrum olarak toprak altına kazdıkları yerlerde yaşamaya çalışmak zorunda kalmışlardır.[277] Bu mahrumiyet ve ağır şartlar altında açlık çeken ve sahipsizlik yüzünden ezilen bazı dağlı kadınları Kazak ve Kırgız erkeklerine ikinci, üçüncü eş olarak gitmek zorunda kalmışlardır.[278]

Sürgün edilen kavimlere mensup insanlar, özel sürgün yerlerindeki kolhozlarda çok ağır çalışma şartlarıyla karşı karşıya kaldılar. Kolhozlarda insan hayatını ciddiye alan tedbirler ve imkanlar mevcut değildi. Buraların yönetim şekline göre sürgün edilen insanların adına açılmış özel bir hesap vardı. Ancak kullanılamıyordu. Sürgünler, kolhozlara geldikten sonra ilk olarak bölgedeki yerel yönetim kütük defterlerine kaydedilmişlerdir. Kollektif çiftliklerde (Kolhoz) çalıştırılan bu insanlara hiç bir şekilde kolhozların dışına çıkma izni verilmiyordu.[279] Dış dünyayla tamamen ilişkileri kesilmiş yakınlarından haber alma imkanı olmadan karın tokluğuna çalıştırılan sürgünler, sosyal hayattan tamamen tecrit edilmiştir.

İki milyon üçyüz bin ikiyüz yirmi üç sürgünün % 79.8 i devamlı surette kolhozlarda geriye kalan kısmı ise küçük yerleşim birimlerinde iskan edilmişlerdir. 15 Temmuz 1949'da bu oran kolhozlar lehine bir artış göstererek kolhozlara yerleştirilenlerin oranı % 82 civarına ulaşmıştır. Sürgün hadisesini gizlemek isteyen Sovyet Hükümeti 1 Kasım 1948 tarihinde özel küçük yerleşim birimleri için çıkarttığı bir emirle bu birimler hakkında yayın yapılmasını yasaklamıştır.[280] II. Dünya

---

[273] Bayramuk, a.g.e., s.86.
[274] Bayramuk, a.g.e., s.90.
[275] Bayramuk, a.g.e., s.171.
[276] Bayramuk, a.g.e., s.87.
[277] Bayramuk, a.g.e., s.152.
[278] Bayramuk, a.g.e., s.171.
[279] Aycan, a.g.m.
[280] Aycan, a.g.m.

Savaşı'ndan sonra demir perdenin gerisine çekilen Sovyet Rusya, kendi sınırları içerisinde de demir perde ile tecrit edilmiş bölgeler oluşturuyor, bu bölgelerin durumunun Sovyet halkı tarafından öğrenilmesinin, tepkilere sebep olabileceği endişesiyle istemiyordu.

Bakımsızlık yüzünden sürgünler arasında tifo salgını başgöstermiştir. Özellikle de çocuk ve ihtiyarlarda daha fazla rastlanıyordu. Tifoyla birlikte sıtma hastalığı da sık görülen hastalıklardandır. Bu hastalıklar yüzünden peş peşe ölümler vuku bulmaya başlamıştır. Kolhozlarda tedavi için kullanılacak revir mahiyetinde yerler olmadığı gibi olanlar da çok yetersiz durumdaydı.[281]

Sürgünlerin üzerinde ağır baskılar uygulanıyordu. Bu fiziki olarak, çalışma şartları açısından sosyal olarak da içinde yaşadıkları toplumun olumsuz tavrı meyanında belirginleşiyordu. Özellikle sosyal baskılar sürgünlerde psikolojik bozukluklara sebebiyet veriyordu. Sürgün yerlerinde doğan dağlı çocukları hala yabancı muamelesi görüyordu. Burada vatansız hatta ailesiz problemli bir nesil yetişiyordu.[282] Çocuklar, yetişkinlerin bile zorlukla üstesinden gelebildikleri işlerde çalıştırılıyordu. Bu çetin şartlar altında zayıf düşen çocuklar ve ihtiyarlarda sık sık ölüm vakalarına rastlanmıştır.[283] Nerdeyse kolhozların iş gücünü kadınlar ve çocuklardan ibaret bir hale getirmişlerdir. Hatta kolhoz yöneticileri ölenlerin mezar kazma işlemini bile kadınlara yaptırmışlardır.[284]

Kurak ve verimsiz arazilerde kurulmuş kolhozlarda iskan edilen dağlılar doğru düzgün barınaklardan mahrum bir şekilde hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardır. Ayrıca kurak arazide içme suyu bulunamadığı için çevredeki kirli su birikintileri içme suyu olarak tüketiliyordu. Hal böyle olunca salgın hastalıklar buna bağlı olarak da ölümler artmıştır.[285] Yolculuk sırasında telef olan sürgünler, bir de kolhozların ağır şartlarında tabii seleksiyona maruz kalıyorlardı. Kolhozlarda susuzluğa ek olarak en büyük sorunlarından birisi de açlıktı. Dağlılar ya yerli halkın artıklarını yemek ya da başka yollara baş vurmak zorunda kalmışlardır.[286] Sovyet devleti sürgün ettiği kavimlere sürgün cezasının üzerine bir de açlık cezası vermiştir.

---

[281] Bıttırlanı, a.g.m.; Bayramuk, a.g.e., s.180.
[282] Bayramuk, a.g.e., s.225.
[283] Bayramuk, a.g.e., s.150; Bıttırlanı, a.g.m.
[284] Babalanı, a.g.m.; Bıttırlanı, a.g.m.
[285] Bıttırlanı, a.g.m.
[286] Cangulanlanı, a.g.m.

Kolhozların çok katı kuralları vardı. Öncelikle kolhozların sınırlarından dışarı çıkmak kesinlikle yasaktı. Dışarı çıkmak için özel izin kağıdı gerekiyordu. Her yerde geçerli olmayan bu izin kağıtlarını almak bir hayli zordu. Bu izin kağıtlarıyla dışarı çıkan birçok insan tutuklanıp hapise atılmıştır.[287]

Karaçay-Balkarlı sürgünler azınlık psikolojisi içinde kapalı bir cemaat yapısı oluşturarak hem devlete hem de devlet vasıtasıyla onları haydutlukla suçlayıp ezen kolhoz yöneticileri ve diğer görevlilere karşı kendilerini koruyabilmek için güçlü bir dayanışma içerisine girmişlerdir. Bu dayanışmanın gerçekleştirilmesinde öteden beri akrabalık ilişkilerine önem vermenin çok büyük rolü olmuştur. Birlikte hareket eden dağlılar ezilmişlikten kurtulmak için çok sıkı çalışmışlardır. El işlerinde (inşaat, marangozluk) maharetli olmaları onlara büyük kolaylık sağlamıştır. Ürettiklerini pazarda satarak iaşelerini temin etmişlerdir.[288] Onlar bu şekilde üzerlerindeki baskıyı hafifletmeyi umuyorlardı. Bu hareket tarzı ihtiyaç olmakla beraber kendilerine yapılanlara karşı bir tavır olarak değerlendirilebilir.

Karaçay-Balkarlı sürgünlerele yerli halk arasında ilk zamanlarda birbirlerini tanımamaktan ve Sovyet basınının olumsuz propagandaları yüzünden birtakım tatsız olaylar yaşanmıştır. Ancak zamanla birbirlerini tanıyan bu insanlar, aynı dili konuştuklarını, aynı dine inandıklarını hatta aynı soydan geldiklerini (tamırlarının bir olduğunu) görebilmişlerdir. Bu aşamadan sonra sürgünler Kırgızistan, Kazakistan ve Özbekistan'da yerli halklarla iyi münasebetler kurmuş[289], bu iyi münasebetler sonrasında moralleri biraz olsun düzelen Karaçay-Balkar Türkleri hayata daha sıkı sarılmışlardır. Karaçay-Balkar Türkleri İçinde yaşadıkları toplumda tutkunlukları ve çalışkanlıkları sayesinde sevilir hale gelmişlerdir.

Karaçay-Balkar Türkleri için sürgünün ilk beş senesi çok ağır şartlar altında geçmiştir. Bu süre zarfında çok ezilip kayıp vermişlerdir. Bu beş yıl içerisinde ölüm oranı doğum oranından devamlı surette yüksek seyretmiştir. Beş yılın sonunda ekonomik ve sosyal durumları düzelmeye başlamış, doğum sayısı ölüm sayısını geçmeye başlamıştır. 1944 yılı ile 1949 yılları arasında Çeçen- İnguşlular ve Karaçay-Balkar Türkleri'nden 144.704 kişi ölmüştür. Ölenlerin toplam nüfusa oranı % 24.7 dir.[290] Bu rakamlar özel sürgün yerlerinde yapılan sayımlar sonucu tesbit edilmiştir.

---

[287] Babalanı, a.g.m.; Bıttırlanı, a.g.m.
[288] Gurtulanı Bert, "Kara Künle", Mingi Tav, S:6, Nalçik-1994, ss.141-156; Bayramuk, a.g.e., s.147.
[289] Gurtulanı, a.g.m.
[290] Aycan, a.g.m.

Görüldüğü üzere büyük bir nüfus kaybı söz konusudur. sürgünlerin içinde yaşadıkları ağır şartlar hakkında bir fikir edinmemiz için ölenlerin sayısına bakmamız yeterlidir.

Karaçay-Balkarlı sürgünler bulundukları yerlerde kendi kültürlerini devam ettirebilmek için büyük çaba sarfetmişlerdir. Dillerini, folklorlarını yaşatmak için, yeni nesillere aktarmanın gerekliliğini görmüş bunu kısmen de olsa başarmışlardır.[291] Ancak ne kadar uğraşsalar da içinde yaşadıkları hakim kültürden etkilenmemeleri mümkün olmamıştır. Dillerine Kazak, kırgız ve Özbek Türk lehçelerinden birçok kelime girmiştir. Çocuklar, bulundukları cumhuriyetin okullarında onların lehçelerinde eğitim gördükleri için bu durum kaçınılmazdı. Diğer taraftan çocuklarına bakamayan dağlılar, çocuklarını Kazak, Kırgız ve Özbeklere vermek zorunda kalmışlardır. Bu hem o çocukların farklı kültürle yetişmelerine sebep olurken hem de dağlılar açısından gizli bir nüfus kaybı mahiyeti taşıyordu.[292]

İlk başlarda sürgünlerin çocukları okullara alınmamıştır.[293] Ama zamanla o da aşılmış ve dağlılar da çocuklarını okula göndermeye başlamışlardır. Sürgünde doğan çocuklar içinden yeni Karaçay-Balkarlı edipler, şairler ve sanatçılar yetişmiştir.[294] Karaçay-Balkar Türkleri yoğun ve sistemli bir asimilasyon politikası içerisinde kimliklerini korumak için çok ağır bir mücadele vermiş ve bunu büyük ölçüde başarmışlardır.

Sürgünlerin "Ulu Ata Yurt"a dönüş umutları her türlü zorluğa rağmen devam etmiştir. Ancak NKVD burada da devreye girmiş onlara ölene kadar burada yaşamak üzere sürüldüklerini söylemiştir.[295]Bir yolunu bulup da dönüş yolculuğuna çıkanlar yakalandıklarında izinsiz oldukları için cezalandırılmışlardır.[296] Stalin'nin ölümünden sonra icraatlarının iç yüzü anlaşılınca, Karaçay-Balkar Türkleri tekrar umutlandılar. Sürgündeki bütün Karaçay-Balkarlılar'ın amacı ata yurtları Kafkasya'ya geri dönmek olmuştur.[297]

1957 yılına gelindiğinde, sürgündeki Karaçay-Balkarlılar Orta Asya'da bir nesil yetiştirmişlerdi. Bir çok dağlı bulunduğu bölgedeki yerli halktan kız almış, hatta onlara

---

291 Magomet Mutay,
292 Bıttırlanı, a.g.m.; Bayramuk, a.g.e., s.222.
293 Bayramuk, a.g.e., s.222.
294 Rahaylanı İsmayıl, "Malkarnı Bek Usma Moyçusu", Mingi Tav, S:3, Nalçik-1993, ss.104-112.
295 Gurtulanı, a.g.m.
296 Cangulanlanı, a.g.m.
297 Bayramuk, a.g.e., s.222-223.

kız vermiştir. Böylece bulundukları bölgelere akrabalık bağlarıyla bağlanmış ve artık işleri de aileleri de Türkistanda idi. Eğer dönecek olurlarsa Kafkasya'da ne gibi bir durumla karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Sürgünde doğan nesil henüz Kafkasya hakkında bir fikre sahip değildi. Onlar için vatan doğup büyüdükleri Asya stepleriydi. Kafkasya'ya dönmek onlar için bir ideal olmakla beraber aynı zamanda göç ve sıkıntı manasına geliyordu. Üstelik Kafkasya'ya dönmek için birde izin almaları gerekmektedir. Karaçay-Balkar Türklerini tekrar uzun ve çileli günler beklemekteydi.

6- Sürgünün Sonuçları

Sürgünün en büyük sonucu kötü hayat şartları yüzünden milyonlarca insanın hayatını kaybetmesidir. Ölen insanların sayılarının kabarıklığı sebebiyle bu olay soykırım olarak nitelendirilebilir. Gerek sürgün yolculuğunu yapmak zorunda bırakıldıkları trenlerin ve gerekse yerleştirildikleri kolhozların son derece kötü şartlarda olması sebebiyle ölüm sayısı birhayli fazla olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin kendi yaptırdığı istatistiklerden bile olayın boyularını anlamak mümkündür. Mesela Balkarlılar hakkında sovyet istatistikleri, 40.900 Balkarlı'nın sürüldüğünü bunlardan 3.494 kişinin hayatını kaybettiğini, ölenlerin toplam Balkarlı nufusuna oranının ise % 8 olduğunu belirtmektedir.[298]

Gerçek rakamlar çok daha yüksektir. Sovyet yöneticilerinin olayı gizlemek için gösterdikleri bütün gayretlere rağmen bu bilgileri vermek zorunda kalması olayın boyutlarının çok daha büyük olduğunu göstermektedir. Resmi olmayan kaynakların çoğunda sürülenlerin yüzde kırkının öldüğü belirtilmektedir.[299] Hatta bazıları daha ileri giderek her iki kişiden birinin öldüğünü yani sürgün edilen nufusun yarısının kaybedildiğini iddia etmektedirler.[300] Şunu rahatça iddia edebiliriz ki sürgün hadisesi tam bir soykırımla neticelenmiştir. Bütün dünyanın dikkatinin Hitlerin üzerinde olmasından istifade eden Stalin, sessiz bir şekilde bu soykırımı gerçekleştirmiştir.

Karaçay-Balkar Türkleri sürüldükten sonra toprakları Gürcü ve Çerkesler'e verilmiş Kafkasya'da sınırlar yeniden çizilmiştir. Boşaltılan yerlere getirilen göçmenler, bölgeye uyum sağlıyamadıkları için ekonmik açıdan zor durumlara düşmüşlerdir.[301]

---

[298] Vera Tolz'dan naklen, Aycan, a.g.m.
[299] Kubanlı, a.g.m.
[300] Cangulanlanı, a.g.m.
[301] Dinç, a.g.m.

Savaş sebebiyle zaten bir ekonomik çöküntü içerisinde olan Kafkasya, daha da fakirleşmiştir.

Sürgün hadisesinin en ilginç tarflarından birisi, bu hadisenin hem Sovyetler Birliği halkından hem de bütün dünyadan gizlenmesidir. Sovyetler Birliği Hükümeti, sürgün edilen kavimlerin isimlerinden herhangi bir yazılı eserde bahsetmeyi kesinlikle yasaklamıştır.[302] 1943 yılından itibaren, sürgün edilen kavimlerin isimleri, haritalardan seyahat rehberlerinden, ansiklopedilerden, okul kitaplarından silindiği gibi gazete ve dergilerin bu kavimler hakkında yazı yayınlamaları yasaklanmıştır.[303] Bu hadise dünyadan ve Sovyet halkından iki yıl dört ay gizlenmiştir.[304]

Sovyetler Birliği idarecileri gerçekleştirdikleri sürgün olayına hukuki dayanak bulmak zorundaydılar. Biraz geç olmakla beraber 1946 yılında, bu olayın hukuki temellerini teşkil edecek kanunları çıkardılar.[305] Stalin icraatlarını yasalara göre değil yasaları icraatlarına göre ayarlamıştır. Bu tutum Sovyet Devleti'ni yıllarca içinden kemirecek ve gücünden düşürecek ve Sovyet halklarının rejime olan sadakatleri bu tür tutumlar yüzünden gün geçtikçe azalacaktır.

26 Haziran 1946 tarihine kadar gizlenen olay 25 Haziran 1946 günü toplanan Federatif Sovyet Rusya Cumhuriyeti Yüksek Şurasının, Başkanlık Divanı Katibi Bahmurov tarafından yapılan beyanatta halka ve dünyaya duyurulmuş oldu. Beyanatta: "...Büyük vatan harbi sıralarında Sovyetler Birliği milletleri, Alman faşist gruplarına karşı şeref ve istiklalini yiğitçe savundukları bir zamanda, Alman ajanlarının propagandasına kapılan birçok Çeçen ve Kırım Tatarı tarafından teşkil edilengönüllü kıtalarına girerek Alman ordularıyla birlikte Kızıl Ordu'ya karşı silahlı mücadeleye iştirak ettiler. Almanlar'ın emriyle dahilde Sovyet rejimine karşı sabotaj çeteleri vücuda getirdiler. Çeçen- İnguş ve Kırım Muhtar Cumhuriyetleri ahalisinin esas kitlesi bu vatan hainlerinin faaliyetlerine mani olmadı. Bununla ilgili olarak Çeçenlerle Kırım Tatarları Sovyetler Birliği'nin başka bölgelerine nakledilmiş bulunuyorlar."[306] Bu açıklamada sürgün edilen halklar arasında Karaçay-BalkarTürklerinden bahsedilmemesi oldukça manidardır. Sovyet Hükümeti sürgün olayını açıklarken bile, hadisenin boyutlarını gizleme endişesi içindedir.

302 Hızal, a.g.m.
303 Aslanbek, " İtibarı İade Edilmiş Kuzey Kafkasya Halklarının Durumu", Dergi, S:5, Münih-1959, ss.16-29.
304 İkiz, a.g.m.
305 Sabançılanı, a.g.m.
306 Karça "ŞKTK".

Sürgün olayından dünyanın haberi bir hayli geç olmuştur. 1952 yılında Batılı ülkelere iltica eden G. Tokayev ve 1954 yılında Batıya iltica eden NKVD subayı G. Burlitski"nin açıklamaları ile olaydan haberdar olan batılı ülkeler[307] duyduklarından pek fazla etkilenmemişlerdir. Bu konuda Stalin Rusyası'na batılı ülkelerden hiçbir şekilde siyasi baskı yapılmamıştır. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın sürgün olayı üzerine ayrıntılı bir çalışması olmamıştır. Hadise duyulduktan sonra Birleşmiş Milletler oturumlarında , Sovyetler Birliği heyetleriyle bazı münakaşalar olmuştur.[308] Olay üzerine Batı'nın tavrı bu kadarla kalmıştır. Eğer olay derinlemesine incelenecek olsaydı, sorumluluk Sovyet Rusya kadar onların da olacaktı. Bizce olayın üzerine bu yüzden gidilmemiştir.

Sovyetler Birliği'nde sürgün olayları hakkında resmi ve istatiski bilgiler 44 yıl gecikmeyle 17 Mayıs 1988 tarihinde Literaturnaya Gazeta dergisinin 20. sayısında yayınlanmıştır. Bu dergideki bir makalede , sürgün sırasında toplam Karaçaylı nufusun üçte birinden fazlasını teşkil eden kırk bin Karaçaylı ve yaklaşık olarak Balkarlı nufusun yarısı olan yirmi bin Balkar Türk'ünün hayatını kaybettiği açıklanmıştır.[309]

Sovyetler Birliği sürmüş olduğu Kafkasyalılar'ı tam manasıyla asimile edemediği gibi soylarını da tamamen kurutamamıştır. Bu başarısızlığın sebebi Sovyet yöneticilerinin başarısızlığı değil bilakis Kafkas kavimlerinin tutkunlukları ve sürgünde oluşturdukları kapalı cemaat yapısıdır. Özellikle Kafkasyalılar arasında yaygın olan "sufizm" in büyük rolü vardır.[310] Devletin adı her nekadar "Sovyetler Birliği" olsa da Kafkasyalıların gözünde bu devletin asıl sahibi Ruslar idi. Bu yüzden Sovyet Hükümeti sürgün olayını sosyalist kimliği ile yapmış olsa da asıl sorumlu yine Ruslar oluyordu. Bu durum ilk başta Sovyet yöneticilerinin kökünü kazımayı planladıkları milliyetiçilik fikrini körüklemiş ve daha sağlam temeller üzerine oturtmuştur.

---

[307] Kubanlı, a.g.m.
[308] Dinç, a.g.m.
[309] Literaturnaya Gazeta'dan naklen, Türk Yurtları Dergisi, S: 2, Nisan-Mayıs-Haziran-1990, s.11.
[310] Bennigsen,... Komiser, s.112.

IV. BÖLÜM

D- KARAÇAY-BALKAR TÜRKLERİ'NİN ATAYURTLARINA DÖNÜŞLERİ

Türkistan'ın birçok yerinde Karaçay-Balkar Türkleri çok çalışarak maddi durumlarını bir düzene koymuş, sürgünlerin bir çoğu ev bile almıştır. Bunun dışında bazılarının oğulları, kızları yaşadıkları bölgenin yerlileriyle evlenerek bir bakıma kati surette yerleşmişlerdi. Onların bu tür evlilikler yapmalarının sebebi bir daha Kafkasya'ya dönüş ümitlerinin olmaması ve yerli halka yakınlaşarak üzerlerindeki sosyal baskıdan kurtulma istekleridir. Bazı dağlılar ise daha Kafkasya'ya dönme izni çıkmamasına rağmen dönüş hazırlıklarına, para biriktirerek başlamışlardır.[311] Yerli halkla evlilik ilişkisi kuranların dönmeleri bir hayli zordu. Çünkü, dönüş kararı bazı ailelerin parçalanmasına sebebiyet verecekti.

Sürgünün ilk yıllarında ekonomik sıkıntı sebebiyle çocuklarına bakmakta zorlanan bazı Karaçay-Balkarlı kadınlarının çocuklarını Kazak, Kırgız Türkleri para karşılığında yanlarına almışlardır. 1957 yılında dönüş izni çıkınca Karaçay-Balkar Türklerinde bir heyecana sebep olmuştur. Bu arada çocuklarını Kazak ve Kırgız Türklerine veren kadınlar, çocuklarından ayrılma korkusuyla psikolojik bunalıma girmişlerdir.[312]

Kafkasya'ya dönüş izninin çıkmasıyla birlikte sürgündeki Karaçay-Balkar Türkleri, ellerindeki eşyalarını ucuz fiyatlara ellerinden çıkararak dönüş hazırlıklarına başlamışlardır. Çünki Kafkasya'ya dönecek olanlara Sovyet Hükümeti hiçbir yardımda bulunmuyordu.[313] Kafkasya'ya gibi çok uzun bir mesafe katedecekleri için yol parası tedarik etmek zorundaydılar. Karaçay-Balkarlılar Kafkasya'ya döndükleri zaman nasıl bir manzara ile karşılaşacaklarını bilmiyorlardı.

Bulundukları yerlerde, uzun mücadeleler sonunda toplum içerisinde bir yer edinen Karaçay-Balkar Türkleri, şimdi ellerindeki herşeyi burada bırakarak Kafkasya'ya dönmeye çalışıyorlardı. Karaçay-Balkarlılar atayurtlarına dönebilmek için ellerindeki para edecek olan her şeyi satmışlardır. Kafkasya'da herşeye tekrar sıfırdan başlayacakları için, bazı dağlılar dönüp dönmeme konusunda mütereddit idiler.

---

[311] Bayramuk, a.g.e., s.233.
[312] Bayramuk, a.g.e., s.259.
[313] Bayramuk, a.g.e., s.254.

Karaçay-Balkarlılar'ın ekseriyeti Kafkasyaya dönme konusunda kararlıydı.Vatanlarına dönecek olmanın heyecanı ekonomik endişeleri bastırmıştır.

1- Karaçay-Balkar Türkleri'ne Atayurtlarına Dönüş İzninin Çıkışı

1953 yılında Stalin'in ölümünden sonra 1956 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yirminci kongresi toplandı. Bu kongrede Stalin, yaptığı kötü icraatlar sebebiyle lanetlenmiştir. Stalin'in adını taşıyan şehirlerin isimleri değiştirilmiş, Stalin'in resim ve heykelleri kaldırılmıştır. Hatta ders kitaplarından onu anlatan bölümler de çıkartılmıştır.[314] Yeni Sovyet idarecileri bütün eleştirileri Stalin üzerine yaparken sistem hiçbir şekilde eleştirilmemiştir. Zaten Stalin'nin eleştirilmesinin sebebi insanların dikkatlerini komünist sistemden uzaklaştırmaktır. Hiçbir Sovyet aydını sistem ve temel felsefesi üzerine bir eleştiri getirmemiştir. Bu durum aynı hataların tekerrür edebileceğini işaret etmektedir.

Stalin'nin ölümünden sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri olan Hruşçov'un iktidara gelmesi ile birlikte, Stalin'i gözden düşürmek için yapılan faaliyetler sonunda Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20.Kongresinde "kadınlar, ihtiyarlar, komünistler, komsomollar, ve çocuklar da dahil olmak üzere topyekun bir halkı suçlamanın kesinlikle doğru olmayacağı gerekçesiyle 1944 yılında sürgün edilen kavimlere af ilan edilmiştir.[315] Bu kararı alanlar Stalin döneminde Sovyetler Birliği Devleti'nin çeşitli birimlerinde görev yapıyorlardı. Ancak Stalin'den çekindikleri için bu görüşlerini izhar etmekten çekinmişlerdir denilebilir. Bunun yanısıra o dönemlerde Stalin ile aynı görüşte olup daha sonra bu fikre gelmiş de olabilirler. Ya da 1956 da bu kararı alırken fikirlerinde samimi olmayabilirler. Zira Stalin'in gölgesinde kalmamak için onu acımasızca eleştirme ihtiyacı hissedip sürgün olayını da malzeme olarak kullanmış olabilirler. Ayrıca komuoyunun baskısı da onları bu kararı almaya itmiş olabilir. Ne kadar katı devletçi bir sistem olursa olsun, bu sistemin kamuoyunda bir infial yaratmasını istemeyen Sovyet yöneticileri buna mahal vermemeye çalışılacaktır.

Yeni yönetim Stalin'i acımasızca eleştirirken onun Leninizm'den uzaklaştığını[316] ifade ediyorlardı. Ancak bu bir te'vilden veya dikkati başka yöne çekmek için gerçekleştirilen manevradan başka birşey değildir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde her türlü mağlubiyet ve başarısızlığın "şeriattan uzaklaşma"ya

[314] Bice, a.g.e., s.108; Doğan, Türkiye'deki, s.26.
[315] Doğan, Türkiye'deki..., s.26.
[316] Aslanbek, "İtibarı...,".

bağlanması olayına benzemektedir. Sovyet aydınları da sistemin işleyişini ve temel felsefesini tenkit etmek yerine suçu bir kişiye yüklemek gibi bir kolaycılığa kaçmışlardır.

Devlet kurumlardan müteşekkil olduğu gibi kendisi de bizatihi müessesedir. Yani devletin icraatı için aldığı kararlar bir temel hukuka istinaden ortaya çıkar ve eğer hukuka uygun ise uygulanır. Sürgün kararını alan da bu kararı haksız bulanda aynı müessesedir. Burada bir tezat sözkonusudur. Ancak bu tezadı görmemek grift bir devlet yapısında mümkündür. Fakat biz bunun görülmediğine değil, bu sistem içerisinde çözümünün mümkün olmaması sebebiyle görmemezlikten gelindiğine bağlıyoruz.Zira komünist sistemi eleştirme cesaretini bulanların akibetleri herkes tarafından biliniyordu. Sistem değişikliğini kimse teklif etmeye cesaret edemediği için hukuka aykırı bir uygulama devlet tarafından gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bu uygulamaya hukuki dayanak teşkil edecek yasalar çıkartılmıştır. Fakat, bir hukuk devletinde önce hukuki zemin sanra uygulama aranır. Burada ise tam tersi bir durumla karşı karşıyayız. Her olay kendi tarihi dönemi ve odönemin gerçekleri içerisinde değerlendirilmelidir. Bize göre bu hadise tamamen hukuk dışı olarak nitelendirilebilir.

1956 Şubatı'ında Hruşçov, sürgün olayını, "Stalin döneminin üzerindeki en koyu gölge"[317] olarak nitelendirmektedir. Hruşçov bu hukuk dışı hadiseye Stalin"in şahsi hatası olarak bakıyordu. Bu olayın gerçekleşmesinde Stalin'nin karakterinin büyük rolü vardır. Stalin'in de bu sistemin bir ferdi olduğu düşünülecek olursa sistemin Stalin'e fikirlerini ve şahsi hezeyanlarını gerçekleştirme imkanı sunduğunu ifade edebiliriz.

1957 yılının 9 Ocak'ında Sovyetler Birliği Yüksek Prezidyumu çıkardığı kararnameyle, Türkistan'da sürgün olan Karaçay-Balkar, Çeçen-İnguş ve Kalmukların itibarları ve muhtariyetlerini iade etmiştir. Böylece bu kavimlerin muhtar idareleri yeniden kurulmuş oluyordu. [318] Aynı yılın Ocak ayının sonunda atayurtlarına dönmelerine izin verilmiştir.[319] Bu kararın alınmasında kamuoyunun tepkisinin önemli rolü olmuştur.[320]

---

[317] Bice, a.g.e., s.103.
[318] Doğan, Türkiye'deki..., s.26; Ateş, a.g.e., s.19; Bice, a.g.e., s.106.
[319] Bayramuk, a.g.e., s.252; Tavkul, a.g.e., s. 106.
[320] Caferoğlu, "...Sovyet Yatırımı".

Sürgünden önce Karaçay-Balkar bölgesi özerk bölge statüsünde idi. Sürgünden sonra bu statü iade edilmedi ve Karaçaylılar Çerkeslerle birlikte Karaçay-Çerkes özerk bölgesi şeklinde oluşturulan bir idarede birleştirildiler. Balkar Türkleri'nin durumu da Karaçaylıların durumundan pek farklı olmadı. Onlar da Kabardey Çerkesleriyle bir idare altına alındılar. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyiti'ne bağlı olan Balkar Türkleri 1944 yılında Kabardeyler'e verilmiş olan topraklarını geri alamamışlardır. [321]

Karaçay-Balkar Türkleri'nin itibarlarının iadesi ve hukuki haklarının iadesi sadece atayurtlarına dönüşleriyle sınırlı kalmıştır. Göçten önceki bölgeler tekrar kurulamamıştır. Dönen halkın yerleştirilmesi için devletin ayırdığı kaynaklar başka işlere harcanmıştır.[322] Yurtlarına dönen Karaçay-Balkar Türkleri'nden 2230 aile eskiden yaşadıkları kendi evlerine bırakılmamışlardır. Bir çok insan işçiler için barakalarda hatta toprağın altına kazdıkları yerlerde yaşamak zorunda bırakılmışlardır.[323]

Nihayet atayurtlarına dönen Karaçay-Balkar Türkleri, kendi yurtlarında barınaksız kalmışlardır. Çünkü onlar sürülür sürülmez evleri, bahçeleri, işleri yurtlarına yerleştirilen Gürcülere verilmişti.[324] Gürcüler geldikleri muhitlerdeki evleri yıkmış, evlerin kullanılabilir kısımlarını satmış, sahipsiz hayvanları ele geçirmiş, tarla ve bahçelerden yararlanmışlardır. Bu mülklerin asıl sahipleri döndüğünde iki taraf karşı karşıya kalmıştır. Bir kısım Gürcüler, kendi memleketlerine dönmüş, bir kısmı da Karaçay-Balkar'da kalarak mülk sahiplerine direnmeye devam etmişlerdir.[325]

Sovyet yönetimi Karaçay-Balkar Türkleri'nin dağ köylerine yerleşmelerine izin vermemiştir.[326] Muhtemelen Karaçay-Balkarlılar'ın tekrar ayaklanmalarından çekiniliyordu. Zira sistemin iflasının farkında olan Sovyet idareciler tekrar vuku bulan bir adaletsizliğin, Karaçay-Balkar Türkleri'ni milisler kurmaya yönelterek, devleti meşgul edeceğini düşünüyorlardı.

Atayurtlarında da sürgündeki şartlarla karşılaşan dağlılar, kendi evlerinde yaşamak hakkından bile mahrum duruma düşmüşlerdir. Tekrar Karaçay-Balkar'daki

---

321 Tavkul, "KKK".
322 Bolat, a.g.m.
323 Aslanbek, "İtibarı...,".
324 Doğan, Türkiye'deki..., s.27.
325 Bayramuk, a.g.e., s.286-287.
326 Aslanbek, "İtibarı...,".

kolhoz ve sovhozlara yerleştirilen halk, karın tokluğuna çalıştırılmıştır.[327] Sovyet Hükümeti itbarlarını iade etse de onları ezmekten vazgeçmemiştir.

Sözde itibarı iade edilen Karaçay-Balkar Türkleri'ne hala haydut gözüyle bakılıyor, nüfus kağıdında "Karaçaylı" veya "Balkarlı" yazan hiçbir şahıs devlet kademesinde yükseltilmiyordu. Kendi özerk bölgelerinde dahi idari kadrolara kesinlikle getirilmemişlerdir. Ders kitaplarında hala onların "vatan haini", "haydut" ve Sovyet rejiminin düşmanı oldukları anlatılıyordu.[328] Kendi yurtlarında bile yabancı muamelesi görüyor, sürgünde yerli halkların gösterdiği tavrı kendi yurtlarında da görüyorlardı. Bu durum onların milliyetçilik fikrine temayül göstermelerine ve daha fazla rejim düşmanı olmalarına sebep olmuştur.

Kendilerine yeniden ev yapmaya çalışanlar, herşeyi kendi imkanlarıyla başarmak zorundaydılar zira devlet bu konuda yeterli yardım sunmamıştır. [329] Karaçay-Balkar Türklerinin yaylaları bile yabancılara verilmişti. Bu yüzden Kabardey Çerkesleri ve Ossetlerle çatışmalar bile vukua gelmiştir.[330]

Bu anlaşmazlıkların tohumları daha önceleri kasıtlı olarak Sovyet yöneticileri tarafırdan atılmıştır. Sovyetler Birliği yöneticileri Kafkas kavimleri arasındaki dayanışmayı ortadan kaldırmak için bu yola başvurmuştur. Birbirleriyle böylesine ihtilafları olan toplulukların sistemi sorgulamaya, haksızlıklara karşı direnmeye vakitleri ve takatleri olmamıştır. Haklarını Moskova'dan değil birbirlerinden isteyecek ve almak için birbirleriyle savaşmak zorunda kalcaklardır.

Karaçay-Balkar Türkleri'nin hepsi atayurtlarına dönememiştir. 20 000 kadar Karaçay-Balkar Türkü hala Türkistan'da yaşamaktadır.[331] Olayın bu yönde seyrinde orada kurdukları evlilik münasabetlerinin ve ekonomik şartların etkisi büyüktür. Kazakistan'ın Almatı, Cambul (2.000 kişi), Çimkent (2.000-3.000) ve Merke gibi yerleşim birimlerinde hala Karaçay-Balkar Türkleri yaşamaktadır.[332] Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te[x] de Karaçay-Balkar Türkleri hala mevcuttur.

---

[327] Aslanbek, "İtibarı...,".
[328] Tavkul, "KKK"; Bayramuk, a.g.e., s.270.
[329] Bayramuk, a.g.e., s.283.
[330] Tavkul, "KKK".
[331] Tavkul, "Karaçay-Malkar'da Demografik Yapıdaki Değişmeler",TDTD, S.58, Ekim 1991, ss.37-40.
[332] Doğan, Türkiye'deki..., s.11.
[x] 1995 yılında Bişkekte bulunduğumuzda orada kalan bazı Karaçay-BalkarTürkleri ile tanışma imkanı bulduk.

Sürgün hadisesi Karaçay-Balkar Türkleri'nin nüfusunda dalgalanmalara sebep olmuştur. 1939 yılında yapılan nüfus sayımlarında Karaçaylılar'ın nüfusu 76.000 dir. Balkarlılar'ın nüfusu ise 43.000 dir. 1959'da Karaçay nüfusu 81.000 olurken, Balkarlılar'ın nüfusu 43.000 olmuştur.[333] Yirmi yıl sonra bile nufusları neredeyse hiç artış göstermemiştir. Bu durum ölenlerin sayısı hakkında bir fikir vermektedir. Karaçay-Balkar Türkleri bugün hala sürgünün açtığı yaraları sarmakla uğraşmaktadır.

	1926	1939	1959	1970	1979	1989
Karaçay	55.100	75.800	81.400	112.700	131.100	156.140
Balkar	33.300	42.700	42.400	59.500	66.400	88.771

(Kaynak: Tavkul, "Demografik...")

1989 sayımlarına göre Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti'nin dışında 27 000 Karaçay Türkü yaşamaktadır. Yine aynı sayımlara göre 14 000 Balkarlı, Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti dışında yaşamaktadır. [334] 1989 sayımlarına göre Karaçay-Çerkes bölgesinde Ruslar % 42'lik bir oranla en büyük çoğunluğu teşkil etmektedirler.[335]

2- Karaçay-Balkarda Bugünkü Durum

Sürgün hadisesinde nüfuslarının yarıya yakınını kaybeden Karaçay Türkleri, atayuntlarına döndükten sonra da gerek bürokrasi tarafından gerekse halk tarafından horlanıp ezilmişlerdir Özellikle Sovyet basını Karaçaylılar aleyhinde yoğun propaganda yapmıştır.

Karaçay Türkleri bu baskıya karşı "Camagat" adlı bir teşkilat kurarak karşı koymaya çalışmışlardır.Camagat'ı Azret Orus isimli bir Karaçaylı kurmuştur.Camagat'ın çalışmaları neticesinde 1989 yılının sonlarında, Sovyet hükümeti sürgün kararının haksız olduğunu kabul ve ilan etmiştir .

---

333 Tavkul, "Demografik...,"; Doğan, ...Mektuplar, s.8.

334 Lee Schwartz, "USSR Nationality Redistion By Republic, 1979-1989: From Published Results Of the 1989 All-Union Census" 1991 C: XXXII, S:4, ss. 209-248.

335 Abdullah Saydam, "Rus Sömürgeciliğinde Uygulanan Demografik Yöntemler", Avrasya Etüdleri, C:II, S:2, Yaz 1996, ss. 114-128.

Balkar Türkleri ise Karaçaylılar'a nazaran daha zor şartlarla karşı karşıya kalmışlardır. Kabardey-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde azınlık durumunda olmaları, sürgünden sonra bile birtakım haksız uygulamalara maruz kalmalarına sebep olmuştur. Bu durumda direnme ve derlenip toparlanma ihtiyacı hisseden Balkarlılar, teşkilatlanma yoluna gitmişlerdir. Bu amaçla "Nığış" isminde bir teşkilat kurmuşlardır.

1989 yılında kurulan Nığış, Balkar Türklerinin siyasi nitelikli ilk dernekleridir. 1944 yılındaki büyük göçten önceki gibi, Balkar bölgelerinin tekrar kurulması için Kabardey-Balkar Yüksek Şurası seçimleri öncesinde çalışmalar başlatın Nığış, buna ilaveten, Kabardey-Balkar Muhtar Cumhuriyeti'nde iki meclisli parlemento kurma teklifini ortaya atmıştır.[336]

Balkar Türkleri 17 Kasım 1991 yılında Balkar Halkı Kurultayı'nı toplamış, Balkar halkı ve Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Akabinden dünyadaki çeşitli milletler arası teşkilatlara kendilerini tanımaları için müracaatta bulunmuşlardır. Ancak bekledikleri ilgiyi görememişlerdir. Ayrıca Kabardey-Balkar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek şurası bu kararı reddetmiştir. Bundan sonra yapılan seçimlerde bir önceki döneme göre daha az parlementer gönderen Balkar Türkleri, çalışmalarını yeni kurdukları "Töre" derneğinin çatısı altında devam ettirmişlerdir.[337]

Yeni teşkilatında siyasi gayeleri aynıdır. Siyasi egemenlik, Kabardey çerkeslerine verilen toprak ve yaylaları geri almak gibi öncelikli amaçları vardır.[338] Bu esas amaçların yanı sıra birde ulaşılması gereken başka hedefleri vardır. Bunlar; milli kültür ve dilin korunması ile din hürriyeti vs. dir.

1991 yılnda bir komisyon kurularak, Balkar halkı ile Kabardey Çerkesleri arasındaki toprak ihtilafları halledilmeye çalışılmıştır. Henüz bu çalışmalardan bir sonuç alınamamıştır.[339] Bütün Kafkasyadaki toprak meseleleri halledilmediği müddetçe, bölge halkları arasındaki gerginliğin bitmesi yakın zamanda mümkün görünmemektedir. Hatta durumun dahada girift bir hal alması ihtimali bir hayli yüksek görünmektedir.

---

[336] Bolat, a.g.m.
[337] Bolat, a.g.m.
[338] Tavkul, "KKK".
[339] Tavkul, "KKK".

Karaçay-Balkar Türklerinin bu toplum örgütleri içerisindeki çalışmaları günümüzde de devam etmektedir. Fakat bütün Rusya Federasyonu'nda olduğu gibi Kafkasyada da ekonomik çöküntü ve fakirlik had safhadadır. Bu durum hem sivil örgütlerin işleyişini hem de insanların psikolojisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum doğal alarak topluma yansımakta ve sosyal gerginliği artırmaktadır. Görüldüğü üzere Kafkasyada barışı temin edecek mahiyette siyasi, iktisadi ve ictimai düzenlemelerin yapılması elzem görünmektedir.

SONUÇ

Biz bu araştırmaya başlarken yakın tarihte olan fakat karanlıkta kalan bir sayfayı biraz olsun gün ışığına çıkarmak ve bu suretle Türkiye'nin Kafkasyaya olan yakınlığı ve bağları sebebiyle buradaki soydaşlarımızın durumunu ortaya koymak istedik. Çarlık Rusyası döneminde Osmanlılarla Ruslar arasında sıkça el değiştiren Kafkasya, son olarak 1917'de kurulan Sovyetler Birliği'nin sınırlarında kalmıştır. Bu tarihten itibaren öteden beri var olan Türkiye Türkleri ile Kafkasya ve Kafkas ötesi Türkleri arasındaki bağlar kopmuştur.

İşte bu kopukluk sırasında aynı tarihi dönemleri farklı boyutlar ve tarihi gerçeklikler içerisinde yaşayan Türk topluluklarından Karaçay-Balkar Türklerinin üzerinde yoğunlaşan Sovyet asimilasyon politikasını büyüteç altına aldık.

Sovyetler Birliği kurulduğunda bütün milletlere istediği zaman birlikten ayrılabilme hakkını vermişti. Ancak sistem oturduktan sonra bu söz unutularak özellikle Müslüman Türk toplulukları üzerinde ağır baskılar uygulanarak onları sovyetleştirme süreci başlatılmıştır. Bu baskılara dayanamayıp zaman zaman ayaklanan Karaçay-Balkar Türkleri, kanlı operasyonlarla Kızıl Ordu ve NKVD tarafından soykırıma uğratılmıştır.

Özellikle Stalin döneminde bu baskılar had safhaya ulaşmıştır. Stalin, Sovyet vatandaşı tipini yetiştirmek uğruna milyonlarca insanı yerlerinden yurtlarından etmiştir. II. Dünya Savaşı, Staline tam istediği fırsatı vermiştir. Bütün Dünyanın dikkati Nazi Almanyasında vuku bulan insanlık dışı olaylara çevriliyken, Stalin aynı tarzda ve Hitler'i aratmayacak derecede bir tedhiş politikasını Müslüman Türk toplumları üzerinde uygulamaya başlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin uyguladığı asimilasyon politikalarını maddeler halinde sıralayacak olursak:

a- Din alehtarlığı ve ateizm propogandası yapmak suretiyle Müslüman kavimleri bir arada tutan manevi bağları parçalamak.

b- Rus kültürünü hakim kültür halihe getirerek diğer milli kültürleri tahrib etmek suretiyle Müslüman-Türk topluluklarını önce kültürsüzleştirip sonra Ruslaştırmak.

c- Kültür politikasına paralel olarak dil ve edebiyatta Ruslaştırma çalışmaları yapmak.

d- Bu politikaları gerçekleştirmek için direnç gösteren toplulukların ileri gelenlerini tutuklayıp kurşuna dizerek halkı sindirmek.

e- Topyekün direniş hareketlerini kırmak için sürgün etmek.

İşte Sovyetler Birliğinin zoraki sovyetleştirme politikası Stalin döneminde böyle bir seyir izlemiştir. Bütün bu olaylar demir perdenin gerisinde gerçekleşmiş ve dünyanın bu olaylardan uzun süre haberi olmamıştır. Karaçay-Balkar Türkleri, sürgün cezasına çarptırılan ve bu cezayı en ağır şekilde çeken Türk topluluklarından birisidir. Bugün vatanlarına geri dönen Karaçay-Balkar Türklerinin sürgünle birlikte ortaya çıkan idari, siyasi ve kültürel problemleri devam etmektedir. Bütün bu problemlerin tohumları Stalin döneminde atılmıştır.

KAYNAKÇA

AKINER, Shirin

1983 İslamic Peoples of the Soviet Union, London.

WIMBUSH, S. Enders

1988, Stratejik Açıdan Sovyet Müslümanları ve Diğer Azınlıklar, (çev:Yulluğ Tekin Kurat) Yeni Forum Yay., Ankara .

ALLWORT, Edward

1971, Nationalities of the Soviet Est Publications and Writing Systems, Columbia University Press, Newyork, London.

APPALANI Hasan

1935, Karaçay-Tav Sosiolist Malçılıknı Ösdürüv Canında Narsana: Karaçay Oblnosizdat.

ARIKAN, Sabri

1994 Kırım'daki Soykırımı Unutmayınız, Ankara.

ARMAOĞLU, Fahir

1992 Siyasi Tarih, C.1, İş Bankası Yay., Ankara.

ASLANBEK, Mahmut

1959 "İtibarı İade Edilmiş Kuzey Kafkasya Halklarının Durumu", Dergi, Münih, S:5, ss.16-29.

ASLANBEK, Mahmut

1952 Karaçay-Malkar Türklerinin Faciası, Çankaya Matbaası , Ankara.

ASLANBEK, Mahmut

1951 "Şimali Kafkasya' Karçaylılar'ın İmhası", Derkaukasus,Kasım-Aralık Ankara, S:4-5, ss.18-29.

ATEŞ, Havva

1990 Karaçaylılar,Ege Üniv. Edebiyat Fak. Tarih Bölümü , Lisans Tezi, İzmir.

BABALANI Bilyaka

1994, "Şagatlık Eteme", Mingi Tav, S:2, Nalçik ss.171-185.

BACON,Elizabeth E.

Esir Orta Asya, Tercüman Yay., İstanbul.

BAKİLER, Yavuz Bülent

1991 "Facia Nasıl Gerçekleştirildi?", Milli Kültür, S:84, Mayıs , ss.14-18.

BALA, Mirza

"Karaçay ve Balkarlar", İslâm Ansiklopedisi(MEB.), C.6, ss.217-221.

BASINDA DIŞ TÜRKLER BİBLİYOGRAFYASI

1992, Ankara

BAYRAMUK, Fatima

1990 Ata Curtum, Türk Yurtları, S:3, Temmuz-Ağustos-Eylül.

BAYRAMUK, Halimat

1995 2 Kasım 1943 (Karaçay romanı), (çev: Yılmaz Nevruz), Ötüken yay., İstanbul.

BEGSULTAN, Batırhan

1965, "Kuzey Kafkasya'lı Çeçen-İnguş ve Karaçay-Malkarlar'ın Topyekun İmha ve Tehcir Faciasının 21. Yıldönümü Münasebetiyle", Dergi, C.11, S:39-40, ss.75-82.

BENNİGSEN, A ve LEMERCİER Chantal ve QUELQUEJAY

1988, Sufi ve Komiser, (Terc. Osman Türer), Akçağ Yay., Ankara

BENNİGSEN, Alexandre

1994, Stepte Ezan Sesleri, (Çev. Nezih Uzel), İrfan Yay., 4. Baskı, İstanbul

BITTIRLANI İsmail

1994, "Kıyın Cılla", Mingi Tav, Nalçik, S:3, ss.25-34.

BOLAT, Örüzlan

1984 "Balkarya ve Balkar Halkı Üzerine", TDTD., S:110, Şubat-1996, ss.28- 31.

BOTAŞLANI Hamit

1994-95, "Azat haparıng", Birleşik Kafkasya, S:1, Aralık-Ocak-Şubat

CAFEROĞLU, Ahmet

1964, "Yeni Bir Sovyet Yatırımı" Türk Kültürü, Yıl.2,S:16, Şubat ss.27-30.

CAFEROĞLU, Ahmet

1964, "Hasta Milliyetçilik Anlayışı ve Nefret Yaratma Mektebi", Türk Kültürü, Yıl.2, S:15, Ocak ss.6-11.

CANGULANLANI İbragim

1993, "Avrugan Cerden Kol Ketmez", Mingi Tav, S:3, ss.29-79.

CAROE, Sir Olaf

1992 Sovyet İmparatorluğu, C:II, (Çev:Zerhan Yüksel),Tercüman Yay.

ÇAĞATAY, Saadet

1951 "Karaçayca Birkaç Metin", DTCF. Dergisi,C:9, S:3, Eylül, , ss.277-300.

D'ENCAUSSE, Helene Carrere

1992 Sovyetlerde Müslümanlar, (Çev.Adnan Tekşen), Ağaç Yay. İstanbul.

DİNÇ, Hasan

1964 ”Kuzey Kafkasya da Sürgün ve Katliam Faciasının Asıl Sebepleri”, Kuzey Kafkasya’da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam(Genocide) Faciası XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara, ss.29-30.

DOĞAN, İsmail

1993 Türkiye’deki Karaçay-Malkar Türkçesi, İn. Ü. Sosyal Bil. Ens. Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya, (Basılmamış Doktora Tezi).

ERK, Mikail

1964 “Sovyet Rusya Sömürgeciliği ve Mahkum Milletlerin Mukadderatı”, Kuzey Kafkasya’da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası, XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara, ss.35-44.

GÖKÇE, Cemal

1964, “Kafkasya İstiklâl Savaşları Üzerine Notlar”, Türk Kültürü, C.23, S.2, Eylül, s.46.

GÖKÇE, Cemal

1979, Kafkasya ve Osmanlı İmparatorluğu’nun Kafkasya Siyaseti, Şamil Eğitim ve Kültür Vakfı Yay., İstanbul.

GROUSSET, Rene

1980 Bozkır İmparatorluğu, (Çev. Reşat Uzmen), Ötüken Yay., İstanbul.

GURTULUNI Bert

1994 “Kara Künle”, Mingi Tav, S:6, Nalçik, ss.141-156.

GÜLER, Halit

1990 Sovyetler Birliği’ndeki Türkler, Diyanet Yay., Ankara.

HIZAL, Mustafa Z.

1964 “Kuzey Kafkasya’da Katliam”, Kuzey Kafkasya’da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası, Hedef Yay., Ankara, ss.9-15.

VOLKOVA, N. G

1969 “Changes in the Ethnic Compozition of the Urban Population of the North Caucasus During the Soviet Period”, Sociology in the USSR, Nevyork, ss.167-180.

İKİZ, M. Lutfi

1964 “Kuzey Kafkasya’da Toptan Sürgün ve Katliam Nasıl Oldu?”, Kuzey Kafkasya’da 1944 Yılı Toptan Sürgün ve Katliam (Genocide) Faciası XX. Matem Yılı, Hedef Yay., Ankara, ss.17-27.

KADİR, Zülfiye

1996 "Rusya'da Siyasi Müslüman Hareketler", Avrasya Etüdleri, C:3, S:2, ss.48-56.

KARAÇAYLI, Yılmaz N.

1964 "Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti", Türk Kültürü, S:21, Temmuz, ss.79-85.

KARAYEL,Erol,

1997 "Kafkasya Veya Etnik Mayın Tarlası", Türk Diplomatik, S:27-28, Mart-Nisan, ss.5-7.

KARÇA Ramazan ve KOŞAY, Hamit Zübeyir

1954 Karaçay-Balkar Türklerinde Hayvancılık ve Bununla İlgili Gelenekler, TTK. Yay., Ankara.

KARÇA, Ramazan

"Kuzey Kafkasya'da Milliyetçiliğe Karşı Savaş", Dergi, S:19, ss.48-62.

KARÇA, Ramazan

1956 "Şimali Kafkasya'da Tehcir ve Katliam", Dergi, Münih, S:5, ss.35- 50.

KIRZIOĞLU, Fahrettin

1976 Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi 1451-1590, Atatürk Üni. Yay. Ankara.

KIRZIOĞLU, Fahrettin

1992 Yukarı Kür ve Çoruh Boylarında Kıpçaklar, TTK. Yay., Ankara.

KUBANLI, Mehmet E.

1994-1995 "51. Yılında Kafkasya'da Soykırımın Gerçek Yüzü", Birleşik Kafkasya, S:1, Aralık-Ocak- Şubat, ss.3-6.

KURAT, Akdes Nimet

1992, IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri, Murat Yay., 2. Baskı, Ankara

MİLLER, M. A.

1962 "Balkar Türklerinin Asılları Meselesi Etrafında", Dergi, C.8, S:30, ss.3-16.

MİLLER, M. A

1985 "Balkar Türkleri", Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Ekim, S:8, ss.38- 44.

MOKAYEV, A

1976 "Malkarnı Caşav Tarıhından", Şuyahlık, S:3, ss.86-96,

MUHLEN, Patrik Von Zur

Gamalı Haç ile Kızılyıldız Arasında, (Çev. Eşref Bengi Özbilen), Mavi Yay., Ankara.

NEMETH, Gyula

1990 Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğü, (Çev.Kemal Aytaç), KTB. Yay., Ankara.

ÖGEL, Bahaeddin

1988, İslamiyetten Önçe Türk Kültür Tarihi, TTK. Yay., Ankara

ÖZDEN, Aliy

1990, "Tüye Cıyın", Türk Yurtları, S:2, Nisan-Mayıs-Haziran

ÖZDEN, Aliy

1993, "Acıma Sen Bana", Türk Yurtları, S:5, Ocak-Şubat- Mart

RAHAYLANI İsmayıl

1993 "Malkarnı Bek Usma Moyçusu", Mingi Tav, S:3, Nalçik, ss.104-112.

RASONYI, L.

1988 Tarihte Türklük, Türk Kültürü Araştırmaları Ens. Yay., Ankara.

SABANÇILANI Hacı Murat,

1994 "Malkar Halkga Etilgen Zorluk", Mingi Tav, S:3, Nalçik, ss.11-24.

SAYDAM, Abdullah

1996 "Rus Sömürgeciliğinde Uygulanan Demografik Yöntemler", Avrasya Etüdleri, C:3, S:2, ss. 114-128.

SCHWARTZ, Lee

1991 "USSR Nationality Redistrubition By Republic, 1979-1989: From Published Results Of the 1989 All-Union Census" C: XXXII, S:4, ss. 209-248.

ŞAMANOV, İbrahim

1987 Koban Başında Tarih Haparla, Çerkessk.

TAVKUL, Ufuk

1993 Kafkas Dağlılarında Kültür ve Hayat, Ötüken Yay., İstanbul.

TAVKUL, Ufuk

1990 "Karaçay-Malkar Halkının Kökeni", Türk Yurtları, S:3, ss.36-43.

TAVKUL, Ufuk

1990 "Karaçay-Malkar Kültüründe Şamanizmin İzleri", TDA., S:65, Nisan, ss.303-306.

TAVKUL, Ufuk

1991 "Karaçay-Malkar'da Demografik Yapıdaki Değişmeler", TDTD, S.58, Ekim, ss.37-40.

TAVKUL, Ufuk

1991 "Karaçay-Malkar'da Kültürel Hayatın Gelişmesi", TDTD., S:55, Temmuz, ss.49-50.

TAVKUL, Ufuk

1993"Kaynayan Kazan Kafkasya" Türk Yurtları, s:5,Ocak-Şubat-Mart, ss.16-21.

TAVKUL, Ufuk

1993 "2 Kasım 1943 Karaçay Halkının Sürgün ve Soykırımının 50. Yıldönümü", TDA., S:83, Kasım, ss.55-59.

TEPPEYEVA, F.Y. ve TEPPEYEV, A.M

1994 Sürgün, Nalçik

TOGAN, Mingihan

1990 "Drau Katliamından Bugüne Kalan", Türk Yurtları, S:3, Temmuz-Ağustos- Eylül, ss.58-59.

TOGAN, Zeki Velidi

1977 Türklüğün Mukadderatı Üzerine, Yağmur Yay.,İstanbul.

TÜRK DÜNYASI EL KİTABI

C.I-II-III, Ankara.

TÜRKİYE DIŞINDAKİ TÜRKLER BİBLİYOGRAFYASI

1992 C.I-II, Ankara.

ÜLKER, Hasan

1991 "Karaçay-Balkar Türklerinde Oniki Hayvanlı Takvim ve Yeni Yıl", Türk Kültürü, Temmuz, S:339, ss.447-453.

YALIM, Seyfullah

"Karaçay-Balkar Türkleri'nde Atasözleri", TKA., C.24, S:2, ss.221-227.

EKLER

KARAÇAY- BALKAR TÜRKLERİ'NDE SÜRGÜN EDEBİYATI

Milletlerin başlarından geçen savaş, deprem, göç gibi büyük afetlerden derinden etkilendikleri ve bu olayları anlatan hikaye ve destanları nesilden nesile aktararak tarihi tecrübeyi gelecek kuşaklara ilettikleri bilinmektedir. Karaçay-Balkar Türkleri de sürgün üzerine çok sayıda şiir, hikâyeler yazmış; şarkılar bestelemişlerdir. Bu gayet tabii bir olaydır. Bu tür faaliyetler Karaçay-Balkar Türkçesinin korunup yaşatılmasına hizmet etmiştir. Bu meyanda sürgün hadisesi üzerine yazılmış bir kaç şiir örneği vermek yerinde olacaktır

ACIMA SEN BANA[340]

- Bir sürgünün türküsü-
Sevdiğim kız birini sevip
Beni terketse sonsuza dek
Acıma sen bana...

Üzülsem de yana yakıla
Çabalarım sabretmeğe
Dayanmağa söz veririm.

Yaşlılık gelip hastalansam
Kalkamasam yatağımdan
Acıma sen bana...

Torun-oğul dostlar gelip
Öperler elimden
Yüceltirler gönlümü

Yurdu bozan düşman itleri
Kana boyayıp ben ölsem
Acıma sen bana...

Tutarak asırlık töreleri
Değer verir dostlarım
Kaldırırlar ölümü

[340] Aliy Özden, "Acıma Sen Bana", Türk Yurtları, S:5, Ocak-Şubat- Mart-1993, s.47.

Uzak kalıp ben yurdumdan
Dönemezsem geriye
İşte o zaman acı bana...

Herşeyim feda olsun yurduma
Candan tatlı bulduğum
Kaderim ayırsın ancak...

Aliy Özden

ATA CURTUM[341]	**ATA YURDUM**
Sezimlerimi sözle bla	Duygularımı sözlerle
Açıklarga cetse pahmum	Açıklamaya kâfi gelse yeteneğim
Men cır kala salır edim	Ben şarkılardan kale yapardım
Tavlarında, Ata Curtum	Dağlarında, Ata Yurdum
Bulbul kibik töger edim	Bülbül gibi dökerdim
Men kölümü cırlarımda	Ben gönlümü şarkılarımda
Süymeklini eskertmesin	Sevgimin hatırasını
Koyar idim tavlarında	Bırakırdım dağlarında
Senge ullu süymekligim	Sana olan büyük sevgim
Kanat berip cırlarıma	Kanat verip şarkılarıma
Eltir edi ol kalanı	Götürürdü o kaleyi
Ömürleni uzagına	Yüzyıllar ötesine
Cır kalamı işleb, sora	Şiir kalemi inşa edip
Milletime etsem savga	Milletime etsem hediye
Eter edin Ata Curtum	Yapardın Ata Yurdum
Meni egeç öhtem tavga	Beni bir kızkardeş mağrur dağlara

[341] Fatima Bayramuk, Ata Curtum, Türk Yurtları, S:3, Temmuz-Ağustos-Eylül-1990, s.62.

Süymekligimi sözle bla	Sevgimi sözlerle
Açıklarga cetse pahmum	Açıklamay kâfi gelse yeteneğim
Men cır kala koyarıgem	Ben şarkılardan bir kale bırakırdım
Milletime Ata Curtum	Milletime, Ata Yurdum.

TÜYE CIYIN[342]	**DEVE KERVANI**
Ata curtha eltgen colla kesilip	Ata yurda götüren yollar kesilip
Onglurakla çıkdık ent da bir cazga	Biraz güçlüler çıktık yine bir bahara
Tüye cıyın barad kumnu tizilib	Deve kervanı gidiyor kumda dizilip
Ala bara bolurla mı Kavkaz'ga...?	Onlar gidiyorlar mı acaba Kafkas'a...?
Başçı tüye köllendire cıyının	Öncü deve yüreklendirerek kervanını
Tiri atlayd ant etgença talmazga	Diri yürüyor ant etmişcesine yorulmamağa
Başçı bolsa bir onovga sıyınıb	Önder olsa bir kararda birleşip
Sürkelib da ceter edik Kavgaz'ga...	Sürünerek de olsa ulaşırdık Kafkas'a
Kesin ongsuz bolsan kimge ne ayıb	Kendin güçsüz olsan kime ne ayıp
Kün tayakda kamçıd munda ongsuzga	Gün ışını bile kamçıdır burada güçsüze
Tüyele va ketgendile taşayıb	Develer ise gittiler gözden kaybolup
Ala ceteb olurla mı Kavgaz'ga...?	Onlar yetişmişler midir acaba Kafkas'a...?
Col azıgı bolluk esek da colda	Yol azığı olacaksak da yolda
Küreşeyik başha curtda kalmazga	Uğraşalım başka yurtta kalmamağa
Ölmey cetgen nasıb körgen ol anda	Ölmeden yetişen ve nasibini gören orada
Ölgenleden salam aytsın Kavgaz'ga	Ölenlerden selam söylesin Kafkas'a...
Bu curtsuzluk barad bizni tüb etib	Bu yurtsuzluk gidiyor bizi mahvedip
Ent da savlay ceterbiz mi biz cazga	Yine sağ olarak yetişir miyiz bir bahara
Ölgenleni sırtıbızga cük etib	Ölenleri sırtımıza yük edip
Atlanayık madar tabıb Kavkaz'ga...	Atlanalım imkân bulup Kafkas'a...

A. ÖZDEN

[342] A. Özden, "Tüye Cıyın", Türk Yurtları, S:2, Nisan-Mayıs-Haziran-1990, s.30.

AZAT HAPARING[343]

Bulutladan ötgen, ol miyik tavdan,
Anı tübünden, tik buğoyladan;
Ol keng çatladan, tar özenleden:
Karaçay Halkım, azat haparıng
Genosidadan kutulub kelgening
Tengizleden cüzüb, miyikleden ötüb
Keldi da kaldı, kuvanç haparıng.

Ol ışarmağan cara cüregim:
Kuvançdan tolub, sarnab cıladım.
"Şukur Allahım, kutuldu halkım,
Kuvanç bıla caşa, caşna curtum;
Teyrim! sanga amanatdı halkım,
Alanı koru, Sen!"-deb tiledim.
Ontört cıl sora, kerilib cukladım.

Botaşlanı HAMİT

[343] B. Hamit, "Azat haparıng", Birleşik Kafkasya, S:1, Aralık-Ocak-Şubat-1994-95, s.29.